

สถานการณ์พระพุทธรูป กระแสน้ำสายตาสตร

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)

ด. ๒๙๔.๓๐๑๓

ว 364 ๙

๑๐๑

DCID LIBRARY

0000017283

มหาวิทยาลัยมหิดล
ศูนย์วิจัยและพัฒนา
พระพุทธศาสนา

สถานการณ์พระพุทธศาสนา
กระแสไสยศาสตร์

พระธรรมปิฎก
(ป. อ. ปยุตฺโต)

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

สถานการณ์พระพุทธศาสนา : กระแสสายศาสตร์

© พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-268-2054

พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๙

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ

จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม

วันที่ 14 มิ.ย. ๒๕๔๕
เลขทะเบียน น. ๐๐๐๘๘๓.1
เลขเรียกหนังสือ น. ๒๙๔.๓๐๑๓

ป. 364๘

เลขทะเบียน ๐๐๐๐๓๒ ๐.๒
๐๐๐๐๖
12/536๗

คำนำ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กราบบังคมทูลขออนุญาต พระเดชพระคุณ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) จัดพิมพ์หนังสือของ พระคุณเจ้าเพื่อเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาต่างๆ สำหรับนำไปใช้เป็นประโยชน์ ในการศึกษา และการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) เป็นพระสงฆ์นักปราชญ์ผู้ถึงพร้อม ด้วยความเป็นเลิศทางด้านพระพุทธศาสนา และเป็นผู้สามารถชี้แนะหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาสังคม การศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลงานของท่านมีวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์ และเป็นสากล เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการ นักบริหาร พระภิกษุ ตลอดจนชนิสิต นักศึกษา สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป ทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ

กรมวิชาการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดพิมพ์หนังสือของพระเดช พระคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) มีส่วนช่วยเผยแพร่ธรรมคำสั่งสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กว้างขวางต่อไป กรมวิชาการขอกราบ ขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ที่อนุญาตให้ จัดพิมพ์ และกราบขอบพระคุณพระครูปลัดปิฎกวัฒน์ (อินศร จินดาปญโญ) ขอขอบคุณอาจารย์วรเดช อมรรวพิต์วัฒน์ หัวหน้าแผนกวิชาการพุทธสมาคม แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และนักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ การศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร และ รศ.ดร.สุจิตรา วรรณื่น จากสถาบันราชภัฏธนบุรี ที่ช่วยดำเนินการในเรื่องต้นฉบับ จนทำให้ การจัดพิมพ์หนังสือนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ขอขอบคุณ อาจารย์ เฉลิมชัย ไชยพิพัฒน์ ที่เอื้อเฟื้อภาพปกหนังสือ

นางกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา

(นางกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒ มีนาคม ๒๕๓๔

สารบัญ

นำเรื่อง	๑
- แนะนำองค์ปาฐก.....	๑
- ร่วมมูทิตา.....	๓
สถานการณ์พระพุทธรศาสนา:	
กระแสไถยศาสตร์	๘
๑. เราเป็นอย่างไร?	๘
ข่าวร้ายแบบนี้ ก็คือข่าวดี ที่ควรรีบใช้	๘
จากเทพ สู่วรรณ	๑๑
เมื่อไม่มีใครมาบังคับ ก็ต้องปกครองตัวเองให้ได้	
ต้องเรียกร้องกับตัว และฝึกตนเองให้ทำ	๑๔
มีฤทธิ์มีเดช เป็นได้แค่ผู้วิเศษ	
หมดกิเลส จึงเป็นพระอรหันต์	๒๐
จะทำความดีอย่างพระโพธิสัตว์	
หรือจะคอยขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์	๒๔
ชาวพุทธขาดการศึกษา	
เพราะพระไม่สอน หรือพระไม่มีความรู้ที่จะสอน	๒๘
พระสงฆ์กับชาวบ้าน สู่อุบัติความสัมพันธ์ที่วิปริต	๓๑

หลักการหลั่นหาย ระบบก็พังทลาย

ศาสน์เลื่อมดังคมสลาย เพราะผลกรรมร่วมกัน	๓๖
วัตถุมงคลนั้น พระสมัยก่อนก็ให้เหมือนกัน	
ใครว่าเหมือน ไม่เหมือนกันหรอก	๔๐
นับถือพระพุทธศาสนาแล้ว	
ทำไมยังเกี่ยวข้องกับของขลัง	๔๓
เวลานี้ คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก	
หรือนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก	๔๗
ดัชนีชี้สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง	๕๓
จากเทคโนโลยี ฝรั่งได้ความรู้สู่สิ่งยาก	๕๖
จากเทคโนโลยี ไทยได้ความสบายโดยไม่ต้องทำอะไร	๖๒

๒. เราจะทำอย่างไร?

พัฒนากำลังคนขึ้นไป ให้มีคุณสมบัติตามหลักการ

พระปรากฏตัวเมื่อไร

จะพูดหรือไม่ ก็ต้องให้ธรรม

ถ้าระบบความล้มพันธ์ยังดี

ก็รักษาพระศาสนาและสังคมได้

ตื่นตัวขึ้นมา จะได้ตั้งตนขึ้นใหม่

ให้พระสงฆ์เป็นปัจจัยสร้างสรรค์พัฒนาคคนและสังคม

ถ้าการปกครองเสียหลัก

อาจนำพระออกจากพุทธศาสนา	๙๔
ถ้าเอาแต่ตามบ้านเมือง จะเสียหลักของตัว	๙๗
ด้านรูปแบบ ตามบ้านเมืองได้บ้าง	
แต่ด้านสาระ พระต้องนำและเป็นผู้ให้	๑๐๔
มนุษย์ไม่มีการศึกษา สู้แต่สัตว์ธรรมดาที่ไม่ได้	
แต่พอมนุษย์ฝึกตนดี ก็ประเสริฐยิ่งกว่าเทวดา	๑๐๙
มนุษย์ที่ฝึกดี มีชีวิตที่ศึกษาเรื่อยไป	
ในกระบวนบูรณาการที่ครบทุกด้านเต็มทั้งคน	๑๑๓
พอสุข พอสำเร็จ หรือลุลูความดี	
คนเรานี้มักตกหลุมความประมาท	๑๑๕
ศึกษาคอยฝึกฝนปรับแก้ มีแต่เจริญพัฒนา	
ไม่ประมาทมาahunรู้ ยิ่งก้าวหน้าไม่หยุด	๑๒๐
โลกต้องการการศึกษาที่พัฒนาคนได้ถูกต้อง	
เรามาให้คำตอบสนองแก่โลกกันดีกว่า	๑๒๓
ประวัติของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)	๑๓๑

นำเรื่อง

แนะนำองค์ปาฐก*

เพื่อให้เป็นโอกาสที่ควรแก่การปิติยินดียิ่ง ๆ ขึ้นไปในการแสดงมุทิตาจิตแด่อาจารย์ทั้งสอง คือ ท่านอาจารย์กรุณา กุศลาลัย และท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดการแสดงปาฐกถาธรรมพิเศษ

การแสดงปาฐกถาธรรมพิเศษนี้มีการถ่ายทอดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในโอกาสนี้ด้วย เพราะฉะนั้นจึงถือเป็นประเพณีที่จะต้องแนะนำองค์วิทยากรที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับงานครั้งนี้ เพื่อให้ท่านผู้ฟังทางบ้านได้ทราบเกียรติคุณขององค์วิทยากรผู้ทีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่าเหมาะสมอย่างยิ่งกับงานในวันนี้ คือพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก

พระเดชพระคุณเป็นผู้สำเร็จการศึกษาสูงสุดในฝ่ายพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ขณะเป็นสามเณร จบปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่งจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บริหารมหาวิทยาลัยนับแต่จบการศึกษา จนถึงขั้นสูงสุดในตำแหน่ง

* คำกล่าวแนะนำองค์ปาฐก โดย พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) รองอธิการบดีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ก่อนที่จะท่านจะลาออกไปนิพนธ์หนังสือที่มีชื่อเสียงมีเกียรติคุณมากมาย ตำแหน่งสุดท้ายของท่าน คือ รองเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นับแต่นั้นท่านได้ปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระศาสนา ได้เป็นกำลังสำคัญในด้านวิชาการของคณะสงฆ์

งานนิพนธ์ที่ถือว่าเป็นเพชรน้ำเอกของการศึกษาพระพุทธศาสนา ก็คือ หนังสือ พุทธธรรม และได้มีงานอื่นๆ อีกมากมาย จนได้รับรางวัลและการยกย่องมากมาย เป็นแบบอย่าง เป็นทิวฐานคติของผู้จบการศึกษาและของครูบาอาจารย์แห่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ล่าสุดท่านได้รางวัลในระดับโลก คือรางวัลจากยูเนสโก ชื่อว่า 'รางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ' ซึ่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดแสดงมุทิตา ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุแห่งนี้เป็นปีที่แล้ว และเหมือนกับว่าเป็นการส่งต่อความยินดีนั้นมาให้แต่อาจารย์ทั้งสองในวันนี้ พระเดชพระคุณได้กรุณารับเป็นองค์วิทยากร มาแสดงปาฐกถาธรรมพิเศษ ซึ่งโดยส่วนตัวของท่านวิทยากรนั้น ก็คือมามุทิตาด้วยธรรมบรรณาการแต่ท่านอาจารย์ทั้งสองร่วมกับเราท่านทั้งหลายในโอกาสนี้

บัดนี้ถึงเวลาอันสมควรแล้ว กระผมในนามผู้บริหารมหาวิทยาลัย ขอกราบอาราธนาพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎกได้แสดงปาฐกถาธรรม แก่ที่ประชุม และท่านสาธุชน ผู้รับฟังการถ่ายทอดที่อยู่ทางบ้านผ่านทางวิทยุกระจายเสียง ณ บัดนี้

ขอกราบอาราธนาครับ

ร่วมมูทิตา

ขอประทานโอกาส พระเดชพระคุณองค์สภานายก
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุที่
เคารพอย่างสูง ท่านเจ้าคุณอธิการบดี พร้อมทั้งคณะผู้บริหาร
เจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักเรียน แห่งมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และท่านนายกสมาคมศิษย์เก่ามหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในนามของศิษย์เก่าทุกท่าน

โดยเฉพาะพิเศษ ขออำนวยการท่านอาจารย์กรุณา
กุศลสย และท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ

ในโอกาสแห่งพิธีที่เป็นสิริมงคลยิ่งครั้งนี้ คือการที่
ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดพิธีแสดงมูทิตาจิต
แด่ท่านอาจารย์ทั้งสอง เนื่องในการที่ท่านอาจารย์กรุณา
กุศลสย ได้รับรางวัลศรีบูรพา ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๘
และท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ดำรงตำแหน่งเป็น
เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

การจัดพิธีครั้งนี้ เป็นทั้งการแสดงมูทิตาจิตด้วย และ
เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรมด้วย โดยที่ท่านอาจารย์
ทั้งสองนั้นตั้งอยู่ในฐานะเป็นบุพการีของมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ในฐานะที่เป็นผู้สอน และเป็นผู้บริหาร ได้เป็น
ส่วนร่วมสำคัญที่ทำให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเจริญก้าวหน้า

หน้าสีบมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการที่ได้มีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้นตั้งตัวของมหาจุฬาฯด้วย

มหาจุฬาฯนั้น เรียกได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่ต้องสร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นมาด้วยตนเอง เพราะฉะนั้น บุคคลที่ได้ร่วมสร้างสรรคมหาจุฬาฯในระยะแรกจะต้องมีความเหน็ดเหนื่อยมากเป็นพิเศษ จึงถือว่าท่านมีความสำคัญ และเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูง อย่างไรก็ตาม คุณความดีของท่านอาจารย์ทั้งสองทั้งหมด ทุกท่านก็คงจะได้ทราบจากเกียรติคุณที่ได้ประกาศในที่ประชุมไปแล้ว และต้องขอประทานอภัยด้วยที่กระผมได้มาถึงที่ประชุมช้า จึงไม่ได้มีส่วนร่วมในการประชุมส่วนเบื้องต้น ที่กล่าวมานี้เป็นด้านส่วนรวม

ในส่วนตัวเองที่มาเป็นผู้แสดงปาฐกถาธรรมในวันนี้ ก็ได้มีความสัมพันธ์กับท่านอาจารย์ทั้งสอง โดยที่ว่าเมื่อตัวกระผมนี้เรียนอยู่ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็ได้เป็นศิษย์ของทั้งสองท่านอาจารย์ ท่านอาจารย์กรุณา กุศลสัย ได้เคยสอนวิชาพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ ตอนที่อยู่ชั้นพุทธศาสตร์ปีแรก แม้จะเป็นช่วงสั้นระยะหนึ่งก็ตาม และอีกท่านหนึ่ง คือ ท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐนั้น ท่านได้เป็นอาจารย์สอน ตลอดระยะเวลาทั้งช่วงต้นและช่วงท้ายในชั้นพุทธศาสตร์ ๔ ปี และก่อนนั้น ตอนที่มหาจุฬาฯ มีการ

จัดชั้นสอนประโยค ๕ และประโยค ๖ ที่ท่านอาจารย์จำนงค์ทองประเสริฐสอนอยู่ด้วย ก็เคยไปฟังท่านเป็นส่วนพิเศษ นอกจากนั้นท่านก็เป็นผู้บริหารระดับสูงอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา เมื่อกระผมเริ่มทำงานที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

อนึ่ง ท่านอาจารย์จำนงค์เป็นศิษย์เก่ารุ่นแรกของมหาวิทยาลัยฯ ท่านจึงมีความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยฯ ทั้งในฐานะที่เป็นศิษย์เก่ารุ่นแรก เป็นผู้บริหาร และเป็นอาจารย์ จึงเป็นที่น่ายินดีที่ได้มีโอกาสมาร่วมพิธีครั้งนี้

คุณงามความดีที่ท่านอาจารย์ทั้งสองได้บำเพ็ญไว้แก่มหาจุฬาฯ เป็นส่วนที่สมควรแก่การมีน้ำใจแสดงออก การที่บุคคลในสถาบันอื่นได้ตัดสินใจจัดมอบรางวัลศรีบูรพาแก่ท่านอาจารย์กรุณา กุศลาลัยก็ตาม ได้ตั้งท่านอาจารย์จำนงค์ทองประเสริฐเป็นเลขาธิการราชบัณฑิตยสถานก็ตาม อันนั้นก็เป็นส่วนคุณความดีของสถาบันและองค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ แต่เมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้ทราบแล้วมาจัดพิธีแสดงน้ำใจ ก็เป็นส่วนอันสมควรสืบเนื่องจากการที่ทางมหาวิทยาลัยได้มองเห็นตระหนักในคุณความดีงามของท่านอาจารย์ทั้งสองนั้น เป็นการอนุโมทนาและร่วมแสดงมุทิตาจิต

พร้อมกันนั้นอีกด้านหนึ่งก็คือ ขออนุโมทนาต่อท่านผู้

นำของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือพระเดชพระคุณ องค์คณานายกมหาจุฬาฯ และท่านอธิการบดี/พร้อมทั้งชาวมหาจุฬาฯด้วย ที่ท่านมีน้ำใจอย่างยิ่ง ได้จัดพิธีเช่นนี้ทุกโอกาส คือ ท่านไม่ได้นิ่งนอนใจ ไม่ได้ทอดทิ้ง ไม่ได้ปล่อยปละละเลย คราวใดมีบุคคลในวงการมหาจุฬาฯ ได้ทำสิ่งที่ถือว่าเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ท่านก็ได้แสดงออกเช่นนี้ตลอดมา เป็นที่น่าซาบซึ้งใจ เพราะฉะนั้นในวันนี้การที่ได้มาแสดงปาฐกถาธรรมครั้งนี้ ขอถือว่าเป็นการแสดงมุทิตาจิตต่อท่านอาจารย์ กรุณา กุศลาสัย และท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ ด้วย พร้อมกันนั้นก็แสดงความซาบซึ้งในน้ำใจของทางพระเดช-พระคุณองค์คณานายกมหาจุฬาฯ ท่านเจ้าคุณอธิการบดี และชาวมหาจุฬาฯทั้งปวงด้วย

สำหรับตัวกระผมเอง วันนี้ท่านให้มามีส่วนร่วมโดยแสดงปาฐกถาธรรม การแสดงปาฐกถาธรรมวันนี้ ควรจะพูดเรื่องที่เกี่ยวกับท่านอาจารย์ทั้งสอง หรือเรื่องที่เป็นสิริมงคล แต่ตอนที่ท่านรองอธิการบดีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปนิมนต์ ได้ปรารภกันท่านเองว่า น่าจะพูดเรื่องพระพุทธศาสนากับไทยศาสตร์ ว่าที่จริงเรื่องนี้ก็ดูไม่ค่อยจะเหมาะสมกับโอกาสนี้ที่เป็นมงคล เพราะคล้ายกับเป็นการเอาเรื่องที่ไม่ค่อยเป็นมงคลมาพูด แต่ถ้ามองในแง่ที่มุ่งเพื่อประโยชน์แก่

ส่วนรวม เราถือโอกาสยกเอางานที่เกี่ยวข้องกับท่านอาจารย์ทั้งสองมาเป็นจุดปรารภ เพื่อจะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แม้จะพูดสิ่งนี้อาจจะไม่ค่อยดีงามนัก ในสายตาของคนทั่วไป ก็คงไม่เป็นไร เป็นการถือว่าท่านได้ให้โอกาสที่จะทำสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เพราะฉะนั้นจึงถือว่า วันนี้เรามาใช้โอกาสมงคลนี้พูดกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปของพระพุทธศาสนา ท่านอาจารย์ทั้งสองเท่าที่ท่านทำงานมานี้ก็มุ่งหวังเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพราะฉะนั้นการที่เรามาช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาของส่วนรวม แม้จะพูดเรื่องไม่ดีที่เป็นปัญหา ก็เป็นเรื่องของการสร้างสรรค์ ท่านก็ยอมยินดีด้วย

เพราะฉะนั้นจึงขอประทานโอกาสท่านอาจารย์ทั้งสองที่จะพูดในเรื่องที่ถือว่าอาจจะไม่ค่อยเป็นที่สบายใจนัก แต่ทั้งนี้ก็มุ่งเพื่อแก้ไขปัญหาและช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ส่วนรวมของพระศาสนาและสังคมของเรา ดังได้กล่าวแล้วนั้น

สภานการณ์พระพุทธรศาสนา

กระแสไสยศาสตร*

- ๑ -

เราเป็นอย่างไร?

ข่าวร้ายแบบนี้ ก็คือข่าวดี ที่ควรรับใช้

เวลานี้ทุกท่านย่อมสนใจข่าวคราวความเป็นไปในวงการพระพุทธรศาสนา โดยเฉพาะคือ เรื่องข่าวร้ายเกี่ยวกับความประพฤติของพระสงฆ์ที่มีต่อเนื่องตลอดมาเป็นเวลาประมาณ ๑๐ ปีแล้ว พอระลอกโน้นผ่านไปยังไม่ทันเสร็จสิ้นระลอกใหม่ก็เกิดขึ้นอีก และไม่ทันไรเดี๋ยวก็นี้อีก ข่าวร้ายได้ตามติดกันมาเรื่อย ๆ

* ปาฐกถารธรรม ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์เป็นเจ้าภาพจัดพิธีแสดงมุทิตาจิตแด่ อาจารย์ภุณูณา กุศลาลัย ในการที่ได้รับรางวัลศรีบูรพาประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ และอาจารย์จันงค์ ทองประเสริฐ ในการที่ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุ วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๓๘

ชาวเหล่านี้สั่นคลอนความรู้สึกของพุทธศาสนิกชน และความรู้สึกของคนไทยโดยทั่วไปจนกระทั่งมีการใช้คำว่า *วิกฤตศรัทธา* หมายความว่าชาวพุทธเราเริ่มมีความรู้สึกไม่มั่นใจในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคือในพระสงฆ์ จนอาจจะเสื่อมความเชื่อความเลื่อมใสไปได้

ชาวที่พูดถึงเหล่านี้ถือว่าเป็นชาวร้าย แต่เมื่อมีใครมาถามกระผม ก็จะต้องบอกว่า มันเป็นทั้งชาวร้ายและชาวดี

ชาวร้ายนั้นก็เห็นชัด รู้กันอยู่แล้ว ไม่ต้องอธิบาย แต่ที่ว่าเป็นชาวดีนั้นเป็นอย่างไร ที่ว่าเป็นชาวดีนั้นเป็นไปโดยมีเงื่อนไข หมายความว่า ถ้าเรารู้จักถือเอาประโยชน์จากชาวเหล่านี้ก็กลับดี เพราะเป็นโอกาสที่จะสร้างสรรค์ ทำไมจึงว่าเป็นโอกาสที่จะสร้างสรรค์ทำให้เป็นชาวดีได้ เพราะชาวที่รุนแรงอย่างนี้เป็นสัญญาณเตือนภัย และเป็นเสียงปลุกที่จะทำให้ชาวพุทธตื่นขึ้นมา แล้วก็สำรวจจุดตัวเองว่า สิ่งที่เราได้ประพฤติปฏิบัติตลอดจนเชื่อถือกันมา ที่เรียกว่าเป็นพระพุทธศาสนานั้น ถูกต้องหรือเปล่า เป็นพระพุทธศาสนาจริงหรือไม่ ทำไมจึงมีชาวคราวพระสงฆ์เป็นอย่างนี้ ถ้าพวกเรานับถือและปฏิบัติถูกต้องก็ไม่น่าจะเป็นอย่างนี้มีอะไรผิดพลาด ถ้ารู้ตัวว่ามีอะไรผิดพลาดเราก็จะได้แก้ไข

ถ้าเราถือเอาประโยชน์อย่างนี้ได้ ชาวร้ายก็กลายเป็น

ข่าวดี เพราะทำให้เราตื่นขึ้นมาและทำให้เกิดการแก้ไขปรับปรุง
ดีกว่าจะไม่มีข่าวอย่างนี้ เพราะถ้าไม่มีข่าวอย่างนี้ หากว่า
เรามีความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติที่ผิดอยู่แล้ว เราก็จะ
หลงผิดต่อไป เมื่อหลงผิดต่อไปโดยไม่รู้ตัว ในที่สุดความ
เสื่อมก็จะมาถึง กลายเป็นความหายนะ และความพินาศ
เหมือนกับคนที่หลับใหลอยู่ถูกกระแสน้ำพัดพาจนกระทั่ง
ไหลตกเหวไปเสียก่อน เสียตายโดยไม่รู้ตัว แต่ถ้าหากว่าใน
ระหว่างที่ถูกกระแสน้ำพัดพาไปนั้น ไปสะดุดอะไรเข้า ทำให้
ตื่นขึ้นมา ก็จะตะเกียกตะกายออกจากกระแสน้ำนั้น แม้จะ
บาดเจ็บบ้าง ก็ยังอาจจะเอาตัวรอดฟื้นคืนชีวิตได้ จึงเป็น
ประโยชน์

เพราะฉะนั้น เมื่อมองดูเหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้น ถ้าเรา
มีโยนิโสมนสิการ รู้จักคิดพิจารณา ก็หาประโยชน์ได้จาก
สถานการณ์นั้น สามารถทำให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีได้
เพราะฉะนั้น ข่าวร้ายจึงกลายเป็นข่าวดีได้ถ้าชาวพุทธเรา
รู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์ อย่างน้อยก็ทำให้เราตื่นขึ้นมา แต่
ถ้าเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้นแล้ว ก็ยังหลับกันต่อไป ไม่แก้ไข ถ้า
อย่างนั้นก็น่าเสียใจ ว่าข่าวร้ายนั้นจะเป็นข่าวร้ายโดยสมบูรณ์
และจะนำมาซึ่งข่าวร้ายยิ่งๆ ขึ้นไปกว่านี้อีก เป็นอันว่าตอนนี้
ถึงเวลาแล้วที่ชาวพุทธควรจะได้ตื่นและลุกขึ้นมาแก้ไข

จากเทพ สุธรรม

เมื่อพูดถึงเรื่องข่าวร้ายเหล่านี้โดยโยงไปหาความเชื่อถือและความประพฤติปฏิบัติของชาวพุทธ ก็เลยจะขอถือโอกาสกล่าวถึงหลักการ หรือหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาสัก ๓ ข้อ โดยเอามาเป็นบทตั้ง สำหรับสำรวจว่า เวลานี้หลักการเหล่านี้ที่ถือว่าเป็นตัวแท้ของพระพุทธศาสนานั้น เรายังเชื่อถือถูกต้องและปฏิบัติถูกต้องหรือไม่ และพิจารณาโดยสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขอพูดถึงหลักการ ๓ อย่างนั้นก่อน

หลักการที่ ๑ คืออะไร ขอย้อนกลับไปพูดถึงการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา ใคร ๆ ก็รู้ว่าพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในอินเดีย ที่เรียกว่า ชมพูทวีป และเกิดนานแล้วเมื่อ ๒๕๐๐ กว่าปีก่อนโน้น เรามาย้อนดูภูมิหลัง คือสภาพพื้นเพของสังคมอินเดีย ก่อนที่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร และทำไมพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้น

ชาวอินเดียนั้นแต่เดิม นับถือศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อถือและหลักปฏิบัติของศาสนาพราหมณ์มีอิทธิพลครอบงำสังคมอินเดียทั้งหมด ประชาชนถูกสอนให้มีความเชื่อในพระผู้เป็นเจ้า คือ พระพรหม ผู้สร้างโลก และสร้างสรรค์บันดาลชะตากรรมของมนุษย์ทั้งหลาย สังคม

มนุษย์ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมา นั้นถูกกำหนดโดยองค์พระผู้เป็นเจ้าคือพระพรหม ให้แบ่งกันโดยชาติกำเนิดเป็นชนชั้นต่างๆ เรียกว่าวรรณะ ๔ เป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ เป็นคูทร ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้นตามชาติกำเนิดตลอดชีวิต

ความเชื่อในอำนาจดลบันดาลของเทพเจ้าต่างๆ ทำให้คนในชมพูทวีปนั้น หวังความอยู่รอดปลอดภัย และโชคลาภความสุขสิ่งที่ปรารถนาจากการดลบันดาลของเทพเจ้า เมื่อหวังผลประโยชน์ความสมปรารถนาจากอำนาจดลบันดาลของเทพเจ้า ก็ต้องอ่อนน้อม ในการอ่อนน้อมก็ต้องเอากอกเอาใจ ชาวอินเดียจึงได้พยายามเอากอกเอาใจเทพเจ้าทั้งหลายโดยประดิษฐ์ประดอยวิธีการเอากอกเอาใจต่างๆ ขึ้นมามากมาย อย่างที่เรียกว่าเป็นการเซ่นสรวงอ่อนน้อม

การเซ่นสรวงอ่อนน้อมนั้น เมื่อทำไปแล้วก็ไม่รู้ว่าเทพเจ้าจะพอใจหรือไม่ การเอากอกเอาใจจึงไม่มีที่สิ้นสุด คราวนี้เซ่นสรวงไปเท่านี้ ก็ยังไม่ได้รับผลที่ต้องการ แทนที่จะหาความจริงกลับนึกว่าตัวเองเซ่นสรวงไม่พอ พระผู้เป็นเจ้าหรือเทพเจ้ายังไม่โปรด ก็เลยต้องเพิ่มเครื่องเซ่นอีก พอเพิ่มไปแล้วเกิดพอดีได้รับผลที่ต้องการแต่น้อยหน้อย ก็นึกว่า เอ้อ ! นี่เราถวายเครื่องเซ่นไปเท่านี้ท่านพอใจให้มาหน่อย นี่ถ้าเราถวายเครื่องเซ่นมากกว่านี้ ท่านคงจะโปรดมากกว่านี้ เราคง

จะได้รับผลประโยชน์มากกว่านี้ ก็เลยเติมและเพิ่มเครื่องเช่นเป็นการใหญ่

ต่อมาเจ้าพิธีคือพราหมณ์ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ติดต่อกับเทพเจ้าหรือพระผู้เป็นเจ้าได้ รู้ความประสงค์ของเทพเทวาททั้งหลาย ก็มาบอกอีกว่า นี่นะ เทพเจ้าองค์นั้นซึ่งมีความสามารถเก่งในทางนี้นั้นบันดาลสิ่งนี้ได้ ขอบเครื่องเช่นแบบนี้ องค์โน้นเก่งในทางโน้นขอบเครื่องเช่นแบบโน้น เอาละซิ ทีนี้เมื่อต้องการผลประโยชน์ด้านไหน จะบวงสรวงอันวอนเทพองค์ไหน และจะใช้เครื่องเช่นอย่างไร ก็ประดิษฐ์ประดอยกันไป และลงทุนกันมากขึ้น คนอินเดียก็เลยวุ่นกับการบูชาัญญ

การบูชาัญญเพื่อเอาใจเทพเจ้า ได้มีกันขึ้นมากมายจนกระทั่งในที่สุดก็ใช้ชีวิตบูชาัญญ เช่นเอาวัว ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว แกะ ๕๐๐ ตัว มาเช่นสรวงบูชาัญญเทพเจ้า หรือเอาม้ามาฆ่าบูชาัญญ ตลอดจนเอาคนฆ่าบูชาัญญก็มี จึงเกิดเป็นพิธีบูชาัญญมากมายหลายชนิดเพื่อผลตอบแทนในลักษณะต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นไปเพื่อทรัพย์และอำนาจหรือลาภและยศตลอดจนสวรรค์ สภาพเช่นนี้เป็นไปทั่วในสังคมอินเดียจนถึงยุคพุทธกาล มีเรื่องราวปรากฏในพระไตรปิฎกว่าเมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติแล้ว เสด็จไปในที่ต่างๆ ทรงพบกษัตริย์เช่นพระเจ้าปเสนทิโกศลบ้าง พราหมณ์มหาศาลบ้าง กำลัง

จัดพิธีบูชาัญญ พระองค์ก็ได้ไปทรงพบปะสนทนากับท่านเหล่านั้น และทรงแนะนำสั่งสอนทำให้ท่านเหล่านั้นบางท่านสละละเลิกการบูชาัญญไป

สิ่งที่ต้องการพูดในที่นี้ก็คือ พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าการเชื่อในอำนาจดลบันดาลของเทพเจ้าทั้งหลายที่แสดงออกด้วยการอ้อนวอนบูชาัญญนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง พระองค์จึงได้ทรงสอนชาวอินเดียใหม่ว่า ท่านทั้งหลายจงดูซิ ในธรรมชาตินั้นมีความจริงอยู่ ความจริงนี้ก็คือกฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย คือการที่ผลเกิดจากเหตุ เหตุทำให้เกิดผล สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน อย่าไปมัวมองดูว่าเป็นฤทธิ์ดลบันดาลของเทพเจ้า ความเป็นจริงที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้น เราเรียกว่า **ธรรม**

**เมื่อไม่มีใครมาบังคับ ก็ต้องปกครองตัวเองให้ได้
ต้องเรียกร้องกับตัว และฝึกตนเองให้ทำ**

ธรรมก็คือความจริง ได้แก่กฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ในเมื่อสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามธรรม คือเป็นไปตามเหตุปัจจัยหรือตามกฎธรรมชาติอันนี้ มนุษย์ต้องการผลอะไร ก็ต้องทำเหตุที่จะให้เกิดผลนั้น ไม่ต้องไป

มัวอ่อนวอนรอคอยการดลบันดาลของเทพเจ้า เมื่อทำเหตุตรงที่จะนำมาซึ่งผล ผลก็เกิดขึ้นมาตามที่เราต้องการ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราจะต้องทำก็คือการกระทำเหตุ การกระทำเพื่อให้เกิดผลที่ต้องการด้วยเรี่ยวแรงของเรา อันนี้เรียกว่า *กรรม*

เพราะฉะนั้น ธรรม หรือหลักความจริงในกฎธรรมชาติ จึงเรียกร้องให้เราทำกรรม แต่กรรมหรือการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องใช้ความเพียร ไม่เหมือนกับการไปอ่อนวอนเทพเจ้า ถ้าเราไปอ่อนวอนเทพเจ้า พอเราอ่อนวอนท่านเสร็จ เราก็นอนคอยผล แต่ถ้าเราจะทำเหตุที่จะให้เกิดผล เราต้องใช้ความเพียรพยายาม

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสหลักกรรมคู่กับหลักความเพียร จะเห็นได้ว่า ในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสเรียกพระองค์เองว่าเป็น กรรมวาที วิริยวาที ต้องเรียกคู่กัน *กรรมวาที* ผู้ถือหลักกรรม *วิริยวาที* ผู้ถือหลักความเพียร และเรียกชื่อพระพุทธศาสนาว่า *กรรมวาตะ วิริยวาตะ* แปลว่า หลักการแห่งกรรม หรือหลักการกระทำ และหลักแห่งความเพียรพยายาม มนุษย์จะต้องทำกรรมและทำด้วยความเพียรพยายาม อันนี้คือหลักการของพระพุทธศาสนา แทนที่จะไปเช่นสรวงอ่อนวอนแล้วรอคอยผลที่เกิดจากการดลบันดาลของเทพเจ้า ก็หันมาทำกรรมที่เป็นเหตุให้เกิดผลด้วยความ

เพียรพยายามของตน

อย่างไรก็ตาม มนุษย์แม้จะทำความเพียรพยายาม แต่ถ้าทำไม่ตรงเหตุปัจจัย ทั้งๆ ที่ทำเสียเหน็ดเหนื่อยยากลำบากด้วยความเพียรเต็มที่ แต่ก็ไม่ได้เกิดผลตามที่ต้องการ เพราะเหตุไม่ตรงผล เมื่อการกระทำนั้นไม่ตรงกับผลที่ต้องการจะให้เกิดขึ้น มันก็ไม่สำเร็จ เรียกว่า กรรมนั้นไม่ตรงตามธรรม คือกรรมนั้นไม่เป็นเหตุปัจจัยของผลดีที่ต้องการจะให้เกิดขึ้น เมื่อเป็นอย่างนั้น จะทำอย่างไรให้เกิดผลสำเร็จ ก็ต้องมีปัญญารู้เหตุปัจจัยแล้วทำความให้ตรงเหตุปัจจัย คือต้องรู้ตัวธรรม ได้แก่รู้ความเป็นจริงตามเหตุปัจจัยนั้น เมื่อรู้ตัวเหตุปัจจัยในธรรมชาติตามหลักกรรม กรรมที่ทำการก็สอดคล้องกับธรรม คือถูกต้องตามกฎหมายธรรมชาติ เมื่อกรรมสอดคล้องกับธรรมก็เกิดผลที่ต้องการขึ้นมา ทั้งหมดนี้ก็หมายความว่า ต้องมีปัญญารู้เหตุปัจจัย เพื่อให้ทำการได้ถูกต้องตามธรรม พูดสั้นๆ ว่ารู้ธรรมนั่นเอง

ทำอย่างไรจะมีปัญญารู้เหตุปัจจัยขึ้นได้ ก็ต้องมี ศึกษา หรือศึกษา คือ ต้องเรียนรู้ ต้องฝึกฝน ต้องพัฒนาดน แล้วก็เกิดปัญญารุ่งขึ้น เพราะฉะนั้น เพื่อให้กรรมคือการกระทำเกิดผลตามธรรม จึงเรียกร้องว่าเราจะต้องมีการเรียนรู้ ฝึกฝนพัฒนาดน ที่เรียกว่า ศึกษา เพราะฉะนั้นหลักการใหญ่

ของพระพุทธศาสนา ก็คือ **สิกขา**

โดยนัยนี้ชีวิตมนุษย์จึงต้องเป็นชีวิตแห่งการศึกษา คือ ต้องฝึกฝนพัฒนาเรียนรู้ตลอดเวลา มนุษย์เรียนรู้ขึ้นมาก็จะทำกรรมที่เป็นกุศลยิ่งขึ้น กรรมนั้นก็จะเป็นไปเพื่อผลดีที่ต้องการ ชีวิตก็จะประสบความสุข ความดีงามยิ่งขึ้นไป

รวมความว่า เมื่อสิกขา/ศึกษา ก็เกิดปัญญา จึงรู้ธรรม แล้วก็ทำกรรมได้ตรงเหตุปัจจัย จึงได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

เป็นอันว่า พระพุทธเจ้าดึงคนจากเทพมาสู่ธรรม แล้วหลักธรรมก็เรียกร่องหลักกรรม หลักกรรมก็เรียกร่องให้มีสิกขา คือการศึกษา สิกขาก็เอาปัญญามาโยงกรรมให้ถึงและให้ถูกธรรม

สิกขา/ศึกษา เรียกเต็มว่าไตรสิกขา เป็นระบบการปฏิบัติทั้งหมดของชาวพุทธ ชาวพุทธนั้นถือว่าชีวิตของเราอยู่ได้ด้วยการศึกษา และชีวิตที่มีการศึกษา ก็จะเป็นชีวิตที่ดีงามที่เราเรียกว่า มรรค เพราะฉะนั้นสิกขาก็สอดคล้องกับมรรค

สิกขา ก็มี ศีล สมาธิ ปัญญา มรรค ย่อลงแล้วก็ เป็น ศีล สมาธิ ปัญญา ชีวิตดีงามที่เป็นมรรคก็เกิดจากการมีชีวิตอยู่ด้วยการศึกษานั้นเอง

เราสิกขา คือฝึกชีวิตให้เป็นอยู่ดี เราก็มีมรรค คือมีชีวิตที่เป็นอยู่ดี ฝึกอย่างไรก็ได้ อย่างนั้น พุทธตามสำนวนนี้ว่า ดำเนินชีวิตให้ดี เป็นสิกขา แล้วก็ดำเนินชีวิตได้ดี (หรือด้วยดี)

เป็นมรรค สิกขาก็ทำให้ดำเนินชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ๆ เรียกว่าก้าวหน้าไปในมรรค

ในที่นี้ต้องการเน้นว่า หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาก็คือ การที่เราต้องทำกรรมด้วยความเพียรพยายาม และจะต้องฝึกฝนพัฒนาดตนเพื่อจะทำกรรมให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป แทนที่จะคิดว่าเราจะขอให้ใครช่วย เราจะไปอ่อนวอนเทพเจ้าองค์ไหนให้ทำให้เรา ก็หันมาถามตัวเองนี่แหละว่าเราจะต้องทำอะไร และเราจะต้องแก้ไขปรับปรุงตัวเราอย่างไร เพื่อให้การกระทำของเราได้ผลดียิ่งขึ้น นี่คือหลักการของพระพุทธศาสนา

ที่ถามว่าจะต้องทำอะไร ก็คือหลักกรรม และที่ถามว่าเราจะต้องแก้ไขปรับปรุงพัฒนาดตนเราอย่างไร ก็คือ หลักสิกขานั้นเอง

ยิ่งกว่านั้น ในกระบวนการที่เราจะต้องทำกรรมด้วยความเพียรพยายาม และมีการศึกษาฝึกฝนพัฒนาดตนตลอดเวลา นี้ ท่านยังย้ำด้วยหลักอุปมาหะอีกว่า จะต้องมีความไม่ประมาท จะต้องใช้เวลาแต่ละขณะที่ผ่านไปให้เป็นประโยชน์ที่สุด จะต้องเร่งรัดทำความเพียร จะผัดเพี้ยนไม่ได้ จะทอดทิ้งปล่อยปละละเลยไม่ได้ อันนี้หลักพระพุทธศาสนาย้ำในเรื่องที่ว่าจะต้องทำความเพียรพยายามตลอดเวลา ถ้า

เราปฏิบัติตามหลักสิกขา และมีความไม่ประมาทอยู่เสมอแล้ว เราก็จะเป็นบุคคลที่มีความเพียรพยายามในการสร้างสรรค์ มีการแก้ไขปรับปรุงตัวพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ซึ่งเป็นลักษณะชีวิตของชาวพุทธ

ชาวพุทธทราบดีอยู่แล้วว่า ในพระพุทธศาสนานี้ไม่มีการบังคับ ศรัทธาต้องประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่เกิดจากการบังคับ ไม่มีการบังคับให้เชื่อหรือให้นับถือ ไม่มีเทพเจ้ามาห้ามมาสั่ง เมื่อไม่มีใครมาบังคับเราให้ทำหรือไม่ให้ทำ ไม่มีใครมาลงโทษหรือให้รางวัล การที่จะทำอะไรให้ถูกต้องดีงาม หรือการที่จะปฏิบัติตามธรรม จึงอยู่ที่ตัวเราเอง จะต้องมีความสำนึกในการศึกษา คือการที่ระลึกตระหนักรู้เสมอว่า เราจะต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนให้มีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป ด้วยความรับผิดชอบต่อธรรมคือกฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ถ้าขาดจิตสำนึกในสิกขานี้เสียแล้ว ก็หมดพลังก้าว ชาวพุทธก็ย่อมร่วงหล่นหลุดออกไปจากธรรมสู่เทพและไสยโดยง่าย คือตกไปจากพระพุทธศาสนานั้นเอง

ทีนี้ก็หันมาคิดว่า ตามสภาพปัจจุบันเราได้เป็นอย่างนั้นหรือไม่ ถ้าเราเป็นชาวพุทธจริง เราก็จะเรียกร้องการกระทำของตนเอง เราจะไม่ถ่างโอนภาระไปให้กับสิ่งภายนอก ไม่มัวรอให้สิ่งภายนอกมาสร้างผลที่ต้องการให้ด้วยการอ่อนน้อม

พระพุทธเจ้าได้ตั้งเรามาแล้ว จากเทพมาสู่ธรรม มาสู่หลักกรรม มาสู่หลักสิกขา และความไม่ประมาท อันนี้เป็นหลักการที่ ๑ ที่เสนอให้ใช้สำรวจ

มฤตธีมีเดช เป็นได้แค่ผู้วิเศษ หมดกิเลส จึงเป็นพระอรหันต์

หลักการที่ ๒ คืออะไร ในยุคพุทธกาลนั้น คนเขาเชื่อว่าพระอรหันต์คือผู้วิเศษ ผู้วิเศษคือผู้มีฤทธิ์ มีปาฏิหาริย์ คลब्บันดาลทำอะไรต่าง ๆ ได้แปลก ๆ เหาะเหินเดินอากาศได้ มีฤทธิ์พิศดารพิศ เพราะฉะนั้น เขาจะวัดกันว่า ใครเป็นพระอรหันต์ก็ต้องมีฤทธิ์เหล่านี้

จะเห็นได้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ เสด็จออกประกาศพระศาสนา จะเข้าไปประดิษฐานพระพุทธศาสนาในเมืองราชคฤห์ ก็ทรงพิจารณาว่า จะต้องไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้องก่อน เพราะว่าชฎิล ๓ พี่น้องนั้นเป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองราชคฤห์ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไป ชฎิลที่พบก่อนก็คือ อรุเวลกัสสปะ ซึ่งถือเอาอิทธิปาฏิหาริย์เป็นเครื่องวัดว่า ถ้าพระพุทธเจ้าไม่มีอิทธิปาฏิหาริย์ก็ไม่ใช่พระอรหันต์ ตอนแรกท่านอรุเวลกัสสปะจึงคิดว่าพระพุทธเจ้าที่เสด็จมานี้ไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนเรา เพราะเรามีฤทธิ์ จนกระทั่งเมื่อ

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงให้เห็นว่า พระองค์มีฤทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์เหนือกว่าขโมลเหล่านั้น ขโมลจึงยอมรับแล้วก็ยอมฟังธรรม

ตลอดมาเราจะเห็นเหตุการณ์ปรากฏอยู่เสมอว่า คนอื่นเดียนั้นถือเอาอิทธิปาฏิหาริย์เป็นเกณฑ์ตัดสินความเป็นพระอรหันต์เพราะฉะนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนา พระองค์จึงต้องใช้อิทธิปาฏิหาริย์เพื่อปราบอิทธิปาฏิหาริย์บ่อยๆ และพระองค์ได้ตรัสหลักการในเรื่องนี้ว่า ปาฏิหาริย์มี ๓ อย่าง คือ

๑. **อิทธิปาฏิหาริย์** ปาฏิหาริย์คือการแสดงฤทธิ์ได้
๒. **อาเทศนาปาฏิหาริย์** ปาฏิหาริย์คือการดำใจ การทลายใจ รู้ความคิดของผู้อื่นได้
๓. **อนุสาสนีปาฏิหาริย์** ปาฏิหาริย์คือคำสอนที่ให้เกิดปัญญารู้เห็นความจริง

แล้วพระองค์ก็ตรัสว่า เราจึงเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ เราสรรเสริญแต่อนุสาสนีปาฏิหาริย์เท่านั้น

นี่คือหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้า แม้จะทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์ ก็จะไม่ทรงใช้ฤทธิ์เฉพาะเมื่อทรงปราบฤทธิ์เท่านั้น เรียบง่าย ๆ ว่าใช้ฤทธิ์ปราบ

ฤทธิ์ เมื่อใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์เสร็จแล้วพระองค์ก็ไม่ใช่ฤทธิ์อีกเลย คือทรงใช้ฤทธิ์เพื่อให้เขาอมฟังธรรม เมื่อเขาอมแล้ว ต่อจากนั้นพระองค์ก็จะทรงแสดงแต่ธรรมต่อไป เช่นทรงใช้ฤทธิ์ปราบชฎิล ๓ พี่น้อง พอปราบเสร็จแล้วเขาอมฟัง พระองค์ก็เลิกใช้ฤทธิ์ ต่อจากนั้นก็ทรงแสดงธรรมสอนให้ ชฎิลเกิดปัญญารู้ความจริงจนบรรลุธรรมสูงสุดด้วยตนเอง

ขอให้สังเกตว่า พระพุทธเจ้าทั้งที่ทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์ มาก เก่งกว่าผู้วิเศษทั้งหลาย ทรงปราบชฎิลและเทพพรหม ยักษ์ที่ฤทธิ์กล้าได้หมด แต่พระองค์ไม่เคยยอมให้ชาวพุทธ คนไหนไปหวังพึ่งฤทธิ์ของพระองค์ ไม่ทรงดลบันดาลสิ่งปรารถนาให้แก่สาวกคนใด ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น จะต้องมี เหตุผลในเรื่องนี้

เหตุใดพระพุทธเจ้าจึงทรงรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และ อาเทศนาปาฏิหาริย์

คิดดูง่าย ๆ ถ้าพระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์ คนทั้งหลายก็จะชื่นชมความเก่งกล้าสามารถของพระองค์ ซึ่ง เขาเองทำอย่างนั้นไม่ได้ เมื่อเขาทำไม่ได้ เขาก็ต้องพึ่งพา อาศัยขึ้นต่อพระองค์เรื่อยไป เมื่อเขาคอยรอพึ่งพาอาศัย เขาก็ปล่อยเวลาเสียไป ไม่ได้ทำสิ่งที่ควรทำ และโดยเฉพาะที่ สำคัญคือไม่ได้พัฒนาตนเอง เวลาผ่านไป เคยเป็นอย่างไร

ก็เป็นอยู่อย่างนั้น

นอกจากนั้น เขาไม่สามารถรู้ว่าฤทธิ์นั้นเกิดได้อย่างไร ท่านผู้นั้นทำฤทธิ์ได้อย่างไร เขาก็อยู่กับความหลงเรื่อยไป และจึงเป็นทางของการหลอกลวง คนอื่นที่เป็นนักเล่นกลก็ได้ช่องตรงนี้ และควรสังเกตด้วยว่า คนจำนวนมากที่เข้ามาทางนี้ จะมีสติถูกใจถูกคติน้อยลงๆ เมื่อเพลินหมกมุ่นไป ก็ยิ่งไม่ใช่ ปัญญา เห็นแปลกๆ แผลงๆ ดูน่าอัศจรรย์ ก็เชื่อกันนับถือ ก็ตื่นกันไป ยิ่งโน้มนำไปในทางที่จะสร้างนิสัยเห็นแก่ง่าย ไม่ใช่ ปัญญาแก้ปัญหา ขาดความคิดวิจย ถูกหลอกลวง และลุ่มหลงได้ง่าย เมื่อเป็นกันอย่างนี้ ทั้งบุคคลและสังคมก็ยิ่งหมกมุ่น ไม่พัฒนา

พระพุทธเจ้าสอนคนให้พึ่งตนได้ ให้เขาพัฒนาตนเอง จนเป็นอิสระ ไม่ต้องขึ้นต่อพระองค์ คนที่ชอบอิทธิปาฏิหาริย์ จะต้องมาขึ้นกับผู้แสดงฤทธิ์เรื่อยไป ไม่รู้จักพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา ไม่เป็นอิสระ แต่ถ้าใช้อนุสาสนีปาฏิหาริย์ก็ทำให้เขาเกิดปัญญารู้เห็นความจริงด้วยตนเอง และทำสิ่งนั้นๆ ได้ด้วยตัวเขาเอง แล้วเขาก็เป็นอิสระ เขาพึ่งตนเองได้

แม้แต่ถ้าใครชอบอิทธิปาฏิหาริย์ พระพุทธศาสนา ก็สอนให้เขาทำอิทธิปาฏิหาริย์นั้นให้ได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่ไปหวังพึ่งอิทธิปาฏิหาริย์ของคนอื่น อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้า

ต้องการให้คนมีปัญญาเห็นความจริง อธิติปาฏิหาริย์ไม่เป็นเครื่องหมายที่จะวัดความเป็นพระอรหันต์ คนที่มีอธิติปาฏิหาริย์จะเรียกได้แค่ว่าเป็นผู้วิเศษ ความเป็นผู้วิเศษไม่ทำให้เกิดปัญญาธรรม ไม่ทำให้หมดกิเลสหรือหมดความทุกข์ได้

หันมาดูสภาพในเมืองไทยปัจจุบันนี้ เรากำลังจะเอาเรื่องอธิติปาฏิหาริย์ หรือความเป็นผู้วิเศษมาเป็นเครื่องวัดความเป็นพระอริยะไปแล้ว เพราะฉะนั้นจึงเป็นสภาพที่จะต้องมาตรวจสอบทบทวนกันตามหลักการที่ ๒

จะทำความดีอย่างพระโพธิสัตว์

หรือจะคอยขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์

หลักการที่ ๓ คือ หลักคติพระโพธิสัตว์ ต้องตรวจสอบให้ชัดว่า คติพระโพธิสัตว์แต่ก่อนนี้ในพระพุทธานุสาที่แท่นับถืออย่างไร และปัจจุบันนับถืออย่างไร เรายังนับถือถูกต้องหรือไม่

คติพระโพธิสัตว์เกิดขึ้นโดยถือว่า พระพุทธเจ้าท่านจะสำเร็จโพธิญาณตรัสรู้ได้ ก็เพราะทรงบำเพ็ญเพียร ทำความดีอย่างยิ่งใหญ่ที่เรียกว่าบารมี ซึ่งยากที่ใครจะทำอย่างพระองค์ได้

บารมีคือคุณธรรมความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด ยิ่งยวดหมายความว่าเหนือสามัญวิสัยของคนธรรมดา หมายความว่า จะบำเพ็ญคุณความดีข้อไหนก็ทำอย่างเต็มที่ พระพุทธเจ้าทรงเพียรพยายามบำเพ็ญบารมีมาด้วยความยากลำบาก เราจึงมีเรื่องของพระโพธิสัตว์ว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้นั้นทรงเป็นพระโพธิสัตว์มาก่อน โดยทรงบำเพ็ญเพียรทำความดีด้วยความเสียสละอย่างยิ่ง ถ้าตกลงว่าจะทำความดีข้อไหนแล้วก็จะทำด้วยความเข้มแข็งเต็มที่ ไม่มีการย่อท้อ ไม่มีการถดถอยเลย แม้จะต้องสละชีวิตก็ตามที และการทำความดีอย่างเสียสละเต็มที่นี้ รวมทั้งการเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นจนถึงที่สุดแม้จะต้องสละชีวิตของตนก็ยอมได้

พระโพธิสัตว์เป็นคติสำหรับสนับสนุนการระลึกถึงพุทธคุณ การระลึกถึงพระพุทธคุณนั้นเป็นเครื่องเตือนใจเราให้ระลึกถึงความเป็นมนุษย์ และศักยภาพของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวเราว่า เราก็เป็นมนุษย์อย่างพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ แต่พระองค์มีความเพียรพยายามพัฒนาพระองค์เองจนกระทั่งตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เราก็จะต้องพัฒนาตนเอง ต้องฝึกฝนตนเองอย่างนั้นด้วย นี่เป็นการเตือนให้เราทั้งมีความมั่นใจในความเป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้ ทั้งสำนึกในหน้าที่

ของคนที่จะต้องพัฒนาตัวเองยิ่งขึ้นไป และทั้งทำให้เกิดกำลังใจในการที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วย พร้อมกันนั้นก็ได้นำเอาวิธีปฏิบัติพัฒนาของพระองค์ที่ได้ทรงสอนไว้มาใช้ประโยชน์

ถ้าเราทำความดีไปแล้วเกิดความรู้สึกท้อแท้ว่า เราทำความดีถึงอย่างนี้ก็ยังไม่ได้รับผลที่ต้องการ เราก็นั่นไปดูพระจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ว่า พระองค์ทำความเพียรลำบากยากเย็นกว่าเรา ประสพอุปสรรคมากกว่าเรา พระองค์ไม่เคยท้อถอย พระองค์ถูกกลั่นแกล้งมากมาย พระองค์ก็ยังทำต่อไปในความดี เมื่อเรานึกถึงคติพระโพธิสัตว์ ระลึกถึงจริยาวัตรของพระองค์ เราก็เกิดกำลังใจฮึดสู้ต่อไป ทำความเพียรต่อไป ไม่ถอย เพราะฉะนั้นคติโพธิสัตว์จึงหนุนการระลึกถึงพระพุทธคุณซึ่งทำให้เรามั่นใจในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่ต้องพัฒนา ระลึกถึงหน้าที่ของเราที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตน และเกิดกำลังใจในการฝึกฝนพัฒนาตนอย่างนั้น

อย่างไรก็ตาม ต่อมาปรากฏว่าคติพระโพธิสัตว์ได้กลายไป คนในยุคหลังต่อมากงจะเห็นว่า เออ! พระโพธิสัตว์นี้ท่านเสียสละมาก ท่านตั้งใจทำความดีช่วยเหลือผู้อื่นด้วยมหากรุณา ท่านมาคอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ในเมื่อขณะนี้พระโพธิสัตว์คอยช่วยอยู่แล้ว เราก็ไปอ่อนนอน

ขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ก็แล้วกัน ถึงตอนนี้คิด
พระโพธิสัตว์ก็เปลี่ยนไป แทนที่จะนึกถึงพระโพธิสัตว์เพื่อ
เป็นตัวอย่างในการทำความดีให้เกิดกำลังใจ และต้องทำ
ความดีด้วยความเสียสละจริงจังอย่างท่าน ก็กลายเป็นลัทธิ
หวังพึ่งว่าคราวนี้มีพระโพธิสัตว์ไว้อภัยช่วยแล้ว เราไปขอ
ความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ดีกว่า

จากคติที่เพี้ยนไปอย่างนี้ก็มีพระโพธิสัตว์อย่างเจ้าแม่
กวนอิมขึ้นมา แล้วคนก็ไปขอความช่วยเหลือกัน แทนที่จะ
บำเพ็ญความดีอย่างพระโพธิสัตว์ กลับกลายเป็นขอความ
ช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ กลายเป็นคติคล้ายกับการนับถือ
เทพเจ้า แล้วไปขอความช่วยเหลือจากเทพเจ้า โดยอ้อนวอน
ให้ท่านดลบันดาลสิ่งที่คุณต้องการให้

พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนา สั่งสอน
ประชาชนให้พ้นออกมาจากการบวงสรวงอ้อนวอนเทพเจ้า
อย่างที่ว่าดิ่งจากเทพผู้รวม ไปๆ มาๆ ชาวพุทธกลับไป
นับถือศาสนาแห่งการอ้อนวอนตามเดิม

วันนี้คิดว่า หลักการทั้ง ๓ นี้ น่าจะเป็นเครื่องสำรวจ
ความเชื่อถือและข้อปฏิบัติของชาวพุทธในปัจจุบัน ว่ายังคง
อยู่ในพระพุทธศาสนาหรือไม่

ชาวพุทธขาดการศึกษา

เพราะพระไม่สอน หรือพระไม่มีความรู้ที่จะสอน

เมื่อเอาหลักการมาวางอย่างนี้แล้วก็จะขอฟุดถึงสภาพการณ์ในปัจจุบัน เมื่อหนังสือพิมพ์มาถาม ก็ต้องอธิบายกันยาวนาน ก็เลยย้อนถามไปข้อหนึ่งว่า ให้ชาวพุทธลองสำรวจตัวเองว่า เวลาที่ชาวพุทธและคนไทยเรานี้ นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก หรือนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก

ถ้านับถือพุทธศาสนาเป็นหลักก็หมายความว่า พุทธศาสนาเป็นพื้น เป็นสภาพที่ปรากฏทั่วไปเด่นอยู่ แล้วไสยศาสตร์อาจจะมี แต่ว่าแอบแฝงอยู่ เป็นสิ่งที่พวงอยู่เล็กน้อย ๆ ติดมาแต่ถ้านับถือไสยศาสตร์เป็นหลักก็หมายความว่า การเชื่อถือในไสยศาสตร์นั้นเป็นพื้น เป็นสิ่งที่ปรากฏเด่นทั่วไป แล้วพระพุทธศาสนาก็กลายเป็นตัวประกอบไป

เวลานี้ให้ชาวพุทธลองสำรวจตัวเองดูว่า สภาพความเชื่อในสังคมของตนเป็นอย่างไร และความคลาดเคลื่อนนี้ มีความสัมพันธ์กันไหมกับข่าวเหตุการณ์ร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นมา นี่เป็นการโยง ลองโยงดูว่ามันมีความสัมพันธ์กันหรือเปล่า ถ้าเราลองคิดพิจารณาดู มันน่าจะมีการโยงกัน ถ้าเรายังถือหลักการต่างๆ ที่พูดมาเมื่อกี้ คือ หลักธรรม ที่ถือว่าสิ่งทั้ง

หลายเป็นไปตามความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติของกฎธรรมชาติ อันจะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย **หลักกรรม** ที่เรียกว่ากรรมวาท วิริยวาท อันถือหลักแห่งการกระทำ และทำด้วยความเพียรพยายาม **หลักไตรสิกขา** คือการที่มนุษย์จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนอยู่เสมอ **หลักความไม่ประมาท** ที่จะต้องเร่งรัดตนเอง ไม่รีรอละเลยในการทำความเพียรพยายามนั้น **หลักการพึ่งตนเองได้** รวมทั้งหลักการละกิเลสเจริญกุศล ไม่สนองความโลภ ความโกรธ ความหลง ขัดเกลากิเลสให้น้อยลง เสียสละ และบำเพ็ญความดีให้มากขึ้น

มนุษย์ปัจจุบันนี้ เวลานั้นถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปทำการอ้อนวอนต่าง ๆ นั้น เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนในเรื่องผลประโยชน์นี้หรือไม่? เป็นการขัดเกลากิเลสหรือเปล่า? ถ้าเป็นอย่างนั้น คือ ไม่เข้ากับหลักการที่กล่าวมา ก็แสดงว่าได้มีการเคลื่อนคลาดจากหลักการของพระพุทธศาสนา เหตุการณ์ที่ผ่านมาในรอบ ๑๐ ปีนี้ ได้พ้องถึงสภาพความคลาดเคลื่อนจากหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นจริงก็ต้องตื่นตัวขึ้นมา และรีบแก้ไขปรับปรุงนำเข้าสู่หลักการที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา

ถ้าพวกเราชาวพุทธเคลื่อนคลาดจากหลักการของพระพุทธศาสนา ความคลาดเคลื่อนนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

สาเหตุอย่างหนึ่ง คงจะมาจากการที่ชาวพุทธไม่รู้หลักการของพระพุทธรูปศาสนาว่าคืออะไร อย่างหลัก ๓ ประการที่พูดมานี้ ชาวพุทธมีความรู้ตระหนักเข้าใจกันดีหรือไม่

ถ้าชาวพุทธไม่รู้ก็เพราะขาดการศึกษานั้นเอง ทำไมจึงขาดการศึกษา เป็นไปได้ไหมว่าผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธไม่ได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธ หรือว่าตัวเองก็ไม่มีการศึกษา ผู้ที่จะให้การศึกษาแก่ชาวพุทธก็คือพระสงฆ์ ถ้าอย่างนั้นก็หมายความว่า สภาพการณ์ที่ประชาชนเคลื่อนคลาดไปจากหลักการของพระพุทธรูปศาสนาขาดการศึกษานั้น อาจจะมาจากการที่พระสงฆ์ไม่สอน หรือพระสงฆ์ไม่มีความรู้ที่จะสอน อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นอย่างนี้ เรื่องก็มาถึงตัวพระสงฆ์ว่าจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุง

แต่อย่างน้อย มันสะท้อนภาพว่า ถ้ามองในแง่ความรับผิดชอบของชาวพุทธทั้งหมด ในฐานะพุทธบริษัท ๔ ก็เป็นเวลาที่ต้องมาสำรวจความเชื่อของตัวเองว่า การที่เกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้นมานั้น อาจจะเป็นเพราะต้นเหตุที่เกิดจากชาวพุทธเอง คือชาวพุทธเองนี่แหละเป็นตัวเหตุปัจจัยที่สร้างเหตุการณ์ร้าย ทำให้เกิดสภาพความเสื่อมของพระพุทธรูปศาสนาขึ้นมา ไม่ใช่ใครอื่นเลย ชาวพุทธนี่แหละร่วมกันกระทำ เพราะว่าถ้าชาวพุทธรู้หลักการของพระพุทธรูปศาสนาดี

เหตุการณ์ที่จะขยายบานปลายโตมาถึงเพียงนี้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ พอมีพฤติกรรมที่ผิดจากหลักพระพุทธศาสนาก็จะถูกยับยั้งตั้งแต่ต้นเลย เพราะฉะนั้น เหตุการณ์ร้ายนี้ที่เกิดขึ้นมาได้ก็เป็นเพราะชาวพุทธเอง ที่มีความไม่รู้ไม่เข้าใจ เชื่อถือผิดพลาด ถ้าอย่างนี้ลองดูต่อไปอีก

การที่ชาวพุทธไม่รู้แล้วเข้าใจผิดเชื่อผิด และพระสงฆ์ไม่ได้สอนให้ถูกต้อง หรือพระสงฆ์ขาดการศึกษาเสียเองนี้ มันมาจากอะไร ลองพิจารณาดูไปๆ คิดว่า เหตุปัจจัยหนึ่ง ก็คือว่า ได้มีความคลาดเคลื่อนในระบบความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน

พระสงฆ์กับชาวบ้าน สู่ความสัมพันธ์ที่วิปริต

พระสงฆ์กับประชาชนเคยมีความสัมพันธ์กันในระบบของพุทธบริษัทอย่างไร เราแบ่งพุทธบริษัท ๔ เป็นสองฝ่าย คือฝ่ายบรรพชิต กับฝ่ายคฤหัสถ์ หรือพระสงฆ์ กับชาวบ้าน ระบบความสัมพันธ์ที่มีมาแต่เดิมตามหลักการของเรา เราเรียกว่า ระบบบุญกุศล เมื่อเอาเมืองไทยเป็นหลัก ตามประเพณีของเรา ในระบบบุญกุศลจะมีลักษณะความสัมพันธ์ที่อิงอาศัยหลักการพื้นฐานของพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้

หลักอะไรที่พระพุทธานุชาตรงแสดงไว้ให้เป็นความ
ลัมพันธที่ตังามถูกตองระหวางพระสงฆกับคฤหัสถ์ หลักนั้น
ก็คือ หลักอามิสทาน และธรรมทาน ท่านว่าพระสงฆมี
หน้าที่ที่จะต้องใหัธรรมแกัประชาชน เรียกว่าธรรมทาน ส่วน
ชาวบ้านก็มีหน้าที่ช่วยเกื้อกูลต่อพระสงฆด้วยอามิสทาน
เป็นการถวากำลังเพื่อใหัท่านทำหน้าที่ได้

อามิสทานและธรรมทานนี้ ถ้ายังเป็นไปอย่างถูกตอง
ก็เข้าหลักที่ว่า อุโภ อญโญญญนิสสิดา แปลว่าทั้งสองฝ่าย
คือชาวบ้านและพระสงฆนี้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แล้วจะ
ถึงความเกษมจากทุกขได้ ท่านว่าอย่างนั้น แต่ถ้าคลาดจาก
หลักนี้เมื่อไร ก็เป็นอันว่าวิปาสคลาดเคลื่อน

เวลานี้ระบบความลัมพันธแบบบุญกุศลนั้น ถ้า
พิจารณาไปจะมอเห็นว่ามีนกำลังจะเปลี่ยนมาสู่ความ
ลัมพันธในระบบผลประโยชน์ ปัจจุบันนี้พระสงฆกับชาว
บ้านกำลังโน้มไปสู่ความลัมพันธแบบผลประโยชน์มากขึ้น
ทุกวัน ระบบผลประโยชน์กับระบบบุญกุศลเป็นอย่างไร และ
จะเกิดผลต่างกันอย่างไร

ระบบบุญกุศล ก็คือ ชาวบ้านไปวัดด้วยความมุ่งหวังดี
ต่อพระศาสนา มุ่งหวังกุศลผลบุญที่จะเจริญเพิ่มพูนสืบไป
ในภพหน้า ใฝ่ใจสะสมสร้งสรรค์ความดีต่าง ๆ เห็นวัดวา

อารามก็อยากให้วัดตั้งาม เห็นพระสงฆ์ก็อยากให้ท่านประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยเป็นที่น่าเคารพศรัทธา การที่เขามุ่งหวังบุญกุศลนี้ทำให้เขามองกว้างออกไปในพระศาสนา เขาจึงสนใจคอยช่วยกันสนับสนุนกิจการงานของวัดวาอาราม และสนใจความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ สนใจคำสอนของพระสงฆ์ พระสงฆ์จะสอนอะไรก็ตั้งใจสดับฟัง

จากการที่สนใจในเรื่องนี้ก็ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ ชาวบ้านจะรู้ว่าพระสงฆ์ต้องตั้งอยู่ในธรรมวินัย ธรรมวินัยเป็นอย่างไรเท่าที่ชาวบ้านควรจะรู้เขาก็เข้าใจ เมื่อพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรมวินัย ชาวบ้านก็มีศรัทธาและมีความเคารพเลื่อมใสแล้วก็อุปถัมภ์บำรุง แต่ในทางตรงข้าม ถ้าพระสงฆ์รูปใดไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เขาก็ไม่ศรัทธา ไม่เคารพ ไม่อุปถัมภ์บำรุง พระสงฆ์องค์นั้นก็อยู่ไม่ได้ กลายเป็นระบบควบคุมทางสังคมขึ้นมา

ในทางกลับกัน เมื่อพระสงฆ์ปฏิบัติตัวถูกต้องตามธรรมวินัย ชาวบ้านก็นับถือเป็นครูอาจารย์ พอนับถือเป็นครูอาจารย์ก็ต้องเคารพเชื่อฟัง เมื่อเคารพเชื่อฟัง พระสงฆ์ก็คุ้มครองความประพฤติของชาวบ้านได้

เพราะฉะนั้นจึงกลายเป็นว่า ทั้งชาวบ้านก็คุมพระ พระก็คุมชาวบ้าน ก็คุมกันมาอย่างนี้ จึงทำให้พระพุทธ

ศาสนาอยู่ได้ นี่คือระบบบุญกุศล ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ต่อกันแบบอามิสทานและธรรมทาน แล้วก็กลายเป็นระบบการควบคุมทางสังคมที่มีผลดี ทำให้เราดำรงพระศาสนาไว้ได้สืบมา

แต่ต่อมาในปัจจุบันนี้ ที่บอกว่าเราคลาดเคลื่อนมาสู่ระบบผลประโยชน์เป็นอย่างไร ระบบผลประโยชน์ ก็คือ ชาวบ้านเวลานี้ จำนวนมาก (ไม่ใช่ทั้งหมด) ไปวัดโดยมุ่งหวังโชคลาภให้แก่ตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัว จะไปหาพระก็ต่อเมื่อไปเอาสิ่งที่จะให้เกิดโชคลาภแก่ตน เช่น วัตถุมงคล ซึ่งตัวจะได้มาด้วยการที่อาจจะถวายปัจจัยบำรุงไปเมื่อถวายปัจจัยไปแล้ว ได้วัตถุมงคลที่จะให้โชคลาภแก่ตัวเองมากี่แล้วกัน ก็จบเท่านั้น

ไปก็มุ่งจะเอาวัตถุมงคลเท่านั้น ได้วัตถุมงคลแล้วก็จบแค่นั้น ความสนใจและความสัมพันธ์กับวัดและพระสงฆ์ตลอดจนพระศาสนาทั้งหมดของเรามีแค่นั้น เขาจะไม่สนใจว่าธรรมวินัยเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าสอนอะไร หลักธรรมเป็นอย่างไร แม้แต่ว่าพระองค์นั้นประพติอย่างไรก็ไม่สนใจ เพราะว่าได้ของที่ต้องการ แล้วก็กลับมา

ทีนี้พระนั้น ถ้าเป็นพระที่ดี ได้ปัจจัยจากชาวบ้านไปแล้ว ก็เลิยสละ เอาไปทำประโยชน์ส่วนรวม สร้างวัดวาอาราม

สร้างสาธารณประโยชน์ เช่น โรงพยาบาล และโรงเรียน แต่ก็เป็นเพียงความดีส่วนตัวของท่านเท่านั้น หากใช้เป็นผลดีแก่พระศาสนาส่วนรวมไม่ เพราะในวงกว้างและระยะยาวมันเป็นการทำลายหลักการ ทำระบบความสัมพันธ์ให้วิปริต และสร้างนิสัยเสียแก่ชาวพุทธ ทำให้เสื่อมลงจากธรรม

ที่ว่าทำให้ชาวพุทธนิสัยเสียเป็นอย่างไร แต่ก่อนนี้ เราฝึกคนให้บริจาค เพื่อกำจัดมัจฉริยะ พัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม มีจาคธรรมมากขึ้นๆ เมื่อเข้าไปในวัดและทำบุญทำกุศล เขาจะได้เจริญในศรัทธา เจริญในเมตตา บำเพ็ญคุณธรรมต่างๆ ให้มากขึ้น เป็นทางของการพัฒนาตัวเอง ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปในบุญศึกษา แต่เวลานี้เมื่อให้บริจาคโดยมีวัตถุประสงค์ตอบแทน ไปๆ มาๆ นานเข้า เคยชินเข้า ก็กลายเป็นว่า ถ้าไม่ได้ผลตอบแทนก็ไม่บริจาค จะบริจาคต้องมองว่าเราจะได้อะไร ซึ่งถ้าพูดให้ถูกก็คือไม่ได้บริจาค์นั่นเอง แต่กลายเป็นระบบแลกเปลี่ยน หรือถ้าหนักก็เป็นการซื้อขาย

พอถึงตอนนี้ ระบบการบริจาคเพื่อพัฒนาตัวเอง เพื่อเจริญในบุญกุศล ก็หมดไป กลายเป็นระบบผลประโยชน์ แม้จะเอาไปใช้ทำดีก็ไม่คุ้ม แม้จะเป็นพระที่ดี เอาไปใช้สร้างสรรคสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ระบบมันเสียหมด พุดง่ายๆ ว่า ชาวพุทธเสียนิสัย ต่อไปไม่ได้อะไรตอบแทนก็ไม่บริจาค

ทำอย่างไรเราจะให้เขาบริจาคด้วยเห็นแก่บุญกุศล เห็นแก่ความดี เห็นแก่การเจริญพัฒนาความรุ่งเรืองของพระศาสนา เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคม และช่วยให้พระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

หลักการหล่อนหาย ระบบกึ่งพังทลาย

ศาสน์เสื่อมสังคมสลาย เพราะผลกรรมร่วมกัน

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ มีความนิยมทำบุญด้วยการถวายความรู้หรือให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ จนถึงรัชกาลที่ ๓ ก็โปรดให้จ้างอาจารย์บอกพระปริยัติธรรมทุกพระอารามหลวง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสังเกตมาก เพราะปัจจุบันนี้ชาวพุทธไทยแทบไม่มีใครรู้จักวิธีทำบุญแบบนี้ กล่าวคือในสมัยนั้น วงศ์ตาม บ้านเรือนเจ้านายหรือผู้ที่มีฐานะพอจะทำได้ก็ตาม ถือคติที่ว่าการศึกษาแก่พระสงฆ์เป็นบุญอันยิ่งใหญ่ จึงมีการจัดที่เรียนให้พระสงฆ์ แม้แต่ในวังและที่บ้าน โดยเชิญราชบัณฑิตมาสอนพระสงฆ์ ถือว่าเป็นบุญอย่างยิ่ง

เดี๋ยวนี้มีใครนึกบ้างถึงการที่จะให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ โดยถือเป็นบุญเป็นกุศล นึกถึงแต่ว่าเราจะได้อะไรที่นำมาซึ่งโชคลาภแก่ตน ได้แต่หวังประโยชน์ส่วนตน ก็เลยไม่สนใจว่า

พระสงฆ์จะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ไม่ใส่ใจการทำบุญด้วยเจตนาที่จะส่งเสริมให้พระสงฆ์ประพฤติดีปฏิบัติชอบ และสนับสนุนท่านในการปฏิบัติศาสนกิจ คือเล่าเรียน-ปฏิบัติ-เผยแผ่สั่งสอนพระธรรมวินัย นึกถึงพระนึกถึงวัดแต่ในแง่ที่จะเอาผลประโยชน์ของตัว การบริจาคที่แท้ไม่มี มีแต่การถวายปัจจัยตอบแทนพระที่สึกก็ตีไปเป็นส่วนตัวของท่านแต่เสียระบบ

ที่นี้พระที่ไม่ดีล่ะ ก็เห็นช่องทางว่าวิธีนี้เป็นทางมาของเงินทอง ได้ลาภสักการะง่าย ไม่ต้องเรียนรู้ธรรมวินัยเลย ก็เข้ามาได้ แล้วก็เริ่มมีพระที่มุ่งหวังแต่ลาภสักการะเข้ามาโดยช่องทางนี้ วัดดุมงคลนั้นไม่ต้องเล่าเรียนธรรมวินัยเลยก็ทำได้ ทำโดยตัวเองไม่ต้องทำก็ยั้งได้ ไปจ้างให้ร้านอะไรต่ออะไรเขาทำมาก็ได้ ว่าเขามาทีละมากๆ ดันทุนถูกๆ ให้เงินไปก็ได้วัดดุมงคลมา แล้วก็เอาไปจ่ายแจก ตัวเองไม่ต้องมีความรู้ และชาวบ้านเขาก็ไม่ค่อยสนใจว่าตัวเองจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร สบาย เป็นอันว่าไม่มีคนคุม และลาภสักการะก็หนา อิทธิพลก็มากขึ้น บางทีมีกลุ่มวงจรธุรกิจเข้ามาหนุนซึ่งกันและกันอีก ก็เลยมีกำลังอิทธิพลเข้มแข็งกว้างขวางยิ่งขึ้น

ในเวลาเดียวกัน พระที่ตั้งใจเรียนรู้ธรรมวินัย และประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัย แต่ไม่สนองผลประโยชน์ที่ชาวบ้านต้องการ ชาวบ้านก็ไม่สนใจ พระเหล่านั้นที่ประพฤติ

ดีปฏิบัติชอบ หรือตั้งใจเล่าเรียนธรรมวินัย ก็ถูกทอดทิ้งหมดกำลังลงไปตามลำดับ

นอกจากนั้น คนที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์แบบผลประโยชน์ โดยเฉพาะผู้ได้ผลประโยชน์จากระบบนี้ ก็ชอบประชาชนหรือผู้คนที่หมกมุ่นวุ่นวายอยู่กับการหวังพึ่งอำนาจลึลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความหวังจากลาภลอย เช่น การพนัน การเล่นหวย และการเสี่ยงโชคต่างๆ เหล่านี้ จึงไม่ส่งเสริมบรรยากาศแห่งการศึกษาพัฒนาชีวิตและการกระทำด้วยความเพียรพยายาม ก็เลยยิ่งหมกมุ่นกันอยู่ในวังวนแห่งปัญหา

เพราะฉะนั้น ผลเสียที่ติดตามมาจึงมากมายเหลือคณนา เพราะกีดกร่อนลงไปถึงหลักการที่เป็นรากฐานของพระศาสนา อย่างน้อยตัวบุคคลนั่นเอง เริ่มแต่ชาวบ้านที่อยู่ในความสัมพันธ์อย่างนี้ก็ไม่พัฒนา เพราะอยู่ในระบบของโลกะและโมหะ โลกะก็คือ การมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวที่จะได้วัตถุมงคลมาก่อนให้เกิดโชคลาภแก่ตน โมหะก็คือ ไม่ได้คิดพิจารณาว่า การกระทำของตนนั้นจะก่อให้เกิดผลอะไร เมื่อให้ไปแล้วปัจจัยนี้เขาเอาไปทำอะไร จะเกิดประโยชน์แก่พระศาสนาหรือไม่ ไม่เป็นทางของการพัฒนาในบุญกุศลหรือไตรสิกขา เขาไม่ได้คิดจะฟังธรรม และไม่เปิดเครื่องเปิด

โอกาสที่จะทำให้เกิดการพึงธรรมต่อไป ต่างจากระบบบุญกุศลซึ่งจะเป็นทางให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ได้พึงธรรมจากพระสงฆ์ คือเป็นเครื่องเปิดโอกาสให้พระสงฆ์แนะนำสั่งสอนให้ธรรม จึงเป็นอามิสทานชนิดที่เป็นสื่อต่อไปยังธรรมทาน ถึงตอนนี้ก็อยู่ที่พระสงฆ์ว่าจะทำหน้าที่หรือไม่

เป็นอันว่า ความสัมพันธ์แบบที่ว่ามานี้เป็นเรื่องของการที่ได้เกิดความคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไป เมื่อระบบบุญกุศลเปลี่ยนไป ทำให้ระบบการควบคุมทางสังคมด้วยศรัทธาเสียไปแล้ว พระศาสนาจะเป็นอย่างไร ทุกคนก็พอจะมองเห็นได้ แน่นนอน สภาพเสื่อมโทรมนี้เกิดจากการทำกรรมร่วมกันของชาวพุทธ ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ เรียกว่า ผลกรรมที่ทำร่วมกัน จะโทษแต่พระอย่างเดียวก็ไม่ได้ แต่จะไม่โทษพระก็ได้ไม่ได้เหมือนกัน เพราะในที่สุดพระก็เป็นต้นตอที่ไม่ได้ให้การศึกษแก่ประชาชน

นี่ก็คือวงจรร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ถ้าเราไม่แก้ไขฟื้นฟูระบบบุญกุศลนี้ให้กลับคืนมา และยังหลงเพลินจมอยู่ในระบบผลประโยชน์ เราจะฟื้นฟูสถานะของพระศาสนาและทำสังคมให้เข้มแข็งมั่นคงได้อย่างไร

อันนี้เป็นข้อเสนอให้พิจารณา อย่างน้อยก็ขอให้ช่วยกันทบทวนตรวจดูว่า สภาพปัจจุบันเป็นอย่างนี้หรือไม่

วัตถุมงคลนั้น พระสมัยก่อนก็ให้เหมือนกัน ใครว่าเหมือน ไม่เหมือนกันหรอก

ตอนนี้ขอย้อนไปพูดถึงเรื่องการทำของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้แก่ชาวบ้านหลายท่านพิจารณาแล้วก็บอกว่า พระเก่าๆ สมัยก่อนก็เป็นเหมือนกันนี่ ท่านก็ให้เหมือนกัน ก็เลยต้องขอโอกาสพูดว่าไม่เหมือนกัน

พระสมัยเก่าของเราก็มีการให้ของขลังเหมือนกัน มีพระที่เรานับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ อาจจะเรียกว่าเก่งทางไสยศาสตร์ก็ได้ ท่านมีเวทมนต์อะไรต่างๆ แต่ความนับถือสมัยก่อนพร้อมทั้งพฤติกรรมของพระสงฆ์เหล่านั้นกับสมัยนี้ ไม่เหมือนกัน ถอยหลังไปแค่สัก ๔๐-๕๐ ปีเท่านั้น จะต่างจากสมัยนี้

จะขอเล่าเรื่องตัวบุคคลมาเป็นตัวอย่างก็แล้วกัน ตัวอย่างนี้ขอนำเรื่องหลวงพ่อกของกระผมเองมาเล่า คือหลวงพ่อด้านกร่าง

วัดบ้านกร่างนั้นเป็นวัดหนึ่งที่มีชื่อในเรื่องพระขลังหลายท่านรู้จักพระขุนแผนวัดบ้านกร่าง หลวงพ่อด้านกร่างที่ผมนำมานี้เป็นอุปัชฌาย์ตอนกระผมบวชเณร ถ้าท่านอยู่บัดนี้ก็อายุเกินร้อยไปแล้ว แต่ท่านถึงมรณภาพไป

แล้วเมื่ออายุประมาณ ๙๐ ปี ท่านเป็นที่นับถืออย่างกว้างขวางว่าเป็นผู้ที่ขลังมาก ชาวบ้านมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ ถูกผีเข้า ถูกทำคุณไสย์ ก็มาหาท่าน ท่านก็ช่วยแก้ไขให้

หลวงพ่อบ้านกว้างเป็นที่นับถือมาก จนกระทั่งว่า เวลาท่านจะทำอะไร คนก็พร้อมเพรียงกันมาให้แรงงานเต็มที่ แม้กระทั่งจะย้ายวัด คือย้ายเสนาสนะอาคารทั้งวัดไปตั้งในที่ใหม่ ก็ไม่ต้องรื้อออก แต่ใช้กำลังคนมือเปล่ายกกุฏิและหอสวดมนต์เป็นต้นเดินไปวางในที่ที่ต้องการ เช่น ยกหอสวดมนต์ใหญ่ ญาติโยมก็ให้ช่างมาตัดเสาไว้ แล้วก็เอาไม้ไผ่ชนขนابเสา และผูกเพิ่มในระหว่างให้ถ่วงพอให้คนลงไปยืนยกไม้ไผ่ช่องละคน พอถึงวันนัดประชาชนก็มาเต็มหมด เมื่อพร้อมกันแล้วก็ให้สัญญาณ คนจำนวนพันก็ยกหอสวดมนต์ ยกหอร่มขัง ยกกุฏิไปทั้งหลัง เดินไปเลยเหมือนหอสวดมนต์ และกุฏิเป็นต้นเดินได้ก็สำเร็จ นี่ก็เพราะความเชื่อความศรัทธา

ที่นี้ที่ว่าท่านมีชื่อในเรื่องขลังนั้น จริยวัตรของท่านเป็นอย่างไร ปรากฏว่า ในชีวิตประจำวัน ท่านไม่เคยพูดถึงเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของขลังเลย มนต์คาถาไม่เคยพูดถึง สิ่งที่ท่านทำคืออะไร คือสอนธรรมะ สอนชาวบ้านว่าควรจะทำอะไร ควรปฏิบัติตัวอย่างไร ดำเนินชีวิตตัวอย่างไร ทำมาหากินอย่างไร อยู่ร่วมกันอย่างไร สอนลูกศิษย์ฝ่ายพระสงฆ์ว่าควรจะต้อง

อยู่ในธรรมวินัยอย่างไร สิ่งที่ท่านทำก็คือการสอนธรรมะ แต่เวลามีชาวบ้านหรือลูกศิษย์คนไหนเกิดเหตุร้าย ผีเข้า ถูกทำคุณไสย์ อย่างที่ว่าเมื่อก็ มาหาท่าน ท่านก็ทำให้เฉพาะตัวเฉพาะราย แก้ไขบำบัดบำบัดไป ให้เขาพ้นจากภัยอันตรายเหล่านั้นไปได้ ก็จบเท่านั้น

อันนี้เป็นสิ่งที่น่าสังเกต ขอเล่าต่ออีกนิดหนึ่ง ของดีของท่านเช่นพระเครื่องนี้ อย่าว่าแต่จะเอาปัจจัยไปถวายเลย ไปขอก็ไม่ให้ ถ้าท่านจะให้ ท่านให้เอง ท่านพิจารณา ก็คงเหมือนกับพระโบราณทั้งหลาย เวลาลูกศิษย์เติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา จะย้ายถิ่นฐาน ไปทำมาหาเลี้ยงชีพ ถ้าเป็นคนดีท่านพิจารณาแล้วท่านก็เรียกมาเฉพาะตัวแล้วก็บอกว่า เธอจะเป็นคนดี ตอนนี้เธอจะไปอยู่ในถิ่นฐานอื่น ฉันจะให้ของดีไว้คุ้มครอง เธอจะพระองค์นี้เอาไปรักษาไว้ แล้วขอให้ประพฤติตัวให้ดี ตั้งใจขยันหมั่นเพียรทำมาหากินโดยสุจริต ดำเนินชีวิตอยู่ในศีลในธรรม จงทำความดีอย่างนี้ๆ อย่าทำความชั่วอย่างนั้นๆ กำกับศีลธรรมไปเสร็จ

ของดีนั้นเมื่อลูกศิษย์รับไปแล้วก็เก็บไว้เป็นของสำคัญ เพราะอุปัชฌาย์อาจารย์ให้มา เก็บรักษาไว้อย่างดีจนกระทั่งถึงรุ่นลูก ตัวเองแก่แล้วหรือลูกโตแล้วก็มอบให้ลูก แล้วก็จะกำกับและกำกับแบบเดียวกัน เช่นว่า พระนี้อุปัชฌาย์ของ

พ่อให้มา (หรือปู่ให้มา) พ่อเคารพบูชาเก็บรักษาไว้อย่างดีที่สุด เวลานี้ลูกโตแล้วพ่อจะให้ลูกไว้คุ้มครองตัว ขอให้ตั้งใจประพฤติดี ตั้งใจทำมาหากิน และเก็บรักษาพระนี้ไว้ให้ดี จากนั้นลูกก็มอบให้ลูกของลูกต่อไปอีก พระหรือของดินนั้น ก็จะสืบทอดกันไป ทั้งเป็นของที่หาได้ยาก และสืบสายไปในวงศ์ตระกูล

นับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ทำไมยังเกี่ยวข้องกับของขลัง

เท่าที่เล่ามานี้ทำให้มองเห็นความหมายอย่างไรบ้าง แล้วลองนำมาเทียบกับสมัยปัจจุบัน สิ่งที่ต้องการพูดในที่นี้ก็คือ เราจะเห็นว่า การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของขลังสมัยก่อนนั้น ยังมีพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ตัวแทนที่ปรากฏเด่นชัดก็คือ ธรรมะ หรือคำสอนศีลธรรม การทำความดี เว้นจากความชั่ว อันนี้เป็นหลัก ส่วนของขลังไสยศาสตร์เป็นของที่พ่วงอยู่แอบอยู่ และเป็นสื่อหรือเป็นสะพานทอดเปิดทางให้แก่ธรรม ลักษณะสำคัญที่ควรสังเกต ๓ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์และไสยศาสตร์เหล่านี้ พระสมัยก่อนท่านรู้ไว้ มีไว้ และให้เพื่ออะไร ขอใช้คำว่ามีไว้สำหรับปิดช่องความหวนใจ

พุทธศาสนิกชนชาวบ้านทั้งหลายนี้ โดยทั่วไปก็เป็น
 ปุณฺณ สภาพจิตของปุณฺณย่อมมีจุดอ่อนอย่างหนึ่งคือ
 ความไม่มั่นใจเกี่ยวกับความเป็นไปในชีวิต ความที่ยังหวาด
 ในอำนาจเร้นลับที่มองไม่เห็น ถึงแม้มาเป็นพุทธศาสนิกชน
 และเชื่อในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ยังอดหวาดกังวล
 ไม่ได้ มาหาหลวงพ่อบ้านสอนธรรมะให้ ตัวเองฟังแล้วในใจ
 ก็ยังหวั่นอยู่นั่นแหละ เวลาเกิดเหตุการณ์ร้ายๆ ขึ้นมาก็ยัง
 ห่วงยังหวาดอยู่ว่าจะมีอะไรเร้นลับที่บันดาล มีเทพเจ้าหรือผี
 ลางกลั่นแกล้ง หรืออาจถูกผู้หนึ่งผู้นี้ทำคุณไสยให้ เพราะ
 ฉะนั้นก็กังวลไม่สบายใจ ทีนี้ถ้ามาหาพระแล้ว พระได้แต่
 สอนเอาๆ ให้ธรรมะไป ตัวเองก็เชื่อตามนั้น แต่ความหวั่นใจ
 หรือความหวาดก็ยังมิอยู่ ไม่แนใจเต็มที่ กลับไปบ้านแล้วคิด
 กลับไปกลับมา ดีไม่ดีก็นึกขึ้นว่า เอ! เราเอาอะไรประกันตัว
 ปลอดภัยไว้ก่อนดีกว่า ก็เลยดอดไปหาหมอมผี ไปหาหมอ
 ไสยศาสตร์

พอไปหาแล้ว หมอมผีหรือหมอไสยศาสตร์ก็อาจเรียก
 ร้อยเงินทองมาก และบางทีเรื่องไม่หยุดแค่นั้น หมอมผี
 ไสยศาสตร์อาจจะบอกให้ทำอะไรต่ออะไรต่อไปอีก ดีไม่ดีก็
 ชักจูงออกจากพระศาสนาไปหลงติดในเรื่องอย่างนั้น หรือ
 อาจจะทำให้ทำสิ่งที่เป็นเรื่องเลวร้ายที่เป็นเรื่องของกิเลสโลกะ

โทษะ เช่นบอกว่า คนนี้เขาทำเธอมานะ ต้องแก้แค้น ต้องทำ
อย่างนั้นอย่างนี้ ก็ไปกันใหญ่

เพราะฉะนั้นพระของเราจึงต้องมีไว้บ้าง บางองค์ต้อง
เป็นผู้ที่เก่งกว่าพวกหมอผีคุณไสย์เหล่านั้น แยกทำได้ฉันก็ทำได้
แต่ฉันทำในแง่ดีอย่างเดียว เป็นเรื่องคุณอย่างเดียว แก้ไข
อย่างเดียว แยกทำมาฉันก็ได้ ให้เก่งกว่าพวกผีไสย์เหล่านั้น
ตามแนวที่ว่ามีฤทธิ์ไว้ปราบฤทธิ์ เพราะฉะนั้น มีเรื่องอะไร
พอมาทิพระแล้วท่านปิดช่องให้เสร็จ มาแล้วสบายใจไม่ต้อง
ไปหาหมอผีอีก ก็หมดเรื่องกันไป แล้วยังสอนธรรมหรือหลัก
ศีลธรรมขมวดท้ายไปด้วย จึงเป็นการปิดช่องความหวั่นใจ
ให้แก่พุทธศาสนิกชน แต่ท่านใช้แค่เป็นเครื่องปิดช่องความ
หวั่นใจเท่านั้น เข้าทำนองคติที่ว่าเอาฤทธิ์ปราบฤทธิ์ ปราบ
เสร็จแล้วก็เอาธรรมให้ เพราะฉะนั้นเรื่องผีสาแหรกคุณไสย์จึงไม่
สามารถกลื่อนกลาดด่าดาไปแน่นอน เพราะว่าตัวหลักยัง
คุมอยู่ คือธรรมวินัย ได้แก่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็น
ตัวหลักเป็นตัวปรากฏเด่น

อนึ่ง ยังมีเหตุผลสำคัญที่พระของเราสมัยก่อนต้องใช้
วิธีนี้ และการที่เรื่องเหล่านี้ยังมีอยู่ ทั้งที่คนไทยแทบทั้งหมด
นับถือพระพุทธศาสนา

เหตุผลแรกก็คือ ความเชื่อผิดสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการนับถือศาสนาพราหมณ์นั้น มีอยู่ในสังคมไทยก่อนพระพุทธศาสนาจะเข้ามาด้วยซ้ำไป ความเชื่อเหล่านี้ยังไม่หมดไป ก็อยู่คู่กันมากับพระพุทธศาสนา

เหตุผลใหญ่ข้อต่อไปก็คือ พระพุทธศาสนาไม่มีการบังคับศรัทธา ไม่ใช่กำลังหรือวิธีการบีบบังคับคนให้เขาเปลี่ยนความนับถือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา และปัญญาเป็นสิ่งที่บังคับยึดเยียดใส่ให้กันไม่ได้ ต้องค่อยๆ สอนค่อยๆ แนะนำกันไป พระสงฆ์จึงต้องยอมรับคนเหล่านี้ตามที่เขาเป็นอยู่แล้วเข้าไปสั่งสอนแนะนำเขาด้วยเมตตากรุณา ค่อยๆ ช่วยให้เราพัฒนากำลังใจและปัญญาขึ้นมา เมื่อเขาพัฒนาขึ้น เขาก็จะละเลิกความเชื่อถือเหล่านั้นไปได้เอง

ข้อสำคัญอยู่ที่พระจะต้องยอมเหนื่อยยอมอดทน มีเมตตากรุณา ตั้งใจคอยให้ธรรม ไม่ละทิ้งหน้าที่ธรรมทานนี้ ในระหว่างนั้นก็คอยปิดช่องความหวั่นใจให้เขาไปตามความจำเป็น พระบางองค์อาจจะสอนเก่งจริงจนทำให้คนจำนวนมากมีกำลังใจเข้าถึงปัญญา ชนิดข้ามพ้นสิ่งเหล่านี้ไปได้ทีเดียวเลย แต่ในหมู่บ้าน ก็ยังจะมีคนที่อ่อนกำลังใจอ่อนปัญญา ที่ต้องปิดช่องหวั่นใจอยู่นั้นแหละ เรื่องฤทธิ์เดชก็จึงยังมีอยู่ เพียงแต่ว่าตัวพระองค์จะต้องไม่เสียหลัก ฤทธิ์เดชจะ

ต้องถูกมองเป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด และต้องเป็นเครื่องสือธรรม
จะให้เด่นขึ้นมาบังธรรมไม่ได้เป็นอันขาด

เวลานี้ คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก หรือนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก

ประการที่สอง ก็คือ พระเครื่องของคลังวัดมุงคล
เหล่านั้น สมัยก่อนไม่มีราคา ไม่มีค่าเป็นเงินทอง จะให้ก็ให้
ยากอย่างที่ว่า เช่นให้ต่อเมื่อเห็นว่าประพตติดี แล้วก็ให้เปล่า ๆ
ข้อนี้มาเทียบกับปัจจุบันจะเห็นว่าเป็นอย่างไร ปัจจุบันนี้มี
ราคาเป็นเงินเป็นทอง จนบางที่จะกลายเป็นสินค้า

ประการที่สาม ก็คือ เป็นสิ่งเรียกร้องข้อกำหนดทาง
ศีลธรรม เวลาจะให้ท่านจะบอกว่า เธอต้องเว้นความชั่วอัน
นั้น ต้องเว้นความชั่วอันนี้ ต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้ดีอย่าง
นั้น ๆ พระจึงจะคุ้มครอง

เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว ที่อำเภอศรีประจันต์ มี
ท่านขุนผู้หนึ่งเก่งมากในการปราบโจร ชื่อขุนศรีประจันต์รักษา
เลื่องลือกันว่าท่านขุนมีของดีหนึ่งเหนียวอยู่ยงคงกระพัน

วันหนึ่งท่านขุนศรีฯไปปราบโจรแต่ถูกยิงตาย อ้าว!
ทำไมล่ะ ชาวบ้านลือกันแซ่ดว่า ตอนนั้นไม่ทราบเกิดอะไร
ขึ้นท่านขุนศรีฯโกรธโจรขึ้นมากก็ผลอไปด่าแม่โจร พอด่าแม่

ใจรีบ ใจยิ่งมาบังเดียว ตายเลย เขาบอกว่าอย่างนั้น อันนี้เป็นตัวอย่าง

ความเชื่อในของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องมากับคุณธรรม ความดี ต้องเรียกร่องศีลธรรม เวลานี้เป็นอย่างไร ไม่มีการเรียกร่องศีลธรรม มีแต่เรียกร่องโชคลาภอย่างเดียว ต้องการโชคลาภก็เอาเงินไปเช่า/ซื้อเอามา เป็นอันว่าแค่นี้ก็ได้โชคลาภ ก็หมดเรื่องกัน ศีลธรรมไม่ต้องประพาด กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ซื้อได้ด้วยเงิน แล้วถามไม่มีคุณค่าทางศีลธรรม จริยธรรม ตรงกันข้ามกับสมัยก่อนหมดเลย วิปริตผันแปรกันไป

ประการต่อไป วัดมุงคลเหล่านี้ สมัยก่อนเป็นของหายาก พร้อมกับพ่วงเอาคุณค่าอย่างสูงทางจิตใจไว้กับตัวด้วย แต่มาสมัยนี้ กลายเป็นของหาง่ายเกลื่อนกลาด มันตรงข้ามกับสมัยก่อน สมัยก่อนนั้น กว่าจะได้ทีแสนยาก ครูอาจารย์ท่านต้องเห็นว่าเราประพฤติดีและถึงโอกาสที่สมควรจึงให้นอกจากนั้นยังมีคุณค่าความหมายสำคัญอีก คือเป็นเครื่องผูกพันทางจิตใจ หนึ่ง ผูกพันบุคคลที่มีของดินนั้นไว้กับพระพุทธศาสนา ให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์ แต่ไม่แค่นั้น สอง เวลანიถึงพระที่อยู่ที่คอตัวเองก็ระลึกวัตรหนักแกใจว่า พระองค์นี้หลวงพ่พระอุปัชฌายีให้ นึกถึง

พระอุปัชฌาย์อาจารย์และคำสั่งฝากของท่าน ต่อมาลูกศิษย์
คนนี้ได้มีครอบครัวแก่ลงมอบให้ลูกให้หลาน ลูกหลานเวลา
นึกถึงพระที่ห้อยคออยู่ก็นึกถึงพระพุทธเจ้าด้วย นึกถึงปู่ย่า
ตายายด้วย เป็นเครื่องผูกพันกับบรรพบุรุษของตน พร้อมทั้ง
น้ำใจและคุณธรรมที่ท่านสั่งสอนมา ทั้งหมดนี้ไปด้วยกันหมด
เลย แต่ปัจจุบันคุณค่าเหล่านี้กำลังจะหมดไปหายไป เวลา
นี้ความหมายอะไรเหล่านี้แทบจะไม่เหลืออยู่เลย

เพราะฉะนั้น แม้ว่าสมัยก่อนก็มีของขลังพระเครื่อง
เป็นต้น แต่ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ก็
เหมือนกันแล้วกับที่มีในสมัยก่อน มันวิปาสคผลเคลื่อน
ออกไปแล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าเราจะมีสิ่งเหล่านี้ ก็ควรจะมีให้
ถูกต้อง ให้ได้หลักของโบราณ อย่าไปดูถูกคนโบราณว่าไม่ได้
ความ นึกว่าท่านก็มีของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไสยศาสตร์ แต่ที่
จริงเราแพ้ท่านแน่นอน ท่านมีหลัก แต่เราไม่มีหลักเลย เรา
ไม่สามารถและไม่คิดจะใช้สิ่งเหล่านี้มาเป็นสื่อนำเข้าสู่ธรรม
ฝ่ายหนึ่งก็คิดจะหาลาภ อีกฝ่ายหนึ่งก็หวังจะได้โชคลาภ อยู่
ได้ครอบงำของระบบผลประโยชน์กันหมด

ถ้าหากว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของขลังเหล่านี้ยังเป็นเครื่อง
เรียกร่องข้อกำหนดทางศีลธรรมอยู่ มันก็ยังมีคุณค่าทางพระ
พุทธศาสนาอยู่ นอกจากนั้นยังเป็นสื่อนำเข้าสู่

ธรรมะด้วย โดยเฉพาะในเวลาที่ท่านให้ของดีและท่านถือ
เป็นโอกาสที่จะสั่งสอนธรรมนั้น คนที่จะเอาของดีจะตั้งใจฟัง
ธรรมที่ท่านสอนอย่างจริงจัง เพราะฉะนั้น ถ้าเราจะใช้สิ่ง
เหล่านี้ก็ควรจะต้องใช้ให้ถูกต้อง

ที่ว่ามานี้เป็นเรื่องที่ขอนำมาแล้วให้เห็นว่า สภาพความ
คลาดเคลื่อน ทั้งจากหลักการของพระพุทธศาสนา ทั้งจาก
ประเพณีนิยมในสังคมไทยของเราเอง ได้เป็นไปถึงขนาดไหน
แล้ว มันจึงทำให้สังคมของเราวิปริตผันแปรไป

เรื่องที่พูดในตอนนี้เป็นกรให้ช่วยกันพิจารณาตอบ
คำถามว่า “เวลานี้ คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก
หรือนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก” ซึ่งรวมทั้งคำถามว่า “สมัย
ก่อนก็มีของขลัง สมัยนี้ก็มีของขลัง ต่างกันอย่างไร?” ได้พูด
มายืดยาว เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญจึงขอสรุปไว้ด้วย

ถ้าคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ไสยศาสตร์
เป็นเพียงสิ่งพ่วงแฝงมา สังคมจะมีพฤติกรรมดังนี้

๑. ความนับถือหลักการของพระพุทธศาสนา และ
การสอนธรรมจะปรากฏเด่นเป็นพื้น ส่วนของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เทพไสย์ จะมีเพียงพ่วงแฝงหรือแอบอยู่ และใช้เพียงเป็น
เครื่องปิดช่องความหวนใจ ทำนองคติเอาฤกษ์ไว้ปราบฤกษ์

๒. การให้หรือการปฏิบัติเกี่ยวกับของขลังเป็นต้นนั้น

จะเน้นที่การกำกับข้อปฏิบัติทางศีลธรรม หรือใช้เป็นสื่อสู่การสอนธรรม

๓. ของขลังเป็นต้น เป็นของให้เปล่า ไม่มีราคา เพราะเป็นสื่อคุณค่าทางนามธรรม

๔. เป็นของให้ยาก และหายาก ไม่เกื่อนกลาด และผนวกอยู่กับคุณค่าทางจิตใจ เช่นโยงไปถึงบรรพบุรุษบุรพการี

ถ้าพฤติกรรมเป็นไปในทางตรงข้ามจากนี้ ก็แสดงว่าคนไทยนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก พุทธศาสนาเป็นเพียงสิ่งประกอบเลือนลางอยู่ คือ

๑. การเชื่อถือปฏิบัติทางไสยศาสตร์และการหวังพึ่งอำนาจลี้ลับปรากฏเด่นเป็นพื้นในสังคม ชาวพุทธไม่รู้หลักการของพระพุทธศาสนา การสอนธรรมเพียงแอบ ๆ อยู่

๒. ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเรื่องของการสนองกิเลสในการหาผลประโยชน์ ความกลัวภัย และการแก่งแย่งดินร่นต่อสู้กันของมนุษย์ปุถุชน ไม่เป็นสื่อดึงคนขึ้นสู่คุณธรรมความดีงาม และการพัฒนาชีวิตของตนไม่มีการกำกับศีลธรรม

๓. เป็นของมีราคา หรือมุ่งที่เงินทอง ของตอบแทน แม้กระทั่งเป็นการซื้อขาย

๔. เป็นของหาง่าย มีเกื่อนกลาด จนอาจกลายเป็นความศักดิ์สิทธิ์ที่ซื้อได้ด้วยเงิน ด้อยคุณค่าทางจิตใจ

อีกเรื่องหนึ่ง การที่ต้องยอมรับความจริงว่า ความเชื่อถือเกี่ยวกับอำนาจลึกลับและหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เทปัสโยเหล่านี้จะมีอยู่ต่อไป เพียงแต่ให้เป็นสิ่งแฝงแอบอยู่หรือเป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด โดยให้พระพุทธศาสนาเป็นหลักอยู่ ก็ควรพอใจข้อนี้มีเหตุผลสำคัญ คือ

๑. เป็นวิสัยของปุถุชน เมื่อมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมและความเป็นไปที่ตนเองไม่รู้ทั่วถึงและบังคับไม่ได้ มีความเข้มแข็งและปัญญาไม่พอ ยังมีความหวาดหวั่นต่อสิ่งที่ไม่รู้และไม่อาจคาดหมาย จึงมีความโน้มเอียงที่จะหวังพึ่งอำนาจเร้นลับภายนอก จะพ้นไปได้มากหรือน้อย ก็อยู่ที่ฝ่ายธรรมจะทำหน้าที่ได้เพียงใด

๒. ความเชื่อผีสารสิ่งศักดิ์สิทธิ์และลัทธิพราหมณ์มีอยู่ก่อนพระพุทธศาสนาเข้ามา และอยู่ในสังคมไทยคู่เคียงมากับพระพุทธศาสนา จนถึงปัจจุบัน เป็นความจริงตามสภาพประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

๓. หลักการของพระพุทธศาสนาไม่มีการบังคับศรัทธาไม่ใช้กำลังหรือวิธีบีบบังคับ โดยถือตามหลักธรรมชาติของมนุษย์ว่า ปัญญาเป็นที่ยึดยึดไสให้กันไม่ได้ จึงต้องยอมรับเขาตามที่เขาเป็นอยู่ แล้วเข้าไปช่วยเหลือแนะนำสั่งสอนด้วยเมตตากรุณาให้เขาพัฒนาขึ้นมา

ดัชนีชี้สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

เวลานี้ใครมาถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ร้ายในพระศาสนาที่เกิดขึ้นนี้ ต้องตอบว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ในแง่หนึ่งก็เป็นดัชนีชี้สภาพสังคมไทย และชี้ในหลายอย่างหลายประการ

แง่ที่หนึ่งก็คือ ในสังคมไทยนั้นเราถือกันว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีศีลธรรมมากที่สุด แล้วมองในทางย้อนกลับว่า ถ้าหากว่าพระสงฆ์ที่ถือว่ามีศีลธรรมดีที่สุดในสังคมไทย ยังเสื่อมทรามถึงขนาดนี้แล้ว คนไทยทั่วไปจะเสื่อมทรามขนาดไหน เพราะฉะนั้นอย่ามามัวติดอยู่เลยว่าพระเลวพระไม่ดี แต่ให้รีบได้สติแล้วมองไปเถิดที่คนไทยทั่วไปเวลานี้จะแยขนาดไหน สภาพพระนี่เป็นดัชนีชี้สภาพสังคมไทย ที่คนไทยจะต้องตื่นตัวลุกขึ้นมาแก้ไข อย่าไปมัวมองพระสงฆ์ว่าไม่ได้ความอย่างนั้นอย่างนี้ แต่จงใช้สภาพนี้เป็นสัญญาณภัยที่เตือนให้หันมาดูตัวเอง ว่าสังคมไทยเดี๋ยวนี้วิปริตขนาดไหนแล้ว อันนี้เป็นข้อที่หนึ่ง

ต่อไปก็ชี้สภาพสังคมและเศรษฐกิจ หมายความว่า ปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะหนุนให้เกิดสภาพอย่างนี้ก็คือ ในเมื่อประชาชนไม่มีความมั่นใจในชีวิต ชีวิตอยู่ด้วยความเสี่ยงมาก ขาดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ก็จะทำให้หาสิ่งยึดเหนี่ยวมา

ประกันความรู้สึกมั่นใจภายใน จึงหันไปหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ไลยศาสตร์เหล่านี้

อีกประการหนึ่งก็ชี้สภาพเกี่ยวกับความทุกข์ กล่าวคือ
สังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันแย่งชิงตั้งหน้าตั้งตาหาผล
ประโยชน์กัน ทำให้ชีวิตจิตใจอยู่ในสภาพที่ถูกบีบคั้น ทั้งตัว
เองก็วิ่งหาเสพหาบริโภคไม่พอไม่ทัน ทั้งการแข่งขันจากคู่
แข่งและเกมส์การหาเหยื่อในรูปแบบต่างๆ ของเพื่อนมนุษย์
ที่ไม่จริงใจต่อกัน ก็กดบีบให้เราร้อนกระวนกระวายคับแค้น
ท่ามกลางสภาพเช่นนี้ คนบางคนและบางกลุ่มด้อยโอกาส
เสียเปรียบ ถูกข่มเหง ไม่มีกำลังและไม่มีทางไป สังคมและ
การปกครองก็ไม่มาช่วย ตัวเองก็ไม่เข้มแข็งพอ ก็อับจนคับ
แค้นหรือสิ้นหวัง เมื่อคนมีความทุกข์มากเครียดมาก อัดอั้น
ตันใจ และจนปัญญา ก็หาสิ่งที่จะมาปลอบประโลมกล่อม
ขวัญ เป็นที่พึ่งทางใจ หรือฝากความหวังไว้กับอำนาจลี้ลับ
และแม้แต่สิ่งเลือนลอย ถ้าสังคมมีความเจริญมั่นคงดี
ประชาชนมีความมั่นใจในชีวิต ระบบเศรษฐกิจถูกต้องดีงาม
ชีวิตสบายมีความสุขอย่างแท้จริงแล้ว เขาก็ไม่ต้องหันมาพึ่ง
พาสีงเหล่านี้มากนัก

อนึ่ง ถ้าสภาพอย่างนี้เป็นอยู่เป็นไปมาก อาจจะเป็น
เครื่องชี้ถึงสภาพการเมืองการปกครองด้วยว่า การเมืองการ

ปกครองของเราไม่สามารถทำให้ประชาชนมีความมั่นใจในชีวิตความเป็นอยู่ มีความเสี่ยงในความเป็นอยู่ ต้องหวาดผว เพราะฉะนั้นก็จึงหันไปหาสิ่งที่เลื่อนลอยและลากลอยต่าง ๆ

สังคมไทยเวลานี้ผู้คนทั่วไปชอบฝากความหวังไว้กับสิ่งที่เรียกว่าลากลอย และสิ่งเลื่อนลอยมาก ตัวอย่างดาษดินของลากลอย ก็คือ การพนัน คนไม่ยอมทำความเพียรด้วยตนเอง ก็หวังลากลอยจากการพนัน เช่น เล่นหวยดีกว่า เคยไปที่ภูทอก พระที่นั่นเล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านถิ่นนั้นเล่นแต่หวยได้ดิน มีรายได้มาวันละ ๓๐ บาท เอาไปเล่นหวย ๒๐ บาท เหลือไว้ใช้ ๑๐ บาท อะไรทำนองนี้ สภาพนี้แพร่หลายทั่วไปในสังคมไทย

สภาพหวังผลจากลากลอย และสภาพหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดลบันดาลโดยไม่ต้องทำนี่ เป็นประเภทเดียวกัน คือเป็นการหวังลากลอยจากสิ่งเลื่อนลอย ความปรารถนาที่จะได้โดยไม่ต้องใช้ความเพียรพยายามด้วยตนเอง หรือท้อใจ เพราะมองไม่เห็นผลแน่นอนจากความเพียรพยายามของตน เพราะฉะนั้นจึงเป็นเครื่องเตือนสตินักปกครองว่า ถ้าคนยังหวังพึ่งสิ่งเหล่านี้มากก็แสดงว่าประชาชนไม่มีความมั่นใจในชีวิตความเป็นอยู่และสภาพบ้านเมือง

นอกจากนั้น คนที่มีจิตนิสัยแบบนี้ คือมีอะไรเป็น

ปัญหาก็หวังพึ่งสิ่งภายนอกให้ช่วยแก้ปัญหาให้ ก็คือระบบความคิดของคนที่ไม่คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ไม่พึ่งตนเอง ชอบหวังให้อำนาจภายนอกมาช่วย อำนาจภายนอกนั้นอาจจะเป็นอำนาจจากสิ่งเร้นลับ ศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า หรือไสยศาสตร์ หรืออาจเป็นอำนาจจากบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ก็ได้ สภาพจิตแบบนี้สอดคล้องกับระบบการปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย โดยเฉพาะจะเข้ากันได้กับลัทธิเผด็จการ และโน้มไปหาเผด็จการได้ง่าย

ถ้าเป็นระบบประชาธิปไตย คนจะต้องมีสภาพจิตที่คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยใช้สติปัญญาพัฒนาตนเอง พึ่งตนเอง ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าสอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนรู้จักพึ่งตนเอง เมื่อคนมีสภาพจิตแบบพยายามพึ่งตนเอง สู้ปัญหาโดยใช้ปัญญา ประชาธิปไตยจึงจะมาได้ แต่ถ้าคนไทยยังมีสภาพจิตที่หวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หวังลาภลอยจากสิ่งเลือนลอย ไม่พึ่งตนเอง ไม่ใช้ปัญญาแก้ปัญหาแล้ว ประชาธิปไตยจะเกิดได้อย่างไร

จากเทคโนโลยี ฝรั่งได้ความใฝ่รู้สู่สังยา

เป็นอันว่าเรื่องนี้มีความหมายมาก เพราะชี้สภาพสังคมหลายอย่าง และที่ลึกลงไปอีกก็คือเป็นเครื่องชี้ถึง

สภาพทางวัฒนธรรมที่อยู่เบื้องหลังและเป็นภูมิหลัง แสดงถึงสภาพวัฒนธรรมไทยที่อ่อน ซึ่งจะทำให้คนไทยไม่พร้อมที่จะอยู่อย่างดีและก้าวไปด้วยดีในสภาพปัจจุบันที่เขาเรียกว่าโลกาภิวัตน์

จะขอยกตัวอย่างให้ฟังว่าคนไทยเรามีสภาพวัฒนธรรมอ่อน มีจิตใจอ่อน แล้วก็จะโน้มไปสู่ความเป็นผู้เห็นแก่ง่ายอย่างไร เห็นแก่ง่ายนี้ ถ้าใช้คำแรงเขาเรียกว่า มักง่าย ถ้าพูดว่าคนไทยเราชักจะมีนิสัยมักง่ายก็ขอร้อง จะกลายเป็นการมาด่ากันเองมาก แต่ถ้าหากว่าการด่าการติเตียนกันจะทำให้เกิดคุณค่าเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุง อย่างน้อยทำให้ไม่ประมาท ก็คงจะเป็นสิ่งที่ดี

คนไทยเรามีสภาพวัฒนธรรมที่จะทำให้เราเห็นแก่ความสะดวกสบาย เมื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายก็โน้มไปสู่การที่จะเอาแต่สิ่งที้ง่าย จะขอยกตัวอย่างสิ่งหนึ่งที่จะช่วยชี้ให้เห็นสภาพนี้ เช่น การรับและความสัมพันธ์กับเทคโนโลยี

เทคโนโลยีเป็นสภาพโลกาภิวัตน์อย่างหนึ่ง คือ มีทั่วโลก ฝรั่งเศสมี ไทยก็มี แต่คนไทยกับเทคโนโลยีสัมพันธ์กันอย่างหนึ่ง ฝรั่งเศสกับเทคโนโลยีสัมพันธ์กันอีกอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกัน ถ้าเราเจาะอันนี้ได้ เราจะเห็นจุดว่า เราจะต้องแก้ไขปรับปรุงสังคมของเราอย่างไร เอาแค่เปรียบเทียบว่า เทคโนโลยีมีขึ้น

ในสังคมฝรั่ง กับเทคโนโลยีมาในสังคมไทยต่างกันอย่างไร
ขอไปดูสังคมฝรั่งก่อน

เทคโนโลยีเกิดขึ้นในสังคมฝรั่งอย่างไร เบื้องต้นพูดได้
ง่าย ๆ ว่า เทคโนโลยีเกิดขึ้นในสังคมฝรั่ง โดยเป็นผลผลิต
แห่งการสร้างสรรค์ของเขาเอง หมายความว่า ฝรั่งเขาเป็นผู้
ผลิตสร้างสรรค์เทคโนโลยีขึ้นมาด้วยความเพียรพยายาม
ของตนเอง เทคโนโลยีเกิดจากน้ำมือของเขาทำขึ้นมา แต่ไม่
ใช่แค่นั้น มันสองแสดงความหมายอะไรต่อไปอีก กว่าเขาจะ
พัฒนาเทคโนโลยีให้เจริญมาถึงบัดนี้ได้ นั่น มันผ่านภูมิหลัง
ของการเพียรพยายามมาตลอดกาลเวลายาวนานเป็นร้อย ๆ ปี

ในภูมิหลังที่ผ่านมาเป็นร้อยปีนั้น อะไรเป็นปัจจัย
ทำให้เกิดเทคโนโลยี เราพูดว่าเทคโนโลยีคู่กับวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีที่พัฒนามาถึงปัจจุบันนี้อาศัยความรู้ทาง
วิทยาศาสตร์ เมื่อวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้ามาก็ทำให้
สามารถสร้างสรรค์พัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เจริญตามขึ้น
มาได้ เมื่อสร้างเทคโนโลยีขึ้นมาได้ เทคโนโลยีเหล่านั้นก็
กลับไปช่วยพัฒนาการค้นหาคำรู้ทางวิทยาศาสตร์ให้
ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอีก เหมือนอย่างที่เราเรียนรู้ดาราศาสตร์
เมื่อมองดูดวงดาวด้วยตาเปล่า เราก็เห็นและรู้อยู่ในขอบเขต
หนึ่ง พอเราผลิตกล้องดูดาวขึ้นมา ก็ทำให้เรามีเทคโนโลยีที่

ช่วยให้หาความรู้ดาราศาสตร์ได้ละเอียดลออและไกลออกไปอย่างนี้เป็นต้น วิทยาศาสตร์กับเทคโนโลยีพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่รวมความว่า เทคโนโลยีที่ผลิตขึ้นมาจนถึงปัจจุบันของฝรั่งนั้น เกิดจากฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่จะนำมาใช้สร้างเทคโนโลยีในขณะนี้ต้องพัฒนามาตลอดเวลานานเป็นร้อยปี

วิทยาศาสตร์เจริญขึ้นได้โดยอาศัยจิตใจคนที่มีความใฝ่รู้ และมีเหตุมีผล ไม่เชื่อง่ายๆ ชอบพิสูจน์ทดลอง มีวิจรรณญาณ ใช้เหตุผลอยู่เสมอ กว่าฝรั่งจะได้ความรู้วิทยาศาสตร์มาสร้างเทคโนโลยีได้ขนาดนี้นั้น เขาใช้เวลาพัฒนาวิทยาศาสตร์มานานเป็นร้อยปีอย่างที่ว่าเมื่อกี้ และตลอดเวลายาวนานนี้สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือ นิสัยใจคอที่ใฝ่รู้ นิยมเหตุผลนั้นได้ฝังลึกลงไปໃນจิตใจของเขา จนกระทั่งเป็นสภาพจิตประจำตัว พอเป็นสภาพจิตไปแล้ว ก็กลายเป็นว่าเวลานี้ฝรั่งมีสิ่งหนึ่งที่เป็นภูมิหลังในการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีซึ่งมาจากวิทยาศาสตร์ ที่กลายเป็นวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่า วิทยาศาสตร์ ว่าความใฝ่รู้ ฝรั่งได้สภาพจิตนี้มา ซึ่งจะแสดงให้เห็นชัดในนิสัยใจคอของเขา

เรื่องไม่ใช่แค่นั้น การที่เทคโนโลยีเจริญพัฒนามาได้อย่างนี้นั้น ยังต้องอาศัยปัจจัยอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งอยู่ในภูมิหลัง

ในสังคมของเขา ปัจจัยตัวนี้ คือ อุตสาหกรรม ความรู้ วิทยาศาสตร์นั้นคู่กันมากับการสร้างสรรคอุตสาหกรรม พอเรามีความรู้วิทยาศาสตร์มาสร้างเทคโนโลยีแล้ว ก็เอาเทคโนโลยีไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรม และเป็นเครื่องมือของอุตสาหกรรม เมื่ออุตสาหกรรมเจริญก็จึงพัฒนาเทคโนโลยีให้เจริญยิ่งขึ้นได้

อุตสาหกรรมนั้นเกิดจากการเพียรพยายามที่จะแก้ไข ปัญหาความแร้นแค้น ความขาดแคลน ฝรั่งเศสมีความเดือดร้อนต้องสู้กับภัยธรรมชาติ เช่นมีความหนาวเย็นที่ถึงตาย มีความขาดแคลนอาหารและเป็นอยู่ยากลำบากในฤดูหนาว เขามีความมุ่งหวังว่า ด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมจะทำให้ เขามั่งคั่งพร้อมพร้อม เขาจึงสู้กับความยากลำบาก สู้กับอุปสรรค สู้กับปัญหา เพียรพยายามสร้างอุตสาหกรรมขึ้นมาจนเจริญ

อุตสาหกรรม แปลว่า การกระทำด้วยความอุตสาหะ คือความขยันหมั่นเพียร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า industry ซึ่งแปลว่า ความขยันหมั่นเพียร คืออุตสาหะนั้นเอง เพราะฉะนั้นอุตสาหกรรมนี้เนื้อตัวของมันก็คือความขยันหมั่นเพียร ถ้าแปลตามภาษาของเราก็คือความฮึดสู้ คนที่พัฒนาอุตสาหกรรมมาได้แต่เดิมต้องเป็นคนฮึดสู้ มีความ

เพียรพยายาม อุตสาหกรรรมจึงสำเร็จจนกระทั่งพัฒนาเทคโนโลยีให้เจริญก้าวหน้ามาถึงบัดนี้

จากการที่ฝรั่งได้พัฒนาเทคโนโลยีคู่กันมากับอุตสาหกรรรม คือใช้เทคโนโลยีสร้างอุตสาหกรรรม และใช้อุตสาหกรรรมพัฒนาเทคโนโลยี เขาก็เกิดวัฒนธรรมอุตสาหกรรรมขึ้นมา วัฒนธรรมอุตสาหกรรรมนี้ถึงจะมีส่วนเสียส่วนเลวบางอย่าง แต่ส่วนดีของมันก็คือ ทำให้คนมีความขยันหมั่นเพียร มินิสัยผู้สั่งยากเกิดขึ้น ซึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ฝรั่งได้มาจากภูมิหลังของเขา

เป็นอันว่า จากภูมิหลังในการพัฒนาเทคโนโลยีมาเป็นเวลาร้อยๆ ปี ด้วยความสัมพันธ์แบบผู้ผลิตนี้ ฝรั่งได้สภาพจิต ๒ อย่างติดมา คือ สภาพจิตแห่งความไม่รู้จากวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ และความผู้สั่งยากจากวัฒนธรรมอุตสาหกรรรม ซึ่งติดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าปัจจุบันนี้สังคมอเมริกันจะเปลี่ยนมาเป็นสังคมบริโภคนิยมเพิ่มขึ้น ฝรั่งพร้อมขึ้น จนกระทั่งคนรุ่นใหม่ชักเลิกลัทธิผู้สั่งยากจากความขยันหมั่นเพียร เป็นเหตุให้คนรุ่นใหม่ของเขาติดนิสัยคนรุ่นใหม่ของฝรั่งด้วยกัน ว่าคนอเมริกันในปัจจุบันนี้ไม่มีนิสัยรักการทำงาน หยิบโย่ง ล้ำรวย เป็นทางแห่งความเลื่อม แต่ถึงอย่างไรก็ตาม สภาพจิตและนิสัยที่เขาสะสมมาเป็น

เวลาร้อยปีซึ่งฝังลึกแล้วก็ยังเป็นทุนที่เขาใช้ได้ต่อไป

เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในสังคมฝรั่งเป็นมาอย่างนี้ มันไม่ได้มาลอย ๆ มันเกิดจากการเพียรพยายามคิดค้นคว้าสร้างสรรค์ของเขา ซึ่งได้ทำให้เกิดสภาพจิตอย่างนี้ขึ้นมา ฝรั่งจึงไม่ใช่ได้แต่เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ได้จิตใจที่ใฝ่รู้ใฝ่สั่ง ยากติดมาด้วย และทุนในทางสภาพจิตใจนี้สำคัญมากในการที่จะมาสร้างความเจริญพัฒนาในยุคปัจจุบัน

จากเทคโนโลยี ไทยได้ความสบายยังไม่ต้องทำอะไร

ทีนี้ถอยหลังหันมาดูประเทศไทยว่า สังคมไทยของเราเป็นอย่างไร

สังคมไทยของเราเมื่อก็บอกแล้วว่า เป็นสังคมที่ไม่ได้มีภูมิหลังในการผลิตสร้างสรรค์เทคโนโลยีเอง แต่อยู่ ๆ เราก็เจอกับเทคโนโลยีแบบสำเร็จรูปมาแล้วเลย

แต่ก่อนที่จะเจอกับเทคโนโลยีสำเร็จรูปนั้นสังคมไทยเราเป็นอย่างไร สังคมไทยเป็นสังคมที่เรียกว่าในน้ำมีปลาในนามีข้าว อยู่แสนสุขสบาย มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวไทยมีความสุข มีความสะดวกสบายอย่างนี้มาตลอด ไม่ต้องสู้สั่ง ยาก ต่อมาเมื่อร้อยกว่าปีนี่เจอกับฝรั่งที่เข้ามา ฝรั่งเข้ามาพร้อมด้วยเทคโนโลยี เทคโนโลยีจำพวกที่เข้ามากับฝรั่งแบบ

สำเร็จรูปนี้เป็นเทคโนโลยีประเภทบริโภค ช่วยให้เกิดความ
สะดวกสบาย หนุนความฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ สุขสำราญยิ่งขึ้น

คนไทยสุขสบายอยู่แล้ว อยู่ๆ ก็มาเจอเทคโนโลยี
สำเร็จรูปเข้ามาเสริมความสะดวกสบายยิ่งขึ้นอีก ตอนนี้อยัง
สบายใหญ่ แต่ก่อนก็อยู่สบาย ในน้ำมีปลาในนามีข้าวอยู่แล้ว
ตอนนี้เจอสิ่งผลิตต่างๆ ที่จะบริโภคอำนวยความสะดวก เช่น
รถยนต์ ทวี ตู้เย็น มีแต่บำรุงบำเรอ ทำให้เกิดความสะดวก
สบายแก่ชีวิตเป็นซ้ำสอง นี่เป็นข้อได้เปรียบของคนไทย คือ
เรามีชีวิตที่แสนจะสะดวกสบายทุกขั้นตอน ทั้งภูมิหลังใน
ชีวิตเกษตรกรรมท่ามกลางสภาพแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์
ของธรรมชาติ และในการที่มาเจอเทคโนโลยีสำเร็จรูปแบบ
บริโภคเข้าอีก

แต่ถ้าคิดอีกที อันนี้กลับเป็นการเสียเปรียบ ความเสีย
เปรียบก็คือ เรามีแต่ความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีแบบผู้บริโภค
ขาดความสัมพันธ์แบบผู้ผลิต เราไม่ได้ผ่านภูมิหลังที่จะได้
สร้างนิสัยใจคอ ที่ว่าใฝ่รู้สู้สิ่งยากนั้นขึ้นมาเลย ถ้าเราอยู่
สบายจนเคยตัวแล้วกลายเป็นคนที่เห็นแก่ความสะดวกสบาย
ชอบแต่บริโภค ไม่ชอบผลิต มองความหมายของความ
เจริญแบบนักบริโภค ไม่มองแบบนักผลิต อย่างนี้เราจะเป็น
คนอ่อนแอ เพราะฉะนั้นจะต้องระวังตัวไว้ให้ดี

เมื่อเรามีสภาพจิตใจแบบนี้ขึ้นมาจากภูมิหลังแห่งความสะดวกสบายในน้ำมีปลาในนามีข้าว และความสะดวกสบายที่เทคโนโลยีแบบบริโภคมานเสริมเข้าไปอีกอย่างนี้ ก็นับว่าเป็นความอ่อนแออยู่แล้ว ยิ่งกว่านั้น คนไทยที่ชอบสะดวกสบายนั้น พอมีปัญหาที่จะต้องแก้ไข แทนที่จะหันไปเผชิญสู้แล้วพยายามคิดแก้ไขทำให้สำเร็จเอง ก็ไม่เอา เมื่อมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้อ่อนวอนก็เลยหันไปหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยทำให้กลายเป็นระบบถ่ายโอนภาระรับผิดชอบ คือตัวเองไม่ยอมรับภาระ ไม่รับผิดชอบ ก็โยนภาระรับผิดชอบนั้นไปให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ท่านทำให้แทน เรียกว่าโยนปัญหาไปให้เทวดาช่วยแก้

ถ้าไม่ถ่ายโอนโยนภาระไปเลย ก็ใช้วิธีหลบเลี่ยงไปหาสิ่งกลมม เจอปัญหา ไม่สู้ เจอสิ่งที่ยาก ก็หลบ หันไปหาสิ่งกลมม เพื่อจะช่วยให้ลืมความทุกข์ความยากไปคราวหนึ่ง ๆ หรือให้เพลิน ๆ ผ่านเวลาไป หรือไม่ก็กลมมใจด้วยความหวังลาภลอย เพราะฉะนั้น สุรา และการพนัน เป็นต้น จึงแพร่หลายดาษดื่นจนจะครอบงำสังคมของเรา เพราะคนคอยหลบเลี่ยงปัญหาและสิ่งยาก ไปหาสิ่งกลมม

ถ้าอย่างนี้จะไรจะเกิดขึ้นแก่สังคมไทย ก็ตอบได้เลยว่าเราจะกลายเป็นสังคมที่เห็นแก่ง่าย จะเอาแต่ง่าย ๆ ไม่สู้

สิ่งยาก แล้วก็จะพัฒนาลำบาก ซึ่งขัดกับคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ให้มุ่งหวังผลสำเร็จจากการกระทำด้วยความเพียรพยายาม คือ *กรรมวาตะ วิริยวาตะ* และให้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง แกไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอตามหลักไตรสิกขา หลักการเหล่านี้เวลานี้เราแทบจะไม่มีเหลือเลย การประพฤติปฏิบัติและความเชื่อของคนไทยขัดกันหมดกับหลักธรรมและผิดเพี้ยนออกจากพระพุทธศาสนาไป

ถ้ามีสตินึกขึ้นมาและหยุดคิดสักนิด ยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาตรวจสอบกับหลักการ แม้แต่ขั้นต้น ๆ ของพระพุทธศาสนาก็จะมองเห็นชัดเจนว่า ชาวพุทธไทยเราได้ผิดเพี้ยนกันไปอย่างไร ไม่ต้องเอาหลักการใหญ่อะไร แม้แต่เพียงหลักคุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกา อะไรเป็นมาตรฐานวัดความเป็นอุบาสกอุบาสิกา หรือว่าอุบาสกอุบาสิกาที่ดีมีคุณสมบัติพื้นฐานอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงหลักธรรมพื้นฐานไว้หมวดหนึ่งเรียกว่าอุบาสกธรรม หรือองค์คุณของอุบาสกอุบาสิกา ๕ ประการ คือ

๑. มีศรัทธา เชื่อมีเหตุผล มั่นในคุณพระรัตนตรัย
๒. มีศีล อย่างน้อยดำรงตนได้ในศีล ๕
๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล มุ่งหวัง

ผลจากการกระทำ มิใช่จากโชคลาง หรือสิ่งที่ตื้นกัน
ไปว่าขลังศักดิ์สิทธิ์

๔. ไม่แสวงหาทักษิณียนนอกหลักคำสอนนี้

๕. เอาใจใส่ทะนุบำรุงและช่วยกิจการพระพุทธรศาสนา

ผู้ใดมีธรรม ๕ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่าเป็น
อุบาสกวิรัตน์/อุบาสกวิรัตน์ เป็นอุบาสกแก้ว อุบาสกแก้ว
เป็นอุบาสกอุบาสกวิรัตน์ เป็นอุบาสกอุบาสกวิรัตน์

ในทางตรงข้าม ถ้าขาดคุณสมบัติเหล่านี้ ก็เป็นความ
วิปริตผิดเพี้ยน โดยเฉพาะที่ตรงกับเรื่องที่กำลังพิจารณา
กันอยู่ ก็คือข้อที่ ๓ ว่า

“ตื่นข่าวมงคล (ถือโชคลางตื่นข่าวเรื่องขลังศักดิ์
สิทธิ์) หวังผลจากโชคลางของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่หวัง
ผลจากการกระทำ (ไม่หวังผลจากกรรม)”

ถ้าอุบาสกอุบาสกวิรัตน์ผู้ใดเป็นอย่างนี้ ท่านเรียกว่าเป็น
อุบาสกอุบาสกวิรัตน์ เป็นอุบาสกอุบาสกวิรัตน์
เป็นอุบาสกอุบาสกวิรัตน์ (อุบาสกปฏิบัติวิรัตน์)

ที่ว่าอย่างนี้ ไม่ใช่พูดเอาใหม่ แต่เป็นคำตรัสของ
พระพุทธเจ้าเอง จะว่าตรัสไว้แรงก็ได้ แต่ต้องถือเป็นคำ
เตือนเพื่อให้เราอยู่ในหลักการของพระศาสนา และก้าวหน้า
ต่อไป ไม่ใช่ถอยอยู่เรื่อย เข้ามาสู่พระศาสนามานานเท่าไรก็อยู่

เท่านั้น เวลาผ่านไปก็ไม่พัฒนา ชีวิตหนึ่งไม่นานเท่าไร เดียว
หมดเวลาจะไม่ได้อะไร ที่จะทำให้ชีวิตดีงาม สว่าง สงบ
เป็นอิสระ เป็นสุขแท้ที่ประณีต และเข้าถึงธรรม

มองดูตามสภาพที่เป็นอยู่ขณะนี้ จะเห็นว่า คนที่เรียก
ว่าเป็นชาวพุทธหรือพุทธศาสนิกชนเป็นกันอย่างนี้มาก ถ้า
อย่างนั้นก็แสดงว่าเราหาชาวพุทธที่แท้ได้ยาก นี่เป็นเพียง
คุณสมบัติพื้นฐาน อาจจะต้องถามกันว่า พระพุทธศาสนา
เข้ามาเมืองไทยนับจากสุโขทัย เกิน ๗๐๐ ปีแล้ว ยิ่งถ้านับ
จากพระเจ้าอโศกมาก็กว่า ๒๕๐๐ ปี แม้แต่หลักธรรมเบื้องต้น
แค่คุณสมบัติพื้นฐานของชาวพุทธ เรายังทำไม่ได้ ยัง
พัฒนาคนไม่สำเร็จ ยังไม่เข้าถึงกันเลยหรือ

คงไม่ถึงอย่างนั้น อาจเป็นได้ว่า คนไทยเราพยายาม
เข้าถึงพระพุทธศาสนาเรื่อยมา เป็นแต่ที่เราเดินหน้าถอย
หลังกันอยู่เรื่อยๆ เป็นยุคเป็นสมัย แต่เฉพาะยุคปัจจุบันนี้
เราจะต้องยอมรับว่าเราเพี้ยนมากแล้ว ถ้าไม่ใช่คำว่าวิปริต

ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ ก็เพราะเราไม่รู้แม้แต่หลักธรรมพื้น
ฐาน ไม่เข้าใจ หรือถึงกับเข้าใจผิดไปเลย เราไม่เอาใจใส่ที่
จะเรียนรู้ และที่จะบอกกล่าวแนะนำสั่งสอนกัน ด้านหนึ่งก็
เพราะไปมัวเอาใจใส่กับความสัมพันธ์ในระบบผลประโยชน์

ทางพระท่านถือว่า ถ้าผิดจากหลักกรรมเมื่อไร ก็หล่น

จากพระพุทธศาสนา ถ้าความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไสยศาสตร์นั้นทำให้เราไม่เพียรพยายามกระทำการด้วยตนเอง ก็ถือว่าผิดจากหลักกรรมแล้ว เวลานี้จึงนับว่าสังคมไทยอยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วง คนไทยอยู่กันด้วยอะไรแน่ อยู่ด้วยพระพุทธศาสนา หรืออยู่ด้วยสิ่งนอกพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นจึงนำมาเป็นข้อเสนอพิจารณาให้เราช่วยกันคิดว่า เราจะต้องแก้ไขอะไรกันบ้าง

ตอนนี้เป็นการเสนอไว้เป็นข้อสำหรับเตือนสติให้มาช่วยกันอุทิศพิจารณาก่อน แต่ถ้าพูดในเรื่องนี้ยาวเกินไปก็อาจจะทำให้สมองเมื่อย เหนื่อยเกินไปก็จะไม่ดีเหมือนกัน แต่เท่าที่พูดมาก็อยากจะให้เป็นข้อพิจารณา

เราจะทำอย่างไร?

พัฒนากำลังคนขึ้นไป ให้มีคุณสมบัติตามหลักการ

การที่จะชำระสะสางปัญหาและฟื้นฟูความเจริญมั่นคงของพระศาสนานั้น ในระยะยาวจะต้องวางรากฐานให้แน่นหนา ถ้ามีความคลาดเคลื่อนออกไปก็ต้องรื้อและจัดปรับกันใหม่ให้ถูกต้องทุกที่ สิ่งสำคัญที่จะต้องทำในตอนนี ก็คือ

๑. การทำความเข้าใจกันให้ชัดเจนเกี่ยวกับหลักการของพระพุทธศาสนา แล้วดึงกันกลับเข้าสู่หลักการนั้น

๒. การพัฒนาชาวพุทธให้มีคุณสมบัติพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อพระศาสนา และเจริญงอกงามต่อไปด้วยการศึกษาที่ถูกต้อง

๓. การจัดปรับระบบต่างๆ โดยเฉพาะระบบความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านที่วิปริตผิดเพี้ยนไป ให้

กลับเข้าสู่แนวทางที่เกื้อกูลกันเพื่อความเจริญงอกงามในธรรมวินัยอย่างแท้จริง

พูดสั้น ๆ ว่า เรื่องหลักการ เรื่องคุณสมบัติของคน และเรื่องระบบ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพุทธบริษัท

ในเรื่องหลักการได้พูดไปแล้วพอเป็นข้อพิจารณา ควรจะพูดถึงสองเรื่องที่ยังค้างอยู่ต่อไปอีก

จากเหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ ทางพระศาสนาที่พูดมานั้น ก็เป็นอันถึงเวลาที่พระเณรในฐานะผู้ที่อยู่วงในของพุทธบริษัทจะต้องลุกขึ้นมาเตรียมตัวให้เข้มแข็ง แล้วช่วยกันรับผิดชอบต่อพระศาสนา และไม่เฉพาะพระภิกษุสามเณรเท่านั้น ต้องรวมทั้งญาติโยมชาวพุทธด้วยทั้งหมด เพราะพระพุทธรศาสนาเป็นสมบัติของพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ทั้งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา หรือจะเรียกโดยย่อเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายบรรพชิต ได้แก่พระสงฆ์ และฝ่ายคฤหัสถ์ หรือชาวบ้าน

สิ่งที่จะต้องทำเบื้องต้นแรก ก็คือ การที่จะต้องมิจิตสำนึกในเรื่องของส่วนรวม

ส่วนรวม ก็คือพระศาสนา และสังคม เวลานี้จะต้องนึกถึงพระศาสนาและประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นใหญ่ อย่าเห็นแก่ตัวบุคคล ถ้าคิดแต่จะเอาบุคคลไว้ พระศาสนา

จะพินาศ แต่ถ้าเราเอาพระศาสนาเป็นหลักไว้ พระศาสนาอยู่ ถ้าบุคคลไม่ทำตัวนอกออกไป ก็อยู่ภายในพระศาสนา นั่นเอง

การที่จะรักษาพระศาสนาได้ เราก็ต้องตั้งตัวลุกขึ้นมา แล้วช่วยกันรับผิดชอบ โดยเริ่มที่ตัวเอง คือแต่ละบุคคลจะต้องทำตัวเองให้ตั้งอยู่ในหลักให้ได้ก่อน การที่จะมีหลัก ก็คือต้องพัฒนาคุณสมบัติขึ้นมาในตัว จะต้องดูตัวเองว่าเราในฐานะเป็นภิกษุสามเณรมีคุณสมบัติของผู้สืบศาสนาหรือเปล่า ถ้าเราไม่มีคุณสมบัติแล้วจะไปทำหน้าที่ได้อย่างไร

เราอาจจะมองง่าย ๆ ด้วยความภูมิใจว่าตัวเรานี่เป็นผู้สืบต่อพระศาสนา แต่การที่จะสืบต่อพระศาสนานั้น ลำพังว่าบวชเป็นภิกษุสามเณร ไม่พอหรอก เพียงดำรงเพศเป็นบรรพชิตจะเป็นผู้สืบต่อพระศาสนายังไม่ได้ ต้องทำตัวให้เป็นภิกษุสามเณรที่มีคุณภาพด้วย เพราะฉะนั้น เริ่มต้นที่ตัวเองต้องตั้งอยู่ในหลัก โดยพัฒนาคุณสมบัติขึ้นมา

เมื่อตัวเองมีคุณสมบัติ ตั้งหลักได้แล้ว ก็ใช้คุณสมบัติความรู้ความสามารถความดีงามนั้น ออกมาทำกิจหน้าที่ คือปฏิบัติหน้าที่ต่อวัดของตน ต่อพระศาสนา และต่อสังคม ถ้าได้ทั้งสองขั้นนี้ก็ทำหน้าที่สืบต่อพระศาสนาได้

ที่ว่า จะพัฒนาคุณสมบัติให้มีในตัวนั้นเป็นอย่างไร ใน

กรณีนี้เมื่อพูดถึงคุณสมบัติของพระณร ก็รวมถึงพุทธบริษัท
หมดทั้ง ๔ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ถึงคุณสมบัติของพุทธบริษัท
ทั้ง ๔ ไม่ได้จำกัดจำเพาะเจาะจงว่าเป็นฝ่ายใด แต่เริ่มที่
พระภิกษุทั้งหลายก่อน เพราะเป็นกลุ่มแรกในพุทธบริษัททั้ง ๔
นั้น ซึ่งควรจะเป็นผู้นำ เป็นตัวอย่าง และรับผิดชอบเป็นพิเศษ

คุณสมบัติอะไร จะเป็นมาตรฐาน สำหรับวัดว่า
พระณรของเรา ตลอดจนชาวพุทธทั้งหมด มีคุณสมบัติพอที่
จะเป็นหลักในตัวหรือไม่ จับเอาพุทธพจน์ตอนพระพุทธเจ้า
จนจะปรินิพพานเป็นดีที่สุด เพราะว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้เอง
ขอให้ย้อนไปนึกถึงพระพุทธประวัติก่อนที่พระพุทธเจ้า
จะปรินิพพาน มีเหตุการณ์สำคัญคือการปลงพระชนมายุสังขาร

พระณรทุกรูปได้เรียนพุทธประวัติตอนนี้ว่า ก่อนที่
พระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน ๓ เดือน ได้มีเหตุการณ์สำคัญ
คือการที่พระองค์ทรงปลงพระชนมายุสังขาร แต่เรามักไปเน้น
ความสำคัญแค่ว่า อ้อ พระพุทธเจ้าปลงพระชนมายุสังขารก็คือ
ตรัสบอกล่วงหน้าว่า อีก ๓ เดือนจะปรินิพพาน คิดกัน
แค่เหตุการณ์ แต่จุดสำคัญแท้จริงอยู่ที่ว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้น
อย่างไร เบื้องหลังการปลงพระชนมายุสังขารนั้นมีเรื่องราว
เหตุผลเป็นมาอย่างไร

ย้อนไปดูอีกที เบื้องหลังของเหตุการณ์นี้ก็มีเรื่องราว

มารได้มาอาราธนาให้ปรินิพพาน ก็ต้องถามต่อไปว่ามารมาอาราธนาแล้วทำไมพระพุทธเจ้ารับ ก็ได้ความว่าเพราะมารได้ทวงตามที่พระองค์เคยตรัสไว้ว่า ตราบใดที่พระสาวกของพระองค์ที่เป็นพุทธบริษัททั้ง ๔ เป็นภิกษุก็ตาม ภิกษุณีก็ตาม อุบาสกก็ตาม อุบาสิกาก็ตาม ยังไม่มีคุณสมบัติ ๓ ประการ พระองค์จะยังไม่ปรินิพพาน

ก่อนหน้านั้นมารเคยมาอาราธนาแล้ว พระองค์ได้ตรัสคำนี้ และไม่ยอมรับอาราธนาของมาร จึงทรงดำรงพระชนมายุปฏิบัติศาสนกิจต่อมา จนกระทั่งในครั้งสุดท้าย ก่อนปรินิพพาน ๓ เดือน เมื่อมารมาทวงอีก คราวนี้พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นจริงตามที่มารว่า พุทธบริษัททั้ง ๔ มีคุณสมบัติพร้อมแล้ว พร้อมอะไร ก็พร้อมที่จะเป็นเหมือนตัวแทนองค์พระศาสดา ทำหน้าที่สืบต่อพระศาสนาได้ เพราะฉะนั้นพระองค์จึงยอมรับอาราธนาที่จะปรินิพพาน

จุดเน้นในเรื่องนี้อยู่ที่ว่า ถ้าพุทธบริษัทยังไม่เก่งกล้าสามารถ ยังไม่มีคุณสมบัติพอ พระองค์จะไม่ปรินิพพาน การที่จะยอมรับอาราธนา ก็เพราะพุทธบริษัททั้ง ๔ มีคุณสมบัติพร้อมที่จะรักษาสืบต่อพระศาสนา เสมือนเป็นตัวแทนของพระองค์ได้ ฉะนั้น พุทธพจน์ที่ตรัสแสดงคุณสมบัติของพุทธบริษัท ๓ ประการนี้จึงถือว่าสำคัญมาก เป็นมาตรฐาน

ที่ใช้วัดว่า พระสงฆ์และญาติโยม มีความสามารถพอที่จะรักษาพระศาสนาได้หรือไม่ ถึงกับพระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นเกณฑ์ ในการตัดสินว่าพระองค์จะปรินิพพานหรือไม่

ดังนั้น ถ้าพุทธบริษัททั้ง ๔ มีคุณสมบัติ ๓ ประการนี้ ก็แสดงว่าเราสามารถรักษาพระศาสนาได้ ในทางตรงข้าม ถ้าขาดคุณสมบัติ ๓ ประการนี้ ก็แสดงว่าเราไม่มีความสามารถจะรักษาพระศาสนา

คุณสมบัติ ๓ ประการนี้คืออะไร ไปดูได้ในมหาปรินิพพานสูตร มี ๓ ข้อด้วยกัน ได้ตรัสไว้เป็นข้อความภาษาบาลียาวพอสมควร แต่เอาสาระสำคัญว่า ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือพระสงฆ์ และญาติโยม

๑. เป็นผู้ที่มีปัญญาแก่กล้า สามารถ ฝึกอบรมดีแล้ว เป็นพหูสูต ได้เล่าเรียนสดับตรับฟังมาก เป็นผู้ทรงธรรม เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรม

๒. เรียนคำสอนของอาจารย์แล้ว เอาไปบอก เอาไปแสดง เอาไปสั่งสอนชี้แจงอธิบายให้ผู้อื่นรู้เข้าใจตามได้ คือทั้งมีเมตตากรุณา มีน้ำใจ และทั้งมีความสามารถ ในการที่จะนำเอาธรรมวินัยที่ตนเองได้เล่าเรียนแล้วไปแนะนำสั่งสอน บอกกล่าวแก่ผู้อื่น

ต้องสำรวจตัวเอง ไม่ใช่เฉพาะพระเณรเท่านั้น ต้องโยมด้วยว่า เรานี้มีความรู้พระศาสนาถึงขั้นที่จะไปบอกเล่าแนะนำชี้แจงแก่ผู้อื่นได้ไหม อย่างน้อยก็ลูกของตัวเองในครอบครัว คนที่อยู่ในความรับผิดชอบ ต้องแนะนำสั่งสอนเขาได้

๓. เมื่อมีปรีชาญาณ คือคำกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย คำกล่าวนอกรีตนอกรอยผิดหลักพระศาสนาเกิดขึ้น ก็สามารถแสดงธรรม กำราบคำสอนที่ผิดพลาดนอกหลักการนอกธรรมวินัยนั้น อย่างได้ผลจริงจัง

ขอสรุปอีกทีว่า คุณสมบัติของพุทธบริษัท ๓ อย่าง คือ

๑. คุณสมบัติภายในตัวเอง: รู้เข้าใจหลักพระพุทธศาสนา และประพฤติดีปฏิบัติถูกต้องตามธรรม
๒. คุณสมบัติที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่น: มีความรู้ความสามารถและมีน้ำใจที่จะบอกกล่าวแนะนำชี้แจงสั่งสอนหลักธรรม หลักพระศาสนาแก่ผู้อื่น
๓. คุณสมบัติที่จะปฏิบัติต่อพระศาสนา: สามารถแสดงหลักการของพระพุทธศาสนา แก้ไขกำราบคำสอนที่ผิดพลาดและคำกล่าวร้ายต่างๆ ให้สำเร็จได้โดยถูกต้อง

สามข้อนี้ ถ้าชาวพุทธทำได้ ก็รักษาพระศาสนาได้ ตอนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานนั้น ชัดเจนว่ามีพระสาวก ผู้ใหญ่มากมาย และมีอุบาสกอุบาสิกาที่เก่งกล้าเป็นเอตทัคคะ ซึ่งมีใช่เฉพาะพระสงฆ์เท่านั้น อุบาสกก็มี อย่างจิตตคฤหบดี ก็เป็นเอตทัคคะทางธรรมกถึก อย่างนางอุตตราอุบาสิกา ก็เป็นเอตทัคคะในทางพหูสูตร เก่งๆ กันทั้งนั้น พระพุทธเจ้า ทรงพิจารณาเห็นแล้วว่า พุทธบริษัททั้ง ๔ เวลานั้นมีความรู้ ความสามารถพอจะรักษาพระศาสนาแทนพระองค์ได้แล้ว พระองค์จึงปลงพระทัยจะปรินิพพาน

ตอนนี้เราต้องมาดูว่า พวกเราปัจจุบันนี้มีคุณสมบัติ ที่จะรักษาพระศาสนาไหวไหม คุณสมบัติ ๓ ข้อนี้ ใช้ได้ ตลอดกาล เพราะเป็นมาตรฐานจากพุทธดำรัสที่พระพุทธเจ้า ตรัสไว้เอง ชาวพุทธจะต้องใช้วัดคุณสมบัติของตัวเองอยู่เสมอ

พระปรากฏตัวเมื่อไร จะพูดหรือไม่ ก็ต้องให้ธรรม

ชาวพุทธนี้ก็ได้กล่าวแล้วว่า แบ่งโดยสรุปเป็น ๒ ฝ่าย ด้วยกัน คือ ฝ่ายพระสงฆ์ กับฝ่ายญาติโยม หรือฝ่ายบรรพชิต กับฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งสองฝ่ายนี้ต้องร่วมมือกันในการดำรงรักษา พระศาสนา เรียกเป็นคำโบราณว่าสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

เรามักจะมองว่าพระสงฆ์เป็นฝ่ายสืบต่ออายุพระศาสนา และญาติโยมเป็นฝ่ายอุปถัมภ์ ก็ถูกในแง่หนึ่ง แต่ที่จริงทั้งสองฝ่ายเมื่อมาร่วมมือกัน โดยทำหน้าที่ต่อกันถูกต้องแล้ว ก็เท่ากับว่าทั้งสองฝ่ายช่วยกันสืบต่ออายุพระศาสนา

การร่วมมือกัน ช่วยกัน มีความสัมพันธ์กันถูกต้องนั้นทำอย่างไร อันนี้ก็เป็นหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่ง มีพุทธพจน์ในพระสูตรตรัสเป็นคาถาสรูปว่า *สาคารา อนาคารา จ อุภยอุบุญญญนิสสิตา* เป็นต้น แปลว่า ทั้งผู้ครองเรือน และผู้ไม่มีเรือน ต่างก็อาศัยซึ่งกันและกัน พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างนั้น ญาติโยมกับพระจะต้องคิดถึงหลักนี้ไว้เสมอ ชาวพุทธเรา呢 ไม่ค่อยคำนึงถึงคำฝากหรือคำสั่งของพระพุทเจ้า พระองค์ตรัสสอนให้เราพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พึ่งพาอาศัยกันอย่างไร ก็มีคำตรัสอธิบายไว้ว่า พระสงฆ์ก็ต้องให้แก่ญาติโยม และญาติโยมก็ต้องให้แก่พระสงฆ์ด้วย

การให้นี้เรียกว่าทาน ทานนั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องกระทำแก่กัน เรามักจะมองว่าญาติโยมเป็นฝ่ายถวายทาน ไม่ได้นึกว่าพระจะต้องให้ทานโยมหรือเปล่า เรามักจะนึกในทางเดียวว่า พระเป็นปฎิคาหก เป็นผู้รับ ทำให้พระมักคิดที่จะรับจากญาติโยม ก็เลยคอยแต่จะรับเรื่อย โดยอ้างว่าฉันเป็นปฎิคาหก ฉันก็ต้องรับซิ โยมเป็นทายกก็เป็นฝ่ายให้ ถ้าเป็นผู้หญิง

ก็เป็นทายิกา ก็เป็นผู้ให้เหมือนกัน โยมก็ต้องให้ทานซิ พระก็ต้องเป็นฝ่ายรับ แต่ไปดูในพระสูตรที่แท้จริง พระก็ต้องให้ทานด้วย พระก็ต้องเป็นทายิกเหมือนกัน แต่เป็นธรรมทายิก แปลว่าผู้ให้ธรรม เพราะว่าทานนั้นมี ๒ อย่าง คืออามิสทาน กับธรรมทาน

อามิสทานคือการให้วัตถุสิ่งของ โดยเฉพาะปัจจัยสี่ ด้านนี้เป็นหน้าที่ของฝ่ายโยม โยมจึงถวายทานที่เรียกว่า อามิสทาน แก่พระสงฆ์ เพื่อบำรุงพระสงฆ์ให้มีกำลังที่จะประพฤติธรรมวินัยทำกิจพระศาสนาได้ ฝ่ายพระสงฆ์ก็มีหน้าที่ให้ทานเหมือนกัน ท่านเรียกว่าธรรมทาน คือให้ธรรม แก่ญาติโยม นี่แหละคือความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างพระสงฆ์กับญาติโยม เรื่องนี้ต้องคอยระลึกตระหนักไว้ให้ดี ถ้าเรายังยึดหลักนี้อยู่ พระศาสนาก็อยู่ แต่ถ้าลืมหลักนี้เมื่อไร พระศาสนาก็ไปเลย

หลักอามิสทาน และธรรมทานนี้ เป็นฐานรองรับความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน เป็นหลักการใหญ่ที่เคยอ้างมาแล้วข้างต้น แต่ในที่นี้เห็นว่าควรนำมาพูดขยายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เวลานี้จะต้องระวัง เรายังทำหน้าที่นี้กันอยู่หรือเปล่า อุโบ อญฺญณฺณนิสฺสิตา ทั้งสองฝ่ายยังพึ่งพาอาศัยกันดีไหม

และยังทำหน้าที่ถูกต้อง ไม่สับสนหรือไม่ ฝ่ายโยมถวาย
อามิสทาน ฝ่ายพระให้ธรรมทานอยู่ใหม่

การฟังพากันนี้ เป็นการเกื้อหนุนส่งเสริมกัน คือฝ่าย
ญาติโยมรู้ว่าพระสงฆ์เป็นแกนอยู่ในพระศาสนา มุ่งอุทิศ
ตัวเล่าเรียนศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่คำสอน ถึงกับสละ
ทรัพย์เงินและการทำมาหาเลี้ยงชีพ ก็เลยถวายกำลังด้วย
ปัจจัยสี่ ฝ่ายพระเถรพอมีกำลังก็เล่าเรียน ปฏิบัติ แล้วก็เผย
แผ่สั่งสอนธรรม ไปให้ธรรมทานแก่ญาติโยม ก็เกิดผลแก่ทั้ง
สองฝ่ายให้พัฒนาชีวิตจิตใจเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนเข้าถึง
ธรรม ทำให้พระพุทธานุศาสน์เกิดมีขึ้นในชีวิตจิตใจ หรือในตัว
ของทุก ๆ คน

พระพุทธานุศาสน์ที่จะเจริญมั่นคงแท้จริงนั้นต้องเข้าไป
อยู่ในตัวคน ไม่ใช่ตั้งอยู่นอกตัว เดียวนี้เรามักจะพูดกันว่า
มาช่วยกันสืบต่ออายุพระศาสนา ถ้ามว่าตัวพระศาสนาอยู่ที่
ไหน หลายคนอาจจะไปมองที่โบสถ์ ที่พระเจดีย์ มองที่วัด
ซึ่งเป็นวัตถุ อันนั้นไม่แน่ แม้เมื่อพระพุทธานุศาสน์สูญสิ้นไปแล้ว
อย่างในอินเดีย ก็ยังมีวัดเก่า ๆ ยังมีเจดีย์ ยังมีสถูป ยังมีพระ
พุทธรูปอยู่มากมาย แต่พระพุทธานุศาสน์ไม่มีเสียแล้ว ฉะนั้น
วัตถุไม่ใช่ตัวพระศาสนา แต่เป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น

ตัวพระศาสนาที่แท้ต้องอยู่ในตัวคน ด้วยการที่คนนั้น

รู้เข้าใจธรรมและประพฤติปฏิบัติธรรม ซึ่งเท่ากับเอาธรรมหรือพระพุทธศาสนาเข้าไปไว้ในตัว จนกลายเป็นว่า ตัวเขาไปไหน พระพุทธศาสนาก็ไปด้วย เมื่อตัวเขายังอยู่ พระพุทธศาสนาก็ยังอยู่ เมื่อไรพระพุทธศาสนาอยู่ในตัวคนแล้วทุกคนนั้นก็สืบต่อพระศาสนาด้วยชีวิตของเขาเอง คนทุกรุ่นก็ทำหน้าที่นี้กันต่อไป ถ้าเป็นอย่างนี้นั่นแหละพระศาสนาอยู่แน่นอน

การที่พระศาสนาจะอยู่ในตัวคน ให้คนสืบต่อได้ ก็ต้องมี การให้มีการถ่ายทอดธรรมแก่กัน ให้เล่าเรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ จนมีธรรมอยู่ในตัว ซึ่งจะสำเร็จได้ด้วย การที่ทั้งฝ่ายโยมและพระสงฆ์ทำหน้าที่ต่อกันถูกต้อง พระก็ให้ธรรมทาน โยมก็ถวายอามิสทาน อย่างที่ว่มา

การที่พระสงฆ์ทำหน้าที่ให้ธรรมทานนั้น ปกติก็ให้ด้วยการพูด คือการสั่งสอน เรามักจะพูดถึงการให้ธรรมด้วยการพูด แต่ที่จริงธรรมนั้นให้โดยไม่ต้องพูดก็มี ให้ธรรมโดยไม่ต้องพูดนี้ทำอย่างไร วิธีธรรมดาในการให้ธรรมก็ต้องพูด อย่างที่เรียกว่าแสดงธรรม หรือธรรมเทศนา ธรรมเทศนานั้นก็เป็นธรรมทานคือการให้ธรรมแบบหนึ่ง แต่ธรรมทานนั้นให้โดยไม่ต้องพูดก็ได้ ขอยกตัวอย่าง พระเถรที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ บางที่ยังพูดไม่เป็น สอนไม่เป็น อธิบายไม่เป็น ยังมีความรู้

ปริยัติไม่พอ แต่ถ้าปฏิบัติตัวอยู่ในวินัย มาปรากฏตัวขึ้นที่ไหน เช่นในพิธีกรรมเป็นต้น การปฏิบัติชอบของท่านโดยความเป็นผู้สำรวม เป็นผู้มีสมณสาธูป และตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยนั้น จะทำให้เกิดผลขึ้นมาทันที คือ ทำให้จิตใจของญาติโยมผ่องใส สบาย ชื่นใจ

แต่ก่อนนี้ถือกันว่า เห็นพระณेरที่ไหน ที่นั้นไม่มีภัย มีแต่ความปลอดภัยโปร่งโล่งใจ เรียกว่า เห็นสมณะ ความหมายของพระสงฆ์ คือเป็นผู้สงบ เป็นผู้ไม่มีภัย ฉะนั้น พระสงฆ์จึงเป็นเครื่องหมายแห่งความปลอดภัย ญาติโยมเดินทางไปในป่า ซึ่งสมัยก่อนถือว่าเป็นแหล่งอันตราย ทั้งสัตว์ร้าย คนร้าย ใจร้ายอาจจะแอบแฝงซ่อนอยู่มักรู้สึกกระแวงหวาดหวั่น เสียวสยอง แต่พอไปเจอพระสงฆ์เข้า ก็โล่งใจ ใจชื่น หายใจทั่วท้องลงนั่งยกมือทว่มนิระหวัพระเพราะว่าสบายใจ ชื่นใจ รู้สึกว่าเราปลอดภัยแล้ว การที่พระสงฆ์เป็นเครื่องหมายของความปลอดภัย ทำให้จิตใจชุ่มชื้นสดใสบาย เรียกว่าทำให้เกิดปสาทะ

ปสาทะ คือความผ่องใสชื่นชมของจิตใจ เป็นกุศลธรรม พอเห็นพระแล้วโยมได้ปสาทะ คือความผ่องใสชื่นชมของจิตใจรู้สึกสดชื่น เบิกบาน นี่คือนกุศลธรรมเกิดในใจแล้ว ก็เท่ากับว่าพระได้ให้ธรรมแก่โยม เพราะทำให้โยมได้กุศลธรรม

ด้วยเหตุนี้ พระเนรที่ตีไปปรากฏตัวให้โยมเห็น ก็ให้ธรรมคือปลาทะเกี๋ยงขึ้นในใจของโยม โดยไม่ต้องพูดเลย

ฉะนั้น หน้าทีธรรมทานนี้พระสงฆ์จะต้องทำให้ได้ อย่างน้อยก็ให้โยมเกิดปลาทะเกี๋ยงในใจ ทำให้ใจโยมผ่องใส สดชื่น เบิกบาน เมื่อเห็นพระสงฆ์ อย่าให้รู้สึกว่ เออ เราเห็นอะไรก็ไม่วู้ เวล่านี้อลยคนพอเห็นพระเนร ก็รู้สึกกลัวว่ท่านจะมาเอาอะไร จะมาขออะไร บางท่านเล่าให้ฟังว่ เดียวนี้ไม่กล้าไปวัดนั้นวัดโน้น ไม่กล้าไปหลายวัด หรือบางคนว่วัดทั้งหลายทั่วไปไม่ยอมไป เพราะกลัว เพราะหวาด กลัวทำไมหวาดอย่างไร เพราะว่าพอไปหาท่าน ท่านก็บอกว่ โยม วัดกำลังสร้างโน่น กำลังสร้างนี้ โยมจะช่วยอะไรบ้างละ พอพูดอย่างนี้โยมสะดุด รู้สึกไม่ดี ไม่ไปดีกว่า จึงต้องระวัง

ข้อสำคัญคือทำอย่างไรจะให้โยมสบายใจเมื่อเห็นพระ ให้พระเป็นผู้รักษาใจประชาชน การปรากฏตัวในพิธีก็สำคัญ ในความหมายอย่างหนึ่ง พิธีกรรมนั้นเขาจัดไว้เพื่อให้เป็นที่พระสงฆ์ปรากฏตัวแก่ญาติโยม การปรากฏตัวของพระสงฆ์ นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ธรรมแก่ประชาชนโดยการให้ ๒ แบบ คือให้โดยพูด กับให้โดยไม่ต้องพูด

ให้โดยพูด เช่นโดยแสดงพระธรรมเทศนา หรือบางทีประธานสงฆ์ท่านก็ให้โดยวิธีกล่าวสัมโมทนียกถาตอนท้ายพิธี

เป็นการสอนคติการดำเนินชีวิต และอวยชัยให้พร ส่วนพระภิกษุสามเณรองค์อื่นก็ต้องให้ธรรมด้วย อย่าไปประมาทเสียไม่อย่างนั้นโดยไม่รู้ตัวก็อาจจะนึกว่า เราไปเพียงเป็นตัวประกอบในพิธี ลักแต่จะทำพิธี ก็เลยไม่เอาใจใส่ บางทีประพฤติตัวไม่เรียบร้อย วางตัวไม่เหมาะสม พุทธจาไม่สมควร ญาติโยมเห็นเข้า ก็เลยเสียศรัทธาไป แทนที่จะให้ธรรม ก็กลายเป็นให้อกุศลธรรม

ฉะนั้นพระเณรต้องให้ธรรม คือให้อกุศลธรรมให้ได้ อย่างน้อยต้องตั้งใจไว้เลยว่า เราไปปรากฏตัวที่ไหน ต้องให้ญาติโยมสบายใจ เมื่อทำพิธีกรรม ต้องตั้งใจทำ เต็มใจทำ ทำไม่ใช่เพื่อตัวเอง แต่ทำเพื่อประโยชน์สุขแก่ญาติโยม อย่างน้อยให้จิตใจญาติโยม มีความสุข สบาย ผ่องใส ได้ปลาทะ

เป็นอันว่า อากาการเบื่องตันในความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ ก็คือ เมื่อแรกพบได้ประสพกัน ทันทีนั้นก็ให้เกิดปลาทะ ถ้าทำได้สำเร็จอย่างนี้ก็แสดงว่า เป็นผู้ให้ธรรมแล้ว นี่คือการให้ธรรมโดยไม่ต้องพูด เป็นหลักการที่จะต้องทำให้ได้

ต่อจากปลาทะ พอเขาเกิดความเลื่อมใส ได้กุศลธรรมในใจแล้ว ญาติโยมที่เลื่อมใสนั้นก็เข้ามาหา เพราะอยาก

จะขอฟังธรรม เหมือนอย่างอุปติสสปริพาชก ซึ่งเป็นพระสารีบุตรต่อมา ได้เห็นพระอัสสชิ เดินทางจาริกบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ มีกิริยาอาการน่าเลื่อมใส นึกว่าท่านผู้นี้ต้องมีดี ก็ได้ปลาทะหนักที พอได้ปลาทะ ปลาทะนั้นก็ชวนใจให้เข้าไปหา อยากรู้ว่าท่านมีดีอะไร เราต้องเข้าไปถาม ท่านจะได้สอนเราบ้าง ทำให้เข้าไปพบเพื่อฟังธรรม

ขั้นที่ ๑ จิตใจสบาย ผ่องใส ชื่นชม เรียกว่าปลาทะ

ขั้นที่ ๒ จากปลาทะนั้นก็ชวนให้เข้าไปหาเพื่อจะถามข้อธรรม อยากจะฟังธรรม อยากจะได้ความรู้ ปลาทะก็เป็นตัวเชื่อม ทำให้โยมได้ธรรมเพิ่มขึ้น

ขั้นที่ ๓ ต่อจากนั้น เขามักแสดงอาการของผู้เลื่อมใสอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะถวายเป็นทาน เช่น สิ่งของขบฉัน ก็เป็นเรื่องของเขา

เวลานี้เรามักจะมองกระโดดข้ามขั้นไปทีเดียวเลย ว่าโยมเลื่อมใสก็แสดงว่าจะถวายเป็นทาน นี่ผิดแล้ว กลายเป็นว่าไปมุ่งเอาผลตอบแทน เราไม่มีหน้าที่ไปมองตรงนั้น หน้าที่ก็คือว่า ทำอย่างไรจะให้ใจโยมสบาย ต้องคิดในทางเกื้อกูลถ้อยคำนั้นแล้วใช้ได้

ปลาทะมี ๓ ขั้น หน้าที่ของโยมเป็นขั้นที่ ๓ เราไม่เกี่ยวหน้าที่ของเราคือขั้นที่ ๑ ทำอย่างไรจะให้โยมเกิดปลาทะได้

ถ้าระบบความสัมพันธ์ยังดี ก็รักษาพระศาสนาและสังคมได้

ได้พูดมาในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน ซึ่งอยู่ในหลักการที่ว่า พระภิกษุสามเณรจะต้องให้ธรรมแก่ญาติโยม เป็นธรรมทาน จะให้โดยพูดก็ตาม ไม่ต้องพูดก็ตาม จากหลักการนั้นก็ขยายออกเป็นข้อปฏิบัติ ดังที่ปรากฏว่า การให้ธรรมแก่ญาติโยมนี้นี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงรายละเอียดชัดเจนขึ้นอีกในหลักปฏิบัติที่สำคัญ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับญาติโยมอีกชุดหนึ่ง ซึ่งอยู่ในทีก ๖

หลักอามิสทาน และธรรมทาน มาอยู่ในทีก ๖ โดยจัดเข้าในทีกสุดท้าย คือ ทีกเบื่องบน เรียกว่าอุปริมทีก ซึ่งว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ต่อกันระหว่างสมณพราหมณ์อันได้แก่พระภิกษุสามเณร กับญาติโยมที่เป็นฝ่ายกุลบุตร

ในหลักทีกเบื่องบนแห่งทีก ๖ นี้ หลักการแห่งอามิสทานและธรรมทาน ขยายออกไปเป็นข้อปฏิบัติย่อยๆ ที่จัดให้เหมาะแก่ความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

สำหรับฝ่ายญาติโยมนั้น ท่านให้ปฏิบัติต่อพระสงฆ์โดย

๑. จะทำอะไรก็ทำด้วยเมตตา
๒. จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา

๓. จะคิดอะไรก็คิดด้วยเมตตา

๔. ไม่ปิดประตูบ้าน เต็มใจต้อนรับ

๕. อุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัยสี่

นี่เป็นของฝ่ายญาติโยม จะเห็นว่ามีเรื่องของอามิสทานเป็นข้อสำคัญ แต่เพิ่มข้ออื่นเข้ามาเป็นตัวประกอบ ในฝ่ายญาติโยมผู้อุปถัมภ์บำรุง ให้เกิดบรรยากาศที่เชื่อมโยงระหว่างอามิสทานกับธรรมทาน

ทีนี้ หันมาดูทางฝ่ายของพระเถร ให้สังเกตว่า ฝ่ายพระเถรนี้มีหน้าที่ต่อญาติโยม ๖ ข้อ

ในทิศ ๖ นั้น แต่ละทิศท่านแยกเป็นสองฝ่าย เช่น พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับศิษย์ ภรรยากับสามี เพื่อนกับเพื่อน จนกระทั่งลูกจ้างกับนายจ้าง ทุกทิศทุกหมวดตลอดมาแต่ต้น แต่ละทิศมีฝ่ายละ ๕ ข้อเท่านั้น แต่พอมาถึงหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรต่อญาติโยม ท่านเพิ่มเป็น ๖ หน้าที่โยมต่อพระก็แค่ ๕ ข้อ มีพระเถรเท่านั้นที่มีหน้าที่มากกว่าเขา คือ ๖ ข้อ ฉะนั้นต้องระลึกไว้ให้ดี หน้าที่ของพระเถร เป็นกรณีพิเศษที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้มากกว่าใครหมด มี ๖ ข้อ คือ

๑. ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว และความเสื่อมเสียหาย สิ่งใดไม่ดีไม่งาม พระเถรต้องชวนชวายนะนำดักเตือนอย่าให้ญาติโยมทำ ถ้าญาติโยมทำสิ่งที่ไม่ดี ก็ไปช่วย

เหลือให้พ้นออกมา ไปแนะนำต่าง ๆ ไม่ให้เขาทำ

๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี คอยแนะนำ และชักนำให้ทำ
ในสิ่งที่ถูกต้องดีงามเป็นประโยชน์ อันจะนำมาซึ่งความสุข
ความเจริญ ถ้าเขาเห็นห่างธรรม ก็ต้องชักนำเข้ามา

หน้าที่ ๒ ข้อแรกของพระสงฆ์ต่อประชาชนนี้ตรงกัน
กับหน้าที่ของพ่อแม่ต่อลูก พ่อแม่ก็มีหน้าที่อย่างเดียวกับ
พระสงฆ์ในสองข้อแรกนี้

๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงาม ด้วยความปรารถนาดี มี
เมตตากรุณา ปรารถนาความสุขความเจริญของงามแก่เขา

อนุเคราะห์คือ นึกถึงญาติโยมด้วยใจเมตตา กรุณา เช่น
นึกถึงญาติโยมว่า ทำอย่างไรเขาจะได้มีความเจริญของงาม
ในธรรม ได้รู้ธรรม เข้าใจธรรมดีขึ้น ไม่ใช่คิดถึงญาติโยมว่า เอ
พรุ่งนี้เราจะไปเอาสตางค์จากญาติโยมอย่างไรดี เดี่ยวนี้บาง
ทีจะกลายเป็นอย่างนั้น พระณernึกถึงญาติโยม ในแง่ที่จะ
ไปหาสตางค์จากญาติโยมอย่างไรดี ถ้าอย่างนี้ก็เห็นจะไม่ใช
่ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าแน่

ที่ท่านบอกว่าให้อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงามนั้น หมาย
ความว่า เวลาเรานึกถึงญาติโยม ต้องนึกในแง่ว่า ทำอย่างไร
จะให้ญาติโยมมีชีวิตที่มีความสุข มีความเจริญในธรรม ได้รู้
ธรรม เล่าเรียนธรรม เข้าใจธรรมเพิ่มขึ้น ท่านอธิบายกระทั่งว่า

พระเนรอยากจะให้โยมรู้ธรรมเพิ่มขึ้น ก็พาโยมไปหาพระอาจารย์ที่ท่านสอนธรรมได้สูงๆ ขึ้นไป หรือว่ามีแหล่งความรู้ธรรมที่ไหน ก็เอามาแนะนำเอามาบอกหรือเอามาให้โยมได้อ่านเพิ่มเติม ขวนขวายในกุศลกิจอย่างนี้ ท่านเรียกว่าอนุเคราะห์ด้วยน้ำใจปรารถนาดี เมื่อนึกถึงญาติโยมก็นึกถึงด้วยเมตตากรุณา ให้เหมือนพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้ามีพุทธจริยาวัตรในการนึกถึงญาติโยมอย่างไร จะเห็นได้ว่า พอละรุ่งอรุณ ก่อนสว่าง พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติพุทธกิจประการหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อแรกสุด พุทธกิจในตอนรุ่งเช้านี้ ก็คือพระองค์จะทรงหยั่งตรวจดูด้วยพระญาณทรงพิจารณาว่าวันนี้จะไปโปรดใคร บุคคลไหนมีอินทรีย์แก่กล้า มีอุปนิสัยพร้อมแล้ว พระองค์ก็จะเสด็จไปโปรด

พระพุทธเจ้าไม่เคยทรงนึกคิดที่จะเอาอะไรจากใคร พระองค์คิดแต่จะไปให้ พระองค์มีแต่จะไปโปรด ไปช่วยเหลือเขา ลองคิดดูซิในพุทธประวัติมีไหม พระพุทธเจ้าทรงคิดไปเอาอะไรจากใคร ไม่มีหรอก มีแต่เรื่องที่ว่าทรงไปทำอะไรให้ใคร วันนี้จะไปช่วยใคร คนไหนเขาดกทุกข์ได้ยาก เช่นว่า วันนี้อังคฺลิมาลถ้าหากเราไม่ไปช่วย จะฆ่าแม่ของตัวเองเป็นอนันตริยกรรม พระองค์ก็รีบเสด็จไปโปรด มีแต่นึกอย่างนี้ เพราะฉะนั้น น้ำพระทัยมหากรุณาของพระพุทธเจ้าจึง

เป็นแบบอย่างที่พระสงฆ์จะต้องนึกตามว่า เราจะช่วยอนุเคราะห์ญาติโยมอย่างไร เรียกว่าอนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงาม มีความปรารถนาดี

๔. ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่ได้รู้ได้ฟัง ธรรมอะไรที่ญาติโยมยังไม่รู้ ก็เอามาสอน ความรู้อะไรที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ก็เอามาบอกมาเล่า

๕. สิ่งที่ได้ฟังได้รู้แล้วก็ทำให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เรื่องอะไรญาติโยมยังได้เพียงหลัก ได้เพียงหัวข้อ ยังไม่พิสดาร ยังไม่ละเอียดลึกซึ้งพอ ยังไม่ชัดเจนพอ ก็พยายามชวนชวนหาทางสอน แนะนำ อธิบายจนเข้าใจชัดเจน

๖. บอกทางสุขทางสรวรรคให้ ชีวิตที่ดั่งามมีความสุขจะนำไปสู่สุคติภูมิเป็นอย่างไร ก็บอกให้

จะเห็นว่า หน้าทีของพระ ๖ ประการนี้เป็นเรื่องของการปฏิบัติที่ทำด้วยเมตตากรุณา เน้นไปในเรื่องการสอน การให้ธรรมแทบทั้งหมด พูดได้ว่าเป็นการขยายหลักธรรมทานออกเป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั่นเอง ท่านจึงบอกว่าธรรมทานเป็นหน้าที่ของพระ

ลองพิจารณาดูซิว่า พระสงฆ์ของเราเวลานี้ทำหน้าที่กันถูกต้องไหม ข้อปฏิบัติ ๖ อย่างนี้คือหน้าที่ที่แท้ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ถ้าพระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อย่างนี้ ก็แสดง

ว่าเกิดความวิปริตผันแปรขึ้นในวงการพุทธบริษัทแล้ว นี่เป็นหลักอันแน่นอนมั่นคง ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ทั้งที่ได้ตรัสเตือนไว้ในพระสูตรให้มีความสัมพันธ์ต่อกันแบบธรรมทานและอามิสทาน แล้วไม่พอ ยังมาตรัสขยายไว้ในทศ ๖ อีก

ทศ ๖ นี้ พระอรรถกถาจารย์ท่านเรียกว่าคิหิวินัย แปลว่า วินัยของคฤหัสถ์ สำหรับใช้เป็นหลักและเป็นแบบแผนแห่งการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ ซึ่งมาสัมพันธ์กับพระสงฆ์ด้วย จึงตรัสแสดงหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อคฤหัสถ์ไว้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องคอยตรวจตรา ถ้าพระสงฆ์กับญาติโยมยังอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องตามหลักที่ว่ามานี้ ก็จะรักษาระบบความสัมพันธ์แบบบุญกุศลไว้ได้ พระพุทธศาสนาจะไม่มีทางเสื่อม และเหตุการณ์ร้ายต่างๆ ที่เราต้องมาเจอมาประสบมาได้ยินกันนี้ ก็คงจะไม่เกิดขึ้น

ตื่นตัวขึ้นมา จะได้ตั้งตนขึ้นใหม่

ให้พระสงฆ์เป็นปัจจัยสร้างสรรค์พัฒนาคนและสังคม

ที่นี้เหตุปัจจัยต่างๆ ที่จะทำให้เราเดินทางมาสู่สภาพเช่นนี้เป็นอย่างไร มองในแง่หนึ่งก็คือการคลาดเคลื่อนจากหลักการของพระพุทธศาสนา แต่ทำไมเราจึงคลาดเคลื่อนไป

ก็เพราะไม่รู้ ไม่รู้แล้วก็เลยเชื่อผิดๆ ทำไมจึงไม่รู้และเชื่อผิด ๆ ก็เพราะว่าขาดการศึกษา เพราะฉะนั้นในที่สุดมันจะลงไปที่ตัวการศึกษา เราจึงต้องเอาใจใส่เรื่องการศึกษา เพื่อจะให้ชาวพุทธมีความรู้

การให้ชาวพุทธมีความรู้ก็ต้องเน้นที่พระสงฆ์ก่อน เพราะเป็นตัวแกนในการศึกษาพระธรรมวินัย ให้รู้เข้าใจหลักพระศาสนาแล้วจะได้ไปสั่งสอนประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นจึงบอกว่า เวลานี้ข่าวร้ายที่เกิดตามๆ กันมานั้น เป็นข่าวดีที่เราควรจะช่วยโอกาสเอามาปลูกกันให้ดีขึ้น แล้วก็ถือโอกาสให้การศึกษา

เวลานี้พระสงฆ์น่าจะช่วยให้การศึกษาแก่ประชาชนได้มาก เพื่อนำเข้ามาสู่หลักการที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา อย่างน้อยก็ให้รู้ว่าที่เราเชื่อกันนี้มันผิดจากพระพุทธศาสนาอย่างไร แยกอย่างไรระหว่างไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์เป็นต้น แม้แต่อย่างน้อยให้ได้อย่างพระในสมัยโบราณของเรา ที่ใช้ของขลังในแง่เป็นเครื่องประกอบ ในฐานะเป็นเครื่องปิดช่องความหวั่นใจ และเป็นสื่อทอดสะพานให้แก่ธรรม ได้แค่นี้ก็พอใจแล้ว สังคมไทยจะไม่เสื่อมโทรม

ในการที่จะให้การศึกษานั้น เรารู้กันอยู่แล้วว่า การศึกษาคือการพัฒนาคน มาถึงปัจจุบันเราก็นั่นเรื่องนี้

ประเทศของเราเนี่ย ผู้บริหารประเทศก็บอกว่าพัฒนากันมาติด
 พลาตนาแล้ว วางแผนพัฒนาประเทศกันมาถึงแผน ๘
 ตอนนี้อะไรๆ มีความรู้สึกตัวสำนึกขึ้นมาเรื่อยๆ ว่า ที่ผ่านม
 นั้นไปเน้นแต่ทางวัตถุมากเกินไป ขาดการพัฒนาคน โดยเฉพาะทาง
 ด้านจิตใจ เวลานี้ก็จึงค่อยๆ หันมาให้ความสนใจ
 แก่การพัฒนาคนมากขึ้น จนกระทั่งถึงแผน ๘ นี้ก็มาเน้น
 การพัฒนาคนอย่างเต็มที่เลย จนกระทั่งทำให้นึกว่าต้อง
 ระวังจะไปสุดโต่ง เดี่ยวพัฒนาคนเอาแต่จิตใจอย่างเดียวก็
 อาจจะพลาดได้เหมือนกัน

ทางพระพุทธศาสนาท่านสอนระบบแห่งสมดุหรือ
 ดุลยภาพ ให้มีความพอดีเป็นมัชฌิมาปฏิปทา แต่มัชฌิมา
 ปฏิปทานั้นเกิดจากปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ เราจึงต้องสร้าง
 ปัญญาให้ถูกต้อง แต่รวมความตอนนี้ว่า สังคมเข้าสู่แนวทางที่
 เห็นความสำคัญของการที่จะพัฒนาคน ด้วยการให้การศึกษา

พระของเรานี้ก็เหมือนกับคนทั้งหลายอื่นในสังคม คน
 ทั้งหลายในสังคมนี้ เป็นทั้งผลผลิตของสังคม และเป็นปัจจัย
 ของสังคม เป็นผลผลิตของสังคมอย่างไร จะเห็นได้ว่า คน
 แต่ละคนจะเป็นอย่างไรนี้ ปกติแล้วจะเป็นไปตามที่ถูกสังคม
 หล่อหลอม สภาพแวดล้อมเช่นวัฒนธรรมเป็นต้น จะเป็นตัว
 หล่อหลอมชีวิตจิตใจของเรา ให้เป็นไปอย่างนั้นๆ เพราะ

ฉะนั้นแต่ละคนในสังคมนี้จึงเป็นผลผลิตของสังคม แต่พร้อมกันนั้น แต่ละคนนี้ก็จะเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ หรือทำลายสังคมไปด้วย ถ้าตัวเองเป็นคนไม่ดีก็จะเป็นปัจจัยในทางร้ายทำลายสังคม แต่ถ้าตัวเองเป็นคนดีมีความสามารถ มีสติปัญญาก็เป็นปัจจัยในทางสร้างสรรค์สังคม

สำหรับพระสงฆ์นั้น เป็นสถาบันที่มีสถานะมีหน้าที่เป็นพิเศษ ซึ่งอยู่ในฝ่ายที่ควรจะต้องเป็นปัจจัยสร้างสรรค์สังคม หมายความว่า พระสงฆ์โดยฐานะที่แท้แล้วจะต้องเป็นปัจจัยสร้างสรรค์สังคม ถ้าพระสงฆ์ไม่สามารถเป็นปัจจัยสร้างสรรค์สังคมได้ ก็จะเป็นเพียงผลผลิตของสังคม ถ้าเป็นเพียงผลผลิตของสังคมก็จะเป็นดัชนีชี้สภาพสังคมอย่างที่พูดมาเมื่อก็ เวลานี้เราลองถามตัวเองดูว่า พระสงฆ์ของเรานี้ เป็นเพียงผลผลิตของสังคม หรือสามารถทำหน้าที่เป็นปัจจัยสร้างสรรค์สังคมได้ เป็นได้แค่ไหน

ทำอย่างไรจึงจะเป็นปัจจัยสร้างสรรค์สังคมได้ ก็ต้องมีการศึกษา โดยเฉพาะก็ต้องมีความรู้เข้าใจหลักธรรมวินัยที่จะมาสอนประชาชนได้ เพราะฉะนั้นตอนนี้เราจะต้องหันมานั่นว่า เราจะต้องทำให้พระสงฆ์เป็นปัจจัยสร้างสรรค์สังคม ซึ่งก็คือการให้การศึกษานั่นเอง

ถ้าการปกครองเสียหลัก

อาจนำพระออกจากพุทธศาสนา

การศึกษานั้นเป็นแกนเป็นหลักของพระพุทธศาสนา และเป็นชีวิตของพระสงฆ์ เวลานี้เรามีการปกครอง ทั้งการปกครองบ้านเมืองและการปกครองฝ่ายพระศาสนา ลองตั้งคำถามดูว่า การปกครองมีเพื่ออะไร ก็จะตอบง่าย ๆ ว่าเพื่อการจัดสรรสังคม ชุมชน สถาบันหรือองค์กรให้เรียบร้อย ให้ผู้คนหรือสมาชิกอยู่กันเป็นปกติสุขและกิจการงานดำเนินไปด้วยดี อันนี้ก็ถูกในแง่หนึ่ง แต่คงจะไม่ตรงจุด โดยเฉพาะเมื่อพูดถึงการปกครองของพระสงฆ์ ถ้าตอบตามหลักพระพุทธศาสนา เรามีระบบการปกครองแต่เดิมมา ลองสืบดูซิว่าการปกครองสัมพันธ์กับอะไร มีความมุ่งหมายเพื่ออะไร

พระสงฆ์ของเรานี้เริ่มต้นมีผู้ปกครอง คือพระอุปัชฌาย์ เราถือว่าอุปัชฌาย์เป็นผู้ปกครอง คือเมื่อมีลูกศิษย์ ซึ่งเรียกว่าสัทธินิหิริกบวชเข้ามา อุปัชฌาย์ก็เป็นผู้ปกครองดูแล แต่อุปัชฌาย์เป็นผู้ปกครองนั้นปกครองเพื่ออะไร ในเรื่องนี้หลักการของพระพุทธศาสนาชัดมาก อุปัชฌาย์ปกครองก็เพื่อเป็นเครื่องประกันว่า ผู้ที่บวชเข้ามานั้นจะได้รับการฝึกฝนในไตรสิกขา หมายความว่า อุปัชฌาย์ทำหน้าที่ดูแลให้เกิดความมั่นใจว่าผู้ที่บวชเข้ามานั้นจะได้รับการศึกษา มี

การฝึกฝนพัฒนาเจริญงอกงามขึ้นในพระธรรมวินัย เพราะ
ว่าชีวิตของพระสงฆ์คือชีวิตแห่งไตรสิกขา

ตั้งแต่วันบวช ทันทีที่บวชเสร็จ อุปัชฌาย์ก็จะบอก
อนุศาสน์ คือนิสัย ๔ และอภยนิยาม ๔ แล้วพ่วงท้ายด้วย
ไตรสิกขาว่า สิลฺลํ สมฺมทกฺขาตํ สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ปญฺญา
สมฺมทกฺขาตา นีนะต่อแต่นี้ไป เธอบวชแล้วจะต้องศึกษาใน
ไตรสิกขา ไตรสิกขาเป็นชีวิตของเธอ ชีวิตของเธอเป็นชีวิต
แห่งการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนา จงศึกษาไปจนกว่าจะบรรลุจุด
หมาย ตสมฺมาติหิ เต . . . สกฺกจฺจํ อธิสึลฺลสิกฺขา . . . อธิจิตฺตสิกฺขา
. . . อธิปญฺญาสิกฺขา สิกฺขิตพฺพา เพราะฉะนั้น เธอพึงศึกษา
อธิศีล อธิจิตต์ อธิปัญญา ด้วยความตั้งใจจริงจัง

ชีวิตของพระสงฆ์ รวมไปถึงชีวิตของชาวพุทธทั้งหมด
คือชีวิตแห่งการศึกษา เราจะปฏิบัติธรรมก้าวหน้าไป ขัด
เกลากิเลสไป บำเพ็ญความดีไป จนกระทั่งบรรลุธรรมสูงขึ้น
เป็นพระอริยบุคคล ๓ ขั้นแรก คือเป็นพระโสดาบัน สกทาคามี
อนาคามี ทั้งหมดนี้ท่านเรียกรวมกันว่าเป็นเสกขะ หรือเสขะ
ซึ่งแปลว่า เป็นผู้ยังต้องศึกษาอยู่ คือเป็นนักศึกษา อุตส่าห์
ปฏิบัติธรรมมาจนถึงขนาดเป็นพระอริยบุคคล แม้แต่ขั้นพระ
อนาคามีก็ยังเป็นผู้ต้องศึกษาอยู่ ต่อเมื่อได้บรรลุธรรมสูงสุด
เป็นพระอรหันต์จึงจบการศึกษาเป็นพระอเสขะหรืออเสกขะ

ถ้าบวชเข้ามาแล้ว ยังไม่จบการศึกษา คือยังไม่เป็น
 อเสขะ แม้จะเป็นพระเถระ มหาเถระ บวชมา ๗๐-๘๐ พรรษา
 ก็ยังต้องศึกษา ฝึกอบรมในไตรสิกขาอยู่เรื่อยไป คือต้อง
 ศึกษาจนกว่าชีวิตจะสิ้น พุดง่าย ๆ ว่าศึกษาจนตาย เกิดใหม่ก็
 ศึกษาต่ออีก เพราะฉะนั้น จึงบอกว่า ชีวิตในพระพุทธศาสนา
 และระบบการปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา คือไตรสิกขา
 แปลว่าสิกขา ๓ ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา พุดสั้น ๆ
 ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

พระที่บวชเข้ามานั้น วัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง คือมุ่งที่
 จะบำเพ็ญไตรสิกขา ฝึกฝนพัฒนาตัวเองในเรื่องพฤติกรรม
 จิตใจและปัญญา เมื่อชีวิตของพระคือชีวิตแห่งการบำเพ็ญ
 ไตรสิกขา อุปัชฌาย์ก็คอยเอาใจใส่ดูแลเพื่อให้พระที่เป็น
 ศิษย์นั้นได้รับการศึกษา ถ้าการบวชไม่มีไตรสิกขา ไม่นำคน
 ที่บวชเข้าสู่ไตรสิกขา ความเป็นอุปัชฌาย์ก็ไร้ความหมาย

เพราะฉะนั้นจึงได้กล่าวว่า การเป็นอุปัชฌาย์ทำหน้าที่
 ปกครองนั้นก็เพื่อการศึกษา หรือพูดให้สั้นว่า การปกครอง
 เพื่อการศึกษา คือเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการศึกษา การ
 ปกครอง คือการจัดสรรสภาพแวดล้อม ระบบการเป็นอยู่
 และระบบการอยู่ร่วมกันให้อื้อต่อการที่พระสงฆ์แต่ละองค์
 จะได้ฝึกฝนพัฒนาด้านในไตรสิกขา ก็เท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น การศึกษานี้แหละเป็นแก่นของพระศาสนา
เวลานี้เรามีการปกครองคณะสงฆ์ ที่ขยายกว้างขวางออกไป
เป็นการปกครองพระสงฆ์ทั้งประเทศ แล้วเราปกครองพระ
สงฆ์ทั้งประเทศนี้เพื่ออะไร ถ้าดูตามหลักการนี้ก็หมายความว่า
ก็ต้องปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษา โดยจัดสรรระบบ
ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ กิจกรรมและสภาพแวดล้อม วาง
พื้นฐานทุกอย่างเพื่อเอื้อโอกาสให้พระเณรได้มีการศึกษา
นั่นเอง ถ้าอย่างนี้การปกครองจึงจะมีความหมาย เข้าสู่หลัก
การของพระศาสนา

ถ้าการปกครองเสียหลัก คือผิดพลาดจากหลักการ
ของพระพุทธเจ้าที่กล่าวมานี้ การปกครองที่มีไว้ด้วยคิดว่า
จะรักษาพระพุทธศาสนานั้นแหละ อาจจะกลายเป็นตัวการ
ที่นำพระสงฆ์และชาวพุทธออกนอกกลุ่มนอกลู่นอกทาง ทำให้ความ
วิปริตผิดเพี้ยนต่าง ๆ ทั้งหลายเกิดขึ้นมาโดยไม่รู้ตัวทำไป ทำมา
พระส่วนใหญ่จะมีชีวิตที่ว่างเปล่าโหวงเหวง เป็นดังขอนไม้ที่
เลื่อนลอยไปตามกระแสที่ไหลบ่าในสังคม

ถ้าเอาแต่ตามบ้านเมือง จะเสียหลักของตัว

เวลานี้การปกครองของพระสงฆ์เราไปเน้นแบบบ้าน
เมือง กลายเป็นการปกครองเพื่อการปกครอง หรือการปก

ครองเพื่อความสงบเรียบร้อยอย่างเลื่อนลอย

การปกครองเพื่อการปกครองจะเน้นอำนาจ เมื่อเน้นอำนาจก็ต้องเน้นการบังคับและการควบคุม เมื่อเน้นการบังคับควบคุม ก็เน้นการลงโทษ คอยดูแลไม่ให้คนทำผิด ใครทำผิดฉันจะลงโทษ ต่อมาก็หามาตรการว่าทำอะไรจะลงโทษให้ได้ผลดี ก็ต้องพัฒนาระบบวิธีการลงโทษ ก็เลยเน้นไปในทางที่จะลงโทษผู้ทำผิด ไม่ได้คิดว่าทำอะไรเราจะปกครองด้วยการอุทธรณ์ส่งเสริมให้คนมีโอกาสทำดีกันให้มากที่สุด จนกระทั่งไม่มีคนทำผิดที่จะถูกลงโทษ ทำอย่างนั้นจึงจะเป็นหลักการที่แท้จริงของการปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์ คือ การจัดสรรสภาพแวดล้อม และวางระบบการต่างๆ ของคณะสงฆ์ ให้เอื้อโอกาสแก่การที่พระเถระจะเจริญออกงามในธรรมวินัยด้วยไตรสิกขา จนกระทั่งมีแต่พระเถระที่ทำดีกันยิ่งขึ้นมากมาย ไม่มีพระเถระที่จะทำผิดให้ลงโทษ หรือมีพระเถระทำความผิดน้อยที่สุด และกันคนชั่วทรามไม่ให้มีกำลังหรือช่องทางทำการร้าย ถ้าทำได้อย่างนี้ก็จะเป็นการบรรลุจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการปกครอง

การปกครองในลักษณะอย่างนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ก็ต้องเป็นการปกครองที่เป็นไปตามหลักการของพระพุทธ

ศาสนา คือเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา

อนึ่ง ควรจะถือเป็นหลักการที่สำคัญยิ่งว่า การปกครองที่ดีจะสัมฤทธิ์ เมื่อประชาชนปกครองตนเองได้ ซึ่งเมื่อถึงขั้นนั้นการปกครองจะมีหน้าที่หลักเพียงเป็นที่ประสานความร่วมมือ โดยเฉพาะการปกครองในพระพุทธศาสนานั้น ชัดเจนมากกว่า เป็นการปกครองเพื่อช่วยเตรียมคนให้เขาปกครองตนเองได้ พระอุปัชฌาย์ปกครองดูแลลูกศิษย์ที่บวชมา ท่านให้เวลา ๕ ปี เรียกว่าธินิสสัย ระหว่างนั้นก็ให้การศึกษากันให้จริงจัง ต่อจากนั้น เมื่อมีคุณสมบัติพร้อมก็ถือว่าปกครองตัวเองได้ ไม่ต้องอยู่กับอุปัชฌาย์อาจารย์อีก ชุมชนสงฆ์จะอยู่ดี ถ้าพระปกครองตัวเองได้ สังคมประชาธิปไตยจะอยู่ดี ถ้าประชาชนปกครองตัวเองได้ เพราะถ้าไม่ต้องการให้ใครมาบังคับ เราก็ต้องปกครองตัวของเราได้ และนั่นคือความสัมฤทธิ์ของการพัฒนาประชาธิปไตย

พระสงฆ์หรือแม้ประชาชนทั่วไป จะปกครองตนเองได้อย่างไร ก็ต้องมีการศึกษา การปกครองที่จะช่วยนำไปสู่จุดหมายให้ประชาชนปกครองตนเองได้ ก็ต้องเอื้ออำนวย จัดสรรส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษา เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา และคนที่ศึกษานั้น ได้สภาพเอื้ออำนวยของสังคมที่เกิดจากการปกครองที่ดีเป็นฐาน ก็

จะได้พัฒนาชีวิตของตนให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งามสูงส่งยิ่งขึ้นไป เพราะการศึกษาเพื่อปกครองตัวเองได้ในระดับสังคม เป็นเพียงการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเสริมโอกาสที่จะศึกษาพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ต่อไป

เวลานี้มีคำใหม่ ๆ เข้ามาจากตะวันตกหลายคำ คำหนึ่งที่ขึ้นชมกัน คือ learning society บางทีก็เรียกว่า knowledge society แปลเป็นไทยง่าย ๆ ว่า สังคมเรียนรู้ และสังคมความรู้ ที่จริง สังคมแห่งการเรียนรู้ หรือสังคมแห่งความรู้นี้ ก็คือ สังคมแห่งการศึกษา หรือสังคมแห่งปัญญานั่นเอง

จะเห็นว่า สังคมที่พัฒนาแล้ว ก้าวไป ๆ พบปัญหา เวลาหาทางออกก็มาลงที่หลักการของพระพุทธศาสนานั้นเอง แต่น่าเสียดายว่า ขณะที่โลกกำลังต้องการหลักการที่ถูกต้อง คนไทย โดยเฉพาะชาวพุทธเอง กลับเหินห่างหรือถึงกับหลงลืมหลักการของตัว มัวไปตื่นสิ่งใหม่ที่เพิ่งเริ่มตั้งเค้าขึ้นมา ซึ่งยังจะต้องพัฒนากันอีกนาน ทั้งที่ตนควรอยู่ในฐานะที่จะช่วยให้สิ่งดีที่ตนมี แก่โลกที่กำลังต้องการ

เหตุผลทุกอย่างเรียกร้องให้หันเข้าสู่หลักการแห่งการปกครองเพื่อการศึกษา

เวลานี้เป็นอย่างไร การปกครองของเราเป็นไปเพื่อการศึกษาหรือเปล่า เป็นเรื่องที่น่าสงสัย ถ้าย้อนหลังกลับไป

เมื่อ ร.ศ. ๑๒๑ เรามีพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ฉบับแรก ภูมิหลังในการเกิด พ.ร.บ. ฉบับนี้ คืออะไร

ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ทรงนำระบบแบบแผนการจัดบ้านเมืองแบบตะวันตกเข้ามา เราเรียกว่า นำแบบแผนจากอารยประเทศเข้ามา เพื่อจะทำให้ประเทศไทยเจริญเทียมบ้าง เทียมไม่ให้อารยประเทศ

แบบแผนด้านหนึ่งที่น่าเข้ามาก็คือระบบการศึกษา แผนใหม่ ในการนำเข้ามานั้นทรงทราบตระหนักว่า ตลอดเวลาในอดีตที่ผ่านมาวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา พระเป็นครูให้การศึกษาแก่ประชาชน เจ้าอาวาสก็คืออุปัชฌาย์ อาจารย์ ดังที่เดี๋ยวนี้เรายังเรียกเจ้าอาวาสว่าอาจารย์ แต่ท่านยังทำหน้าที่อาจารย์ให้การศึกษาหรือเปล่า คงเป็นอาจารย์โดยลักแต่ว่าเป็นชื่อเรียก ที่จริงการปกครองต้องเพื่อการศึกษา สถานะที่เป็นอาจารย์ของเจ้าอาวาสแสดงว่าเป็นผู้ที่ให้การศึกษา

พระองค์ทรงทราบตระหนักว่า วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนสืบมา เมื่อจะจัดรูปแบบการศึกษากันใหม่ ก็ควรฟังพาอาศัยคณะสงฆ์ จึงทรงถวายเป็นภาระของฝ่ายประมุขสงฆ์ ให้เป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วประเทศ องค์ประมุขสงฆ์ก็จัดพระเจ้าคณะมณฑลต่าง ๆ

ให้รับมอบภาระจัดการศึกษากันไปทั่วประเทศ

การจัดการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ของพระสงฆ์ในยุคนั้น พอจัดการศึกษาเข้ารูปเข้ารอย ก็ทรงออกพ.ร.บ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ขึ้นมา ในพระราชปรารภที่จะออกกฎหมายฉบับนี้บอกไว้ชัดเลยว่าทำไมจึงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้น ดังข้อความในประกาศใช้ พ.ร.บ. นั้นว่า

“ . . . ด้วยเมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๑๗ ได้โปรดให้ พระราชาคณะหลายรูปออกไปจัดการศึกษาตาม อารามในหัวเมือง . . . ได้เห็นผลความเจริญในการเล่าเรียน ตลอดจนความเรียบร้อยในการปกครอง สังฆมณฑลขึ้นโดยลำดับมา บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรจะตั้งเป็นแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ให้มั่นคงเรียบร้อยได้แล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น . . . ”

แม้ในข้อความเบื้องต้นของ พ.ร.บ. ดังกล่าว ซึ่งเป็นพระบรมราชโองการของในหลวง ร.๕ ก็ตรัสแสดงถึงวัตถุประสงค์ของ พ.ร.บ. ดังกล่าวนั้นว่า

“ . . . ถ้าการปกครองสังฆมณฑลเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาก็จะรุ่งเรืองถาวร และ

จะชักนำประชาชนทั้งหลายให้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาในวาท ประพจน์ดีสัมมาปฏิบัติ และร่ำเรียนวิชาคุณในสงฆสำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก”

เป็นอันว่าพ.ร.บ.คณะสงฆ์ที่เราถือว่าเป็นมาตรฐานการปกครองนั้น เริ่มแรกเกิดขึ้นเนื่องจากการศึกษา และเนื้อหาทั้งวัตถุประสงค์ ใน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับแรกนั้น ยังเน้นการศึกษามาก

เราถือกันว่าการปกครองคณะสงฆ์นี้อนุวัติตามการปกครองของฝ่ายบ้านเมือง พ.ร.บ. รศ. ๑๒๑ เกิดในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็เอาอำนาจไว้กับบุคคลผู้เดียว อยู่ที่ศูนย์กลาง คือศูนย์อำนาจ ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบประชาธิปไตยแล้ว การปกครองคณะสงฆ์ก็อนุวัติตาม โดยกระจายอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ออกไป ให้มีสังฆสภา เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ มีคณะสังฆมนตรี เป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และมีคณะวินัยธร เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ เลียนแบบอำนาจทั้งสามของฝ่ายบ้านเมือง การจัดตั้งคณะผู้บริหารคือสังฆมนตรีก็แบ่งเป็น ๔ องค์การ คือ องค์การปกครอง องค์การศึกษา องค์การเผยแผ่ และองค์การสาธารณูปการ คล้ายกับการจัดกระทรวงทางฝ่ายบ้านเมือง

เพิ่งสังเกตว่าตอนนี้ยังมีกระทรวงการศึกษาคือองค์การ
ศึกษาอยู่ แต่จุดเน้นในใจมุ่งไปที่การจัดการปกครองให้
คล้ายกับฝ่ายบ้านเมือง ดังข้อความในแถลงการณ์เรื่องพระ
ราชบัญญัติคณะสงฆ์ของรัฐบาลสมัยนั้นว่า

“ . . . ความสำคัญในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็
คือได้จัดการปกครองคณะสงฆ์ให้อนุโลมตามระบอบ
การปกครองบ้านเมือง เท่าที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย”

ต่อมาพอถึง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ๒๕๐๕ ตอนนี้บ้าน
เมืองได้จัดการปกครอง โดยมีหัวหน้าคณะปฏิวัติเป็น
หัวหนารับผิดชอบ ก็จึงให้การปกครองคณะสงฆ์อนุวัติตาม
โดยรวมศูนย์อำนาจ ก็เลยออก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับใหม่นี้
ให้การปกครองคณะสงฆ์ขึ้นต่อองค์สมเด็จพระสังฆราช โดย
มีมหาเถรสมาคมเป็นช่องทางการปกครองแต่เพียงองค์กร
เดียว ซึ่งใช้อำนาจทั้งสามอย่าง

**ด้านรูปแบบ ตามบ้านเมืองได้บ้าง
แต่ด้านสาระ พระต้องนำและเป็นผู้ให้**

เวลามอง เรามักจะมองไปที่จุดนี้ คือมองว่า
พ.ร.บ.คณะสงฆ์ของเราอนุวัติตามฝ่ายบ้านเมือง ดังที่มีการ
ปรับปรุงเปลี่ยนรูปไปตามความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง

แต่แท้ที่จริงแล้วยังมีเบื้องหลังที่ลึกกว่านั้น มันไม่ใช่เป็นเพียงการอนุวัติตามการปกครองฝ่ายบ้านเมือง อย่างองคมนตรีนั้น เรามีหลักการที่ต้องขอพูดว่า ดีกว่าบ้านเมือง เป็นหลักการที่ประเสริฐกว่าของฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งเมื่อเรามัวแต่คิดที่จะอนุวัติตามบ้านเมือง ก็ได้ละเลยมองข้ามทอดทิ้งหลักการนี้ไปเสีย ที่จริงนั้น ไม่ว่าในด้านรูปแบบหรือลักษณะภายนอก เราจะเปลี่ยนแปลงตามบ้านเมืองไปอย่างไรก็ตาม เราจะต้องรักษาหลักการที่เป็นเนื้อหาสาระนี้ไว้ให้ได้

หลักการของเรานี้ มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่การศึกษา ชีวิตของพระสงฆ์อยู่ด้วยการศึกษา การปกครองก็เพื่อการศึกษา เรามีหลักการของเราอยู่แล้ว ถ้าไม่มีการศึกษา การปกครองก็หมดคุณค่า ไร้ความหมาย ไม่ได้ประโยชน์ และจะมุ่งเน้นไปที่การลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นการแก้ปัญหที่ปลายเหตุอยู่ร่ำไป แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ จะไม่ช่วยให้บรรลุลจุดหมายของพระพุทธศาสนา หรือแม้แต่จะช่วยให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้

ตอนนี้ น่าจะมาคำนึงพิจารณากันให้ชัดว่า สาระของการปกครองคณะสงฆ์อยู่ที่ไหนถ้ามีการแก้ไข พ.ร.บ. คณะสงฆ์ก็น่าจะทำให้เข้าหลักให้ถูกจุดเสียที่ พ.ร.บ. คณะสงฆ์เป็นตัวแบบแผนของการปกครอง จะต้องสื่อไปสู่สิ่งที่เรียกว่า

การศึกษาให้ได้ ให้เข้าสู่สาระของพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา ที่สรุปว่าการปกครองเพื่อการศึกษา ถ้าอย่างนี้ แล้วเราจะสร้างคนให้เป็นคนดีจนกระทั่งไม่มีหรือแทบไม่มี คนทำผิดที่จะต้องลงโทษ การที่จะทำให้ไม่มีคนทำผิดที่จะต้องลงโทษ ก็ต้องให้คนมีการศึกษารู้ธรรมวินัย ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนั่นเอง ถ้าไม่มีการศึกษา วัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการบวช การปกครอง หรืออะไร ๆ ก็ตาม จะสำเร็จได้อย่างไร

ฉะนั้น การปกครองที่แท้นั้น ต้องเอาการศึกษาเป็นหัวใจ อย่าเอาเป็นเพียงกิจการส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์เท่านั้น เพราะชีวิตของพระทั้งหมดนั้นคือไตรสิกขาแน่นอน คณะสงฆ์ก็ยังคงต้องศึกษา พระผู้บริหารคณะสงฆ์เองก็ยังคงต้องศึกษา ไม่มีใครจะปฏิเสธได้แม้ชีวิตของชาวพุทธทั้งหมดก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้นเวลานี้จะต้องมาช่วยกันเตือนระลึกว่า เราอาจจะคลาดเคลื่อนไปแล้วจากระบบคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าตั้งคณะสงฆ์ขึ้นทำไม? พระองค์เสด็จไปประกาศพระศาสนา ไปเที่ยวสั่งสอนประชาชน ให้ธรรม ก็คือให้การศึกษานั้นเอง เพราะทรงสอนเขา เพื่อเขาจะได้เรียนรู้ เข้าใจ และฝึกฝนพัฒนาตนเองขึ้นไป แต่ในการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยไปสอนทีละคน ๆ กว่าจะสำเร็จนั้น

เสียเวลามาก และได้ทีละคนๆ พระองค์ก็จึงจัดตั้งคณะสงฆ์ขึ้นมา เป็นชุมชนที่ว่า คนที่มุ่งจะศึกษาคือเรียนรู้อีกฝนพัฒนาตนให้บรรลุธรรม จะได้เข้ามาอยู่เพื่ออุทิศตนในการศึกษาได้เต็มที่ พร้อมกันนั้น ชุมชนสงฆ์นี้ซึ่งเป็นแหล่งการศึกษา ก็จะมีผู้ที่ก้าวหน้าไปมากๆ แล้วในไตรสิกขามาอยู่รวมกันมาก ผู้ใดต้องการศึกษา ก็มาหาที่แหล่งนี้ได้ง่าย และชุมชนสงฆ์นี้ก็จะเป็นครุญกลางที่ท่านผู้ใดศึกษาดีแล้วออกไปเผยแผ่สั่งสอนให้การศึกษาแก่ประชาชนขยายกว้างขวางออกไป ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้ชุมชนสงฆ์เป็นแหล่งเอื้อโอกาสในการศึกษาได้ดีที่สุด ก็จะต้องมีการจัดสรรสภาพแวดล้อมและวางระเบียบระบบต่างๆ ให้เป็นเครื่องเอื้อโอกาสเช่นนั้น พระองค์จึงได้ทรงบัญญัติวินัยขึ้นมา

เป็นอันว่า ชุมชนสงฆ์มีขึ้นมาก็เพื่อให้การศึกษาได้ผลดียิ่งขึ้น หรือเพื่อให้มั่นใจยิ่งขึ้นว่าการศึกษาของมนุษย์จะดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ชุมชนสงฆ์หรือจะเรียกว่าคณะสงฆ์ก็แล้วแต่ จึงเป็นชุมชนแห่งการศึกษา เพราะพระพุทธศาสนาเอง ก็เป็นศาสนาแห่งการศึกษา พูดได้เลยว่า ถ้าไม่มีการศึกษาคือไตรสิกขา ก็ไม่มีพระพุทธศาสนา นอกจากทุกคนเป็นพระอรหันต์กันหมดแล้ว ซึ่งก็เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อบวชเข้ามาแล้วถ้าไม่ศึกษาแล้วจะทำอะไร

ถ้าไม่ศึกษา พระสงฆ์ก็ไม่สามารถเป็นปัจจัยสร้างสรรค์สังคมได้ ก็จะเป็นเพียงผลผลิตของสังคมอย่างที่ถูกกล่าวมา

ฉะนั้น เวลานี้จะต้องเตือนกันให้มากในเรื่องนี้ ถ้าเราสำนึกตระหนักในหลักการนี้แล้ว เราจะให้หลักการแก้ทางบ้านเมืองได้ด้วย เวลานี้บ้านเมืองเองต้องการคำตอบ ไม่เฉพาะบ้านเมืองไทยเท่านั้น สังคมโลกทั้งหมดกำลังต้องการคำตอบ เวลานี้โลกกำลังติดตันอยู่ เพราะประสบปัญหาที่น่าประหวั่นพรึงพรึงว่าจะนำไปสู่ความวิบัติหายนะของมนุษยชาติ ทั้งปัญหาสังคม ปัญหาจิตใจ และปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย

แม้เพียงปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเดียวก็รู้กันว่าทำลายโลกได้แล้ว และยังไม่เห็นทางแก้ไข ครั้นมองไปที่ปัญหาสังคมมนุษย์ก็แบ่งแยกกันมากขึ้น ทะเลาะวิวาทขัดแย้งทำสงครามกัน ทั้งแบ่งแยกผิว เชื้อชาติและศาสนา ชำกัณตายมากมาย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นต่อไป ทางด้านจิตใจคนก็มีแต่ความคับแค้น มีทุกข์ เป็นโรคจิต โรคประสาท ชำตัวตายมากขึ้น ระบบสังคมมีแต่การแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์ เอาเปรียบ เบียดเบียนกัน รวมแล้วก็ไม่เห็นทางแห่งสันติสุข ที่เรียกว่าทางสู่ความเกษม เราจึงจะต้องมาช่วยกันหาทางแก้ปัญหาสังคมทั้งของรัฐและของโลก

มนุษย์ไม่มีการศึกษา รู้แต่สัตว์ธรรมดาที่ไม่ได้ แต่พอมนุษย์ฝึกตนดี ก็ประเสริฐยิ่งกว่าเทวดา

พระพุทธศาสนาจะช่วยสังคมโลกได้อย่างไร ก็ต้องนำตัวเองให้เข้าสู่หลักการที่ถูกต้องเสียก่อน จับหลักของตนให้ชัด หลักการของพระพุทธศาสนาคือไตรสิกขา หรือไตรศึกษา

ทำไมพระพุทธศาสนาจึงถือหลักไตรสิกขา? เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ เราเรียกกันว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสนะว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ พระพุทธเจ้าตรัสว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกต่างหาก และตรัสอีกตอนหนึ่งว่า มนุษย์ที่ฝึกแล้วจึงเป็นสัตว์ประเสริฐ แต่ตอนต้นต้องกำหนดให้ชัดว่า หลักพระพุทธศาสนาสอนว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก เราเรียกว่า ‘ทัมมะ’ และเพราะเป็น คนก็เรียกว่า ‘ปฐิตัมมะ’

ทัมมะ เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก คำนี้จึงมาอยู่ในพระพุทธคุณ ๙ ประการ ว่า อนุตฺตโร ปฐิตมฺมสารถิ พระพุทธเจ้าเป็นสารถีฝึกบุรุษ คือ คนที่ต้องฝึก หรือพึงฝึก ไม่มีใครยิ่งกว่า แสดงถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่ต้องฝึก

ฝึกคือ ต้องเรียนรู้ต้องฝึกฝนต้องพัฒนา พุดสั้น ๆ ว่า

ต้องศึกษานั้นเอง ถ้าไม่ฝึกฝนพัฒนาแล้ว มนุษย์หามีความประเสริฐไม่ เพราะว่ามนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่โดยลำพังถ้าไม่มีการฝึกฝนพัฒนาแล้ว สู้สัตว์ชนิดอื่นไม่ได้เลย สัตว์ชนิดอื่นอยู่ได้ด้วยสัญชาตญาณ เกิดมาจากท้องแม่วันนั้น ก็เดินได้ ว่ายน้ำได้ หากินได้ แต่มนุษย์นั้นเกิดมา ถ้าทิ้ง ก็ตายทันที เลี้ยงมาตั้งปี ยังช่วยตัวเองไม่ได้ อยู่ไม่รอด ตลอดเวลา ๑ ปี นั้น ต้องเรียนรู้ทุกอย่าง ต้องฝึกทุกอย่าง กินก็ต้องฝึก นอนก็ต้องฝึก นั่งก็ต้องฝึก เดินก็ต้องฝึก ขับถ่ายก็ต้องฝึก พูดก็ต้องฝึก ทุกอย่างที่มีมนุษย์ได้ใช้ดำเนินชีวิตอยู่ มนุษย์ไม่ได้มาเปล่าๆ แต่ต้องเรียนรู้ต้องศึกษาต้องฝึกฝนพัฒนาทั้งสิ้น ในแง่นี้ มนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่เสียเปรียบแพ้สัตว์ทั้งหลายอื่น แพ้สัตว์ดิรัจฉานทุกชนิด

สัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายนั้น ไม่ต้องฝึก มันเรียนรู้อยู่ได้โดยสัญชาตญาณ อันนี้เป็นข้อเสียเปรียบของมนุษย์ มนุษย์ไม่ฝึกไม่เรียนรู้ไม่ศึกษา อยู่ไม่ได้เลย แต่ข้อที่เสียเปรียบนี้ กลับเป็นข้อได้เปรียบของมนุษย์ เพราะว่าพอมนุษย์ได้ศึกษาฝึกฝนพัฒนาเรียนรู้ขึ้นมา คราวนี้มนุษย์ก้าวหน้าเรื่อยไป ไม่มีที่สิ้นสุด สัตว์ทั้งหลายเกิดมาด้วยสัญชาตญาณอย่างใด ก็ตายไปด้วยสัญชาตญาณอย่างนั้น อยู่แค่นั้นเอง แต่มนุษย์ตรงข้าม ฝึกอย่างไรได้อย่างนั้น ถ้าเราไม่หยุดการ

ฝึก เราก็จะเลิศล้ำ เป็นมนุษย์ที่ประเสริฐได้จริง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺสเสสุ ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ฝึกแล้วประเสริฐ พระพุทธเจ้าตรัสว่ามนุษย์ฝึกแล้วจึง ประเสริฐต่างหาก พระองค์ไม่เคยตรัสว่ามนุษย์เป็นสัตว์ ประเสริฐขึ้นมาเฉยๆ มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก หรือมนุษย์ที่ฝึกแล้วจึงเป็นสัตว์ประเสริฐ

พอมนุษย์ฝึกแล้วก็ประเสริฐล้ำยิ่งกว่าสัตว์อื่นใด ไม่ใช่ แค่ประเสริฐกว่าสัตว์ทั่วไปธรรมดา แต่มนุษย์ที่ฝึกดีแล้ว ประเสริฐกว่าเทพเทวาทั้งปวงด้วย แม้แต่เทพเจ้า และพระ พรหม ก็น้อมนมนัสการมนุษย์ที่ฝึกตนดีแล้วนั้น มีคติพุทธ ภาสิตเตือนใจเราอยู่เสมอ ให้มีกำลังใจที่จะศึกษาพัฒนาตน และทำการต่างๆ ด้วยความเพียรพยายาม อย่ามัวไปอ่อน วอนหวังพึ่งเทพเจ้าอยู่เลย หันมาศึกษาพัฒนาตนนี้แหละ เมื่อเราศึกษาพัฒนาตนยิ่งขึ้นๆ ต่อไปเทพเจ้า ตลอดถึงพระ พรหม ก็ยังต้องน้อมนมนัสการ แต่เราไม่ได้ไปข่มขู่หรือดูถูก ท่านนะ ท่านเห็นคุณความดีของเราแล้ว ก็ยอมน้อมนมนัสการ เอง ดังนั้นจึงมีคติในพระธรรมบท และในพระคาถาต่างๆ อันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้ามากแห่งที่ตรัสทำนองนี้ ลอง ไปสำรวจดูเถิด จะพบคตินี้ที่ถือว่า บุคคลผู้ได้ฝึกฝนตน ศึกษาดีแล้ว เทวดาทั้งหลายและพระพรหมก็น้อมนมนัสการ

อย่างคาถาหนึ่งกล่าวถึงพระพุทธเจ้าว่า มนุสฺสญฺหํ
สมฺพุทฺธํ อุตฺตมํ สมหิตํ ฯลฯ เทวาปี ตํ นมสฺสนฺติ บอกว่า
พระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ทั้งที่เป็นมนุษย์นี้แหละ แต่ฝึกพระ
องค์ดีแล้ว อบรมพระหฤทัยถึงที่แล้ว แม้เทพทั้งหลายก็น้อม
นมัสการ

อีกคาถาหนึ่งกล่าวถึงพระสาวกว่า ทิสฺวา วิชิตฺสงฺคามํ
สมฺมาสมฺพุทฺธสาวกํ เทวาปี นมสฺสนฺติ แปลว่า เทวดาทั้ง
หลายเห็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ชนะสงครามแล้ว
ย่อน้อมนมัสการ

ฉะนั้น วิชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมาณุเส ผู้ที่
สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยาเป็นผู้ประเสริฐสุด ทั้งในหมู่
มนุษย์และทวยเทพ

เป็นอันว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนว่าความประเสริฐของ
มนุษย์อยู่ที่การฝึก มนุษย์ฝึกได้ไม่มีที่สิ้นสุด สัตว์ทั้งหลาย
อื่นนั้น ฝึกตัวเองไม่ได้ ถ้าจะฝึกต้องอาศัยมนุษย์ฝึกให้ จะ
เป็นช้าง เป็นม้า หรือสัตว์อะไรที่เก่งๆ มนุษย์ก็ฝึกเอามาใช้
เอามาเล่นละครสัตว์ ฝึกลิงขึ้นต้นไม้เก็บมะพร้าวได้ ฝึกช้าง
ให้ลากขuongได้ แต่สัตว์เหล่านั้นฝึกตัวไม่เป็น และถึงแม้มนุษย์
จะฝึกให้ ก็มีขอบเขตจำกัดอีก พอฝึกถึงขนาดหนึ่งก็จบเท่านั้น
ไปต่อไม่ได้ ส่วนมนุษย์นี้ฝึกได้ไม่มีที่สิ้นสุด

มนุษย์ที่ฝึกดี มีชีวิตที่ลึกลับเรื่อยไป

ในกระบวนการบูรณาการที่ครบทุกด้านเต็มทั้งคน

น่าเสียดายว่ามนุษย์ส่วนมากฝึกพออยู่ได้ตามความจำเป็น เพราะตอนแรกจำเป็นต้องฝึก ถ้าไม่ฝึกแล้วอยู่ไม่ได้ ก็เลยต้องฝึกกันไป เรียนรู้เท่าที่จำเป็น ไม่ได้ตั้งใจ ไม่มีหลักการ ได้แค่ความเคยชิน และเมื่อฝึกพอเป็นอยู่ได้แล้ว ก็หยุดฝึกแค่นั้น เพราะฉะนั้นจึงพัฒนาไม่ได้ดีเท่าที่ควร

พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาแล้วตรัสสอนให้สำนึกว่า เราเป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก จะมีชีวิตอยู่ดีได้ด้วยการฝึก จะประเสริฐได้ด้วยการฝึก เพราะฉะนั้น ถ้าเราสำนึกตระหนักในความสำคัญของการฝึกฝนพัฒนาตนนี้แล้ว ตั้งใจเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนอยู่เสมอโดยมีหลักการในการฝึก ก็จะเป็นมนุษย์ที่ดีเลิศประเสริฐล้ำ

พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการในการฝึกฝนพัฒนาตนนี้ เรียกว่าไตรสิกขา เป็นการฝึกหรือศึกษาที่เป็นระบบบูรณาการครบทุกด้านของชีวิตหรือทั้งตัวคน เป็นไปอย่างมีดุลยภาพ ไม่ใช่ฝึกฝนสุมสี่สุมห้าไปอย่างเดิม ที่ว่าเกิดขึ้นมาแล้ว เพราะจำเป็นจะต้องกิน ก็ฝึกกิน จำเป็นจะต้องนอน ก็ฝึกนอน จำเป็นจะต้องพูด ก็ฝึกพูด ได้แค่เท่าที่จำเป็น เอา

พอทำได้ ไม่ถึงขั้นทำได้ดี เลยได้แค่เป็นอยู่ไปตามความเคยชิน ไม่เรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ ตลอดเวลา

เป็นอันว่ามนุษย์นี้หลักการสำคัญอยู่ที่การฝึกฝนพัฒนาเวลานี้การที่มานั่งกันในเรื่องการพัฒนาคนก็เป็นการเข้ามาสู่แนวทางที่ถูกต้อง แต่หลักการและระบบกระบวนการวิธีในการฝึก คือ ระบบการศึกษาพัฒนาคนนั้น จะถูกต้องหรือยังเป็นข้อที่จะต้องพิจารณากันอีก

เราบอกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทย ฉบับที่ ๘ ที่เรียกง่าย ๆ ว่าแผน ๘ นี้ เน้นการพัฒนาคน ก็ตรงตามหลักพระพุทธศาสนาดีแล้ว แต่มันคงไม่จบเท่านั้น เราต้องมาดูอีกว่า กระบวนการพัฒนาคน หรือการศึกษานั้นถูกต้องหรือไม่ อันนี้เป็นข้อที่จะต้องพิจารณากันให้จริงจัง และคิดว่า นี่เป็นจุดที่พระสงฆ์เราควรจะช่วยประเทศชาติของไทยเราได้ และไม่ใช่ช่วยเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แม้แต่สังคมโลกเราก็ช่วยได้ ขอให้จับจุดกันให้ถูก นี่คือหลักการของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง ไม่ผิดพลาดแน่นอน

เรื่องนี้เคยพูดไว้ที่อื่นมากแล้ว วันนี้เพียงขอโอกาสยกขึ้นมาย้ำไว้ เพราะว่าถ้าเราได้หลักการที่ถูกต้องแล้ว ก็ควรจะมาเอาจริงเอาจังกันเสียที เหตุการณ์ร้ายทั้งหลายที่เกิด

ขึ้นมาเป็นสัญญาณปลุกเตือนภัยเรามากพอสมควรแล้ว ถ้า
ชินปล่อยไว้มันวนอนกันต่อไป ก็คือตกอยู่ในความประมาท
เมื่อตกอยู่ในความประมาทก็คือความเสื่อมและพินาศนั่นเอง

พอสุข พอสำเร็จ หรือลุความดี คนเรานี้มักตกหลุมความประมาท

พระพุทธศาสนานั้น เป็นศาสนาแห่งความไม่ประมาท
เป็นศาสนาที่สอนหลักอนิจจัง เพื่อให้ไม่ประมาท
พระพุทธเจ้าตรัสหลักอนิจจังโดยทั่วไปจะทรงโยงต่อไปสู่การ
ย้ำให้ไม่ประมาท

คนไทยเรามักเอาหลักอนิจจังมาใช้ปลง จนกระทั่งมี
นักวิชาการคนหนึ่งเอามาเขียน ก็เลยถือโอกาสชี้แจงท่าน
ท่านผู้นี้ก็อยู่ในวงวิชาการ มาจากตระกูลที่มีชื่อเสียง นักวิชา
การแบบนี้ เป็นประเภทศึกษาไม่ตลอดหรือไม่ทะลุ เดี่ยวนี้มี
เยอะ แต่เราก็ต้องยอมรับด้วยว่าคนไทยเราอาจจะบกพร่อง
มีความเข้าใจผิดๆ นับถือเพี้ยน ปฏิบัติคลาดเคลื่อนไป จึง
ทำให้ท่านผู้นี้พลอยเข้าใจพระพุทธศาสนาผิดไปด้วย ฉะนั้น
เราก็จะไม่ติเตียนท่าน แต่จะต้องชี้แจง ท่านผู้นี้บอกว่า คน
ไทยชาวอีสาน นับถือหลักอนิจจังตามคำสอนของพระพุทธ
ศาสนา เลยมีชีวิตอยู่ไปวันๆ ท่านว่าอย่างนั้น นี่นักวิชาการ

พูดนะ เราจะว่าอย่างไร ถ้าจะเถียงก็ต้องเถียงให้ถูก อย่าเพิ่งไปโกรธ เดี่ยวจะไปเหมือนกับกรณีโปรเฟสเซอร์ชัตตัน เมื่อสัก ๒๐-๓๐ ปีมาแล้ว

Professor Robert L. Sutton เข้ามาประเทศไทยในโครงการที่จะจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งปัจจุบันนี้ได้แยกออกไปตั้งเป็นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ตอนตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และพัฒนาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย ก็มีฝรั่งมาช่วยจากมหาวิทยาลัยอินเดียมา ศาสตราจารย์โรเบิร์ต แอล ชัตตัน ก็เป็นท่านหนึ่งที่เข้ามา ท่านผู้นี้เข้ามาแล้วก็วิจัยสังคมไทยแล้วเขียนหนังสือขึ้นมาเล่มหนึ่งชื่อว่า Public Administration in Thailand ซึ่งเขียนไว้ตอนหนึ่งว่าปัจจัยสำคัญ ๒ อย่างที่ถ่วงการพัฒนาของสังคมไทย ได้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ และพระพุทธศาสนา แล้วก็บอกว่า พระพุทธศาสนาสอนอะไรต่างๆ เช่น เรื่องสันโดษ ทำให้คนไทยเกียจคร้านเป็นต้น ทำให้ขัดขวางการพัฒนา

ชาวพุทธเราก็โกรธ Sutton กันใหญ่ ด่า Sutton กันแรงๆ แต่ที่จริงเราจะต้องสำรวจตัวเราเองด้วยว่าเราอาจจะใช้คำสอนในพุทธศาสนาผิดพลาดหรือเปล่า เรื่องเหล่านี้ควรมองให้ดีแล้วเราต้องหาประโยชน์ให้ได้ ในด้านที่เขาเข้าใจผิด

พลาดเราก็ชี้แจงอธิบายไป แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็คือเป็นคำเตือนให้เราสำรวจตัวเอง

อนิจจังนั้นมีประโยชน์ทั้งสองอย่าง อนิจจังเป็นหลักความจริงตามธรรมชาติ ไม่เข้าใครออกใคร เมื่อเรารู้เท่าทันว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา มีความเปลี่ยนแปลงไป เป็นความจริงของกฎธรรมชาติ แม้จะมีเหตุการณ์ร้ายฝันผวนปรวนแปรเกิดขึ้น แต่ด้วยความรู้เท่าทันนั้น เราก็จะไม่ทุกข์ไม่โศกไม่เดือดร้อนเกินไป และเราจะมีสติ ทำให้ปลงใจ ปล่อยวางได้ ในแง่นี้เราก็ใช้อนิจจังในการที่จะทำให้ใจสบาย ปล่อยวาง ไม่ทุกข์ พอมีอะไรเกิดขึ้น เช่นเกิดการพลัดพรากก็บอกว่า เออ อนิจจัง ไม่เที่ยง มันเป็นไปแล้วตามธรรมดาของธรรมชาติ ใจสบาย หายทุกข์ได้เร็ว นี่คือนิแ่งความรู้เท่าทัน

แต่ถ้าทำได้แค่นี้จะครบหรือยังตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า พอปล่อยวางโดยปลงอนิจจัง สบายใจแล้ว คราวนี้ปัญหาที่มีอยู่ก็ปล่อยเลย ไม่เพียรพยายามแก้ไข อย่างนี้ก็มาเข้าหลักความประมาทเลย

การปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาอันใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นใคร แม้เป็นพระอรียะก็ตาม เมื่อยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ถ้าคิดพูดทำแล้วทำให้เกิดความประมาท ก็ผิดทันที มีพระ

อริยบุคคล ซึ่งเป็นพระภิกษุองค์หนึ่ง ปฏิบัติธรรมไปบรรลุผลสำเร็จระดับหนึ่ง แล้วเกิดความภูมิใจว่าเราได้เพียรพยายามจนได้บรรลุคุณวิเศษถึงขั้นนี้แล้ว ภูมิใจตนเอง พอภูมิใจพอใจ พระพุทธเจ้าตรัสทันทีว่า เธอเป็นปมาทวิหารี คือเป็นผู้อยู่ด้วยความประมาท เพราะฉะนั้นหยุดไม่ได้

แม้แต่ได้บรรลุภูมิธรรมสูง ทำความดีอย่างดีแล้ว ถ้าเกิดนอนใจเมื่อใด ก็ผิดหลักทันที คือผิดหลักพระพุทธศาสนาในข้อว่าตกลงไปในความประมาท เช่น สันโดษ ถ้าทำให้เกิดความพอใจแล้วหยุดความเพียรพยายามเสีย ก็กลายเป็นโทษ ทำให้เกิดความประมาท หรืออย่างบางคน ยึดหลักกรรมเก่า พอประสบเคราะห์ร้ายภัยพิบัติก็ปลงว่าเป็นกรรมเก่าของเรา แล้วนอกจากปล่อยวางก็ปล่อยปละละเลยด้วย หรือไม่ทำอะไร ไม่แก้ไขปรับปรุง นี่กว่าตัวจะไม่ทำกรรม แต่ที่จริงกลายเป็นทำกรรมใหม่ที่เป็นอกุศล กรรมนั้นก็คือความประมาท เพราะฉะนั้น หลักความประมาทจึงเป็นตัวตัดสินใจ พระพุทธเจ้าตรัสหลักความไม่ประมาทไว้เป็นหลักการใหญ่ที่ครอบคลุมทั้งหมดเหมือนรอยเท้าช้าง เพราะฉะนั้นถ้าปฏิบัติไปแล้ว เข้าสู่ความประมาทบ้าง ก็ผิดทันที

ความประมาทนี้เป็นหลุมดักหรือหลุมพรางใหญ่ ผู้ที่ทำอะไรได้ดี คนที่มีความสุข คนที่ประสบความสำเร็จ มัก

จะมอดกหลุมความประมาทนี้ ทำให้หมุนเวียนไปในวงจรแห่งความเสื่อมและความเจริญของปฏิกุณ

ทีนี้ อนิจจังเราเอามาใช้ปลง พอปลงแล้วปล่อยวางแล้วสบายใจหายทุกข์ ก็ไม่แก้ไขปัญหา ไม่เพียรพยายามที่จะจัดการแก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไขและทำสิ่งที่ควรทำต่อไป ก็กลายเป็นประมาท ก็ผิดหลัก พระพุทธเจ้าตรัสอนิจจังไว้ นอกจากเพื่อให้รู้เท่าทันหายทุกข์แล้ว ก็เพื่อความไม่ประมาท พระองค์มีแต่เตือนว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง จะไว้ใจไม่ได้ จะนิ่งนอนใจอยู่ไม่ได้ มีอะไรจะต้องเร่งรัดจัดทำ ก็รีบทำเสีย จะตายวันตายพรุ่งไม่รู้ที่ อย่างในบทสวดภัทเทกรัตตสูตร เราก็สวดกันอยู่เสมอว่า อชฺชเชว กิจฺจมาตปฺป+ โภ ชญญา มรณํ สุขเว ความเพียรควรทำเสียแต่วันนี้ ใครเล่าจะรู้ว่าจะตายในวันพรุ่ง

อนิจจังเตือนให้ทำความเพียรทั้งนั้น จนกระทั่งในที่สุดตรัสปัจฉิมวาจา ก็คือ อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ ซึ่งพระองค์ก็ยังโยงความไม่ประมาทไปหาอนิจจังว่า วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ แปลว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา นี่คืออนิจจัง แล้วตรัสต่อไปว่า เพราะฉะนั้น อปฺปมาเทนะ สัมปาเทตะ จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม

ลิกขาคอยฝึกฝนปรับแก้ มีแต่เจริญพัฒนา ไม่ประมาทมาทนนเร้า ยิ่งก้าวหน้าไม่หยุด

เป็นอันว่า หลักความไม่ประมาทโยงกับอนิจจัง คือ อนิจจังเพื่อความไม่ประมาท พระพุทธเจ้าถึงกับตรัสว่า ถ้าเราไม่ประมาท เช่นปฏิบัติตามหลัก อปริหานิยธรรม ก็มีแต่เจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเลย ชาวพุทธหลายคนงงและสงสัยว่า เอ พระพุทธเจ้าสอนหลักอนิจจังว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เกิดแล้วต้องดับไป เพราะฉะนั้นเจริญแล้วก็ต้องเสื่อมซิ ทำไมพระพุทธเจ้ามาตรัสขัดเสียเองว่าถ้าปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมแล้ว มีแต่เจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อม นี่คือปริศนาธรรม ที่จริงไม่ได้ขัดกันเลย ถ้าเจาะอันนี้ทะลุได้ก็สบายใจ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าไม่ประมาทแล้ว ก็ไม่ต้องเสื่อมที่ตรัสนี้ถูกต้องตามหลักอนิจจัง หมายความว่าอนิจจังเป็นกฎธรรมชาติ เป็นความจริงตามธรรมดา สิ่งทั้งหลายย่อมเปลี่ยนแปลงไป แต่มันไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเลื่อนลอย มันเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย เมื่อมันเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ถ้ามีเหตุปัจจัยให้มันเสื่อม มันก็เสื่อม ถ้ามีเหตุปัจจัยให้เจริญ มันก็เจริญ มันจะเจริญหรือจะเสื่อม มัน

ก็เปลี่ยนแปลงอยู่นั่นแหละ ฉะนั้น ถ้าเราต้องการให้มันเจริญต่อไป เราก็ทำเหตุปัจจัยให้มันเจริญต่อไป มันก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญยิ่งขึ้น จึงสบายใจได้ว่า ถ้าเรารู้เหตุปัจจัยแล้ว ทำเหตุปัจจัยให้ถูกต้อง มันก็ยังเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญมากขึ้น กฎธรรมชาติก็ไม่ผิด ผลดีก็เกิดขึ้นแก่มนุษย์ คือเจริญยิ่งขึ้นไป

เพราะฉะนั้น มนุษย์ต้องมีการศึกษา เพื่อจะได้มีปัญญาเข้าใจเหตุปัจจัย จะได้ทำเหตุปัจจัยที่ถูกต้อง ที่จะทำให้เกิดความเจริญ เมื่อทำเหตุปัจจัยถูกต้องด้วยความไม่ประมาท ก็มีความเจริญยิ่งขึ้นไป ทั้งในชีวิตของตนและส่วนรวม ทั้งบุคคลก็เจริญ สังคมก็เจริญด้วย ไม่ผิดพลาด หลักพระพุทธศาสนาที่ให้ไม่ประมาทนี้ จะเป็นหลักประกันว่า เราจะมีแต่เจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อม

ฉะนั้น ถ้าจะให้พระศาสนาเจริญ พระสงฆ์จะต้องอยู่ในไตรสิกขา ด้วยการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน และมีความไม่ประมาทอยู่เสมอ แล้วเราน่าจะใช้หลักเหล่านี้มาเป็นเครื่องวัดวินิจฉัยพฤติกรรมและความเชื่อของชาวพุทธด้วย คือ

๑. ถ้าผิดหลักกรรม มัวไปหวังผลจากการอ่อนวอนขอ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาล ไม่มุ่งผลจากการกระทำด้วยความเพียรพยายามเมื่อไร ก็ผิด

๒. ถ้าไม่แก้ไขปรับปรุง ไม่ฝึกฝนพัฒนาดน ก็ผิดหลักไตรสิกขา และอยู่ด้วยความประมาท ผิดอีก

นอกจากนั้น ถ้าทำแต่เป็นการทำในทางที่เพิ่มพูนกิเลส สนับสนุนโลภะ โทสะ โมหะ ก็ผิดอีก เพราะว่าการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาจะต้องทำให้มีคุณธรรมความดีงามและสติปัญญามากขึ้น ส่วนไสยศาสตร์นั้นมักเอามาใช้ในทางสนองโลภะ โทสะ โมหะ เช่น ทำร้ายหรือแก้แค้นกันบ้าง ทำเสน่ห์ให้ลุ่มหลงบ้าง จะเอาผลประโยชน์บ้าง จึงเสียคุณธรรม ไม่ใช่เสริมคุณธรรม และจึงผิด สำหรับพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นการใช้ในทางที่ดิ่งขึ้นสู่ธรรม อันนี้เป็นเรื่องที่เรชาวพุทธจะต้องตระหนัก

ถ้าเราดำเนินในวิถีทางที่ถูกต้อง คือหันมาใช้วิธีการเรียนรู้หาปัญญาศึกษาฝึกฝนพัฒนา โดยถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนพัฒนา จะประเสริฐด้วยการฝึก ถ้าทำอย่างนี้จะอยู่หมด ไม่พลัดจากหลักพระพุทธศาสนา ถ้าเราถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐเสียแล้ว เราก็เลยประมาท เราก็เลยไม่ฝึกฝนพัฒนาตัว เพราะฉะนั้นต้องเติมคำสอนของพระพุทธเจ้าลงไปว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐด้วยการฝึก ถ้าไม่ฝึกแล้วหาประเสริฐไม่ จะเติมต่อไปอีกก็ได้ว่า ถ้าไม่ฝึกแล้วแยกว่าสัตว์ทั้งหลายอื่น

โลกต้องการการศึกษาที่พัฒนาคนได้ถูกต้อง เรามาให้คำตอบสนองแก่โลกกันดีกว่า

เมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า การนับถือไสยศาสตร์สิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนาจดลบันดาลภายนอกนั้น ต่างจากการนับถือพระพุทธศาสนา การนับถืออำนาจเร้นลับดลบันดาลแบบนั้น ทำให้คนหวังพึ่งสิ่งภายนอก ไม่เพียรพยายามทำการด้วยตนเอง มัวแต่คิดอ่อนนอนเออออกเอาใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือรอคอยฤทธิ์เดชของคนอื่น ตัวเองไม่มีอะไรดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสติปัญญาหรือความสามารถ หรือคุณธรรมความดี มีแต่จมลงถอยลง เลยไม่ได้ฝึกฝนพัฒนาตน อย่างดีก็ได้แค่เข้าหลักที่ว่า ศาสนาช่วยเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เอาพอปลอบใจอุ่นใจ

แต่พระพุทธศาสนาไม่ใช่มีไว้เพียงเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ถ้าเป็นเช่นนั้น พระพุทธศาสนาก็ไม่ต้องเกิดขึ้น เพราะอินเดียก่อนพุทธกาล เขามีที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้ว และมีมานานแล้ว แต่ที่พระพุทธศาสนาต้องเกิดขึ้น ก็เพราะปัญหาจากที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนี้แหละ

ที่ว่าศาสนาเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนั้น จะต้องถามต่อไปว่า ยึดเหนี่ยวแบบดิ่งลง หรือยึดเหนี่ยวแล้วดิ่งขึ้น

ศาสนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ฤทธาานุภาพอะไรๆ นั้น เมื่อเชื่อถือหวังพึ่งแล้ว ถ้าเป็นอย่างที่ว่าเมื่อกี้ก็คือตกลง ทำให้หลงใหลหมกจมอยู่ในโลก โกรธ หลง คนอื่นเดียวก่อนพุทธกาลมัวแต่อ้อนวอนเช่นสรวงบุชายัญ คิดแต่ขอและรอคอยเทพเจ้าดลบันดาล คิดว่าจะให้เทวดาองค์ไหนช่วย แทนที่จะถามตัวเองว่า เราจะต้องทำอะไร และเราจะต้องแก้ไขปรับปรุงตัวเรา และพัฒนาการกระทำของเราอย่างไร เลยไม่ไปไหน

พระพุทธเจ้ามาทรงสั่งสอน ประกาศศาสนาชนิดเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวแบบดีขึ้น คือ เมื่อเขานับถือหรือเชื่อแล้ว ก็จะทำให้กำลัง และแสงสว่าง นำเขาขึ้นพ้นออกมาจากความมืด ความหลง และปวงกิเลส ให้เขาฝึกฝนพัฒนาตน มีคุณธรรมมากขึ้น มีปัญญามากขึ้น ช่วยกันเองในหมู่มนุษย์ได้ดีขึ้น จนมนุษย์พึ่งตนเองได้ มีอิสรภาพ และสร้างโลกที่เป็นอภยาปัษมะ แปลว่าไม่มีการเบียดเบียน คือร่มเย็นมีสันติสุข

พระพุทธเจ้าเป็นบุคคลแบบอย่างแห่งมนุษย์ที่ได้พัฒนา คือได้ฝึกตนเต็มที่แล้ว จนกระทั่งได้เป็นพุทธะ เราตั้งเอาพระองค์ไว้เป็นต้นแบบ สำหรับระลึกแล้วจะได้เตือนใจเรา

ทำไมพระพุทธเจ้าจึงเป็นองค์แรกในพระรัตนตรัย เพราะว่าเมื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า ก็เตือนใจเราทันที ให้ระลึกถึงความเป็นมนุษย์ของเราที่เราก็มีเหมือนกับ

พระพุทธเจ้า หลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาข้อแรกคือ ตถาคตโพธิสัทธา แปลว่า ความศรัทธาเชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของตถาคต แปลอีกทีหนึ่งว่า ความเชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์ตรัสรู้กลายเป็นพุทธะ ก็คือเชื่อในศักยภาพของมนุษย์นั่นเอง

เมื่อมนุษย์เชื่อในศักยภาพของตนเองแล้ว ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ก็ตื่นตัวขึ้นมาและเกิดความมั่นใจในศักยภาพของตนที่เป็นมนุษย์นั้น พร้อมกันนั้นก็เกิดความสำนึกตระหนักในหน้าที่ของเราขึ้นมาว่าเราจะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตน ยิ่งกว่านั้นเรายังได้ปฏิบัติของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์มาเป็นกำลังใจในการฝึกตนนั้น และยังแถมได้วิธีปฏิบัติตลอดจนประสบการณ์ของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ปฏิบัติมาแล้วโดยเราไม่ต้องลองผิดลองถูกอีก เราได้เปรียบกว่าพระองค์คือเอาประโยชน์จากความรู้สำเร็จรูปของพระองค์มาเลย

ชาวพุทธต้องเป็นคนเข้มแข็ง มีศรัทธาชนิดที่มั่นใจในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่จะดีเลิศประเสริฐได้ด้วยการฝึก และหวังผลจากการกระทำ พยายามพัฒนาตัวให้พึ่งตนได้ หลักการแห่งกรรมกัฏฐิ ลิกขากัฏฐิ ความไม่ประมาทกัฏฐิ ล้วนทำให้เกิดความเข้มแข็งที่จะก้าวต่อไปทั้งนั้น แล้วยังมี

คติแห่งการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์มาหนุนอีก พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของบุคคลที่มีความเข้มแข็ง เรื่องราวต่างๆ ของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ที่มีอยู่มากมายนั้น ล้วนเป็นเรื่องของการบำเพ็ญเพียร และการพยายามแก้ปัญหาด้วยปัญญา ท่านเล่าเรื่องเหล่านี้ไว้ ก็เพื่อให้เป็นเครื่องหนุนกำลังใจของชาวพุทธ ชาวพุทธจะต้องมีความเข้มแข็งในการทำมาดี สร้างสรรค์และพัฒนาตัวเองต่อไป เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ ไม่ใช่คอยขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์หรือเทพเจ้าทั้งหลาย

ชาวพุทธต้องมั่นในธรรม คือในหลักการแห่งความจริง ความถูกต้องดีงาม และความรู้ในธรรมตาของธรรมชาติที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย เมื่อถูกธรรมแล้ว ก็ไม่หวั่นไหว แม้ต่อเทพเจ้า

หลักการของพระพุทธศาสนาในเรื่องนี้ชัดเจนมาก คือ *ธรรมสูงสุด* แม้พระพุทธศาสนาจะไม่ปฏิเสธเทวดา แต่ถือว่า *ธรรมต้องเหนือเทพ*

ตามปกติชาวพุทธจะอยู่ร่วมกับสรรพสัตว์ รวมทั้งเทพเทวาอย่างเพื่อนร่วมโลก ด้วยเมตตาไม่มีตรีปรารภนาดีต่อกัน ไม่อิจฉาหวงผลประโยชน์จากกัน ต่างคนต่างพัฒนาตนยิ่งขึ้นไป แต่ถ้ามีกรณีขัดแย้งกัน เกิดปัญหาต่อกัน ต้องเอา

ธรรมดัดสัน ถ้ามุขย์ถูกธรรม เทพต้องยอม ในคัมภีร์พุทธศาสนา มีเรื่องราวเล่าไว้มาก เพื่อสนับสนุนคตินี้ ให้ชาวพุทธเข้มแข็งยืนหยัดอยู่ในธรรม

แม้เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกัน ปกครองกันเอง ก็ต้องให้ทุกคนถือธรรมเป็นใหญ่ ที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย เวลานี้ น่ากลัวว่า คนในสังคมโน้มไปทางที่จะถือเงิน อำนาจ หรือผลประโยชน์เป็นใหญ่ กลายเป็นธนาธิปไตย ถ้าเป็นอย่างนั้น ประชาธิปไตยจะอยู่ไม่ได้ เพราะระบอบประชาธิปไตยของสังคมจะอยู่ได้ด้วยดี ต่อเมื่อประชาชนมีคุณสมบัติแห่งธรรมาธิปไตย

การถือธรรมเป็นใหญ่ ยกธรรมเป็นมาตรฐานสูงสุด เป็นหลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนา

รวมแล้วเมื่อเรานับถือพระพุทธเจ้าเป็นองค์พระรัตนตรัย เราก็ได้ประโยชน์ที่เดียวถึง ๔ ประการ แล้วการระลึกถึงพระพุทธเจ้าก็โยงเราเข้าสู่ธรรมว่า เธอจะฝึกฝนพัฒนาตนตามธรรม ต้องเข้าถึงตัวความจริงในธรรมชาติ ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายแห่งธรรมชาติ คือความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นอันว่าเราจะต้องปฏิบัติฝึกตนตามธรรมนั้น ธรรมก็มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต คือเป็นสรณะของเรา ชีวิตของเรา ก็กลายเป็นชีวิตแห่งการฝึกฝนพัฒนา คือ เป็นชีวิตแห่ง

ศึกษาเข้าสู่มรรคาแห่งอริยะ เพื่อเราจะได้ทำตัวให้เป็นอย่างพระอริยะทั้งหลายที่ท่านได้ฝึกฝนตามอย่างพระพุทธเจ้าจนได้เป็นพยานแห่งการตรัสรู้ของพระองค์โดยมาร่วมเป็นสงฆ์ และเราก็มีหน้าที่ต้องสร้างสังฆะคือสงฆ์อันนี้ขึ้นมาด้วย โดยการฝึกฝนพัฒนาตนให้เข้าไปร่วมในสังคมแห่งการศึกษา ด้วยการเป็นเสกขชน ซึ่งจะพัฒนายิ่งขึ้นไปสู่จุดหมายแห่งสันติสุขและอิสรภาพที่สมบูรณ์ในที่สุด

อันนี้เป็นเรื่องของระบบของพระพุทธศาสนา ถ้าเราเข้าใจตระหนักในหลักการนี้แล้ว ก็เอามาประยุกต์ใช้กับสังคมโลกทั้งหมด เพราะโลกนี้เป็นโลกของมนุษย์ มนุษย์มีธรรมชาติพื้นฐานเป็นอย่างเดียวกันทั้งนั้น เราจะต้องพัฒนามนุษย์ในแนวทางนี้เพื่อแก้ปัญหาของมนุษยชาติทั้งหมด อันจะทำให้หลุดพ้นจากการติดตันแห่งอารยธรรมของมนุษย์ที่เป็นมาจนกระทั่งเป็นที่หวั่นกลัวกันว่าจะพินาศวิบัติในบัดนี้

เท่าที่พูดมาเป็นข้อเสนอนะในวันนี้ ซึ่งเริ่มจากเรื่องที่เราคิดว่าเป็นข่าวไม่ดีที่ไม่เป็นมงคล แต่เราอาศัยเรื่องที่ไม่เป็นมงคลนี้มาเป็นข้อปรารภ มาพูดกันในการหาทางที่จะช่วยแก้ไขปัญา และทำการปรับปรุงต่างๆ ถ้าการแก้ไขปรับปรุงหรือแม้แต่อย่างน้อยความตื่นตัวเกิดมีขึ้นได้ ก็คงจะเป็นประโยชน์คุ้มค่า

เพราะฉะนั้น ในวันนี้ที่ได้แสดงปาฐกถามา ก็เป็นการถือโอกาสที่ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดงานมุทิตาจิต แต่ท่านอาจารย์กรุณา กุศลาลัย และท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ จึงได้ขอโอกาสท่านไว้ก่อนตั้งแต่ต้นว่า จะปรารภสิ่งที่เป็นข่าวอันเป็นอัปมงคลมาเพื่อพูดถึงพระพุทธศาสนาที่เป็นอุดมมงคล เป็นการใช้งานมงคลของท่านมาทำสิ่งที่เกื้อกูลที่อาจจะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาของเราต่อไป

ในฐานะที่ท่านอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นผู้ปรารถนาความดีงามความเจริญแก่พระศาสนา ต้องการสร้างสรรค์ประโยชน์อยู่แล้ว หากว่าการปาฐกถาครั้งนี้จะมีประโยชน์อันใดเกิดขึ้นบ้าง ก็ขอร่วมเป็นเครื่องแสดงมุทิตาธรรมแต่ท่านอาจารย์ทั้งสอง และขออาราธนาคุณพระรัตนตรัยพร้อมทั้งบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญเป็นเครื่องแสดงถึงความระลึกคุณของท่านอาจารย์ พร้อมทั้งเป็นเครื่องอวยชัยให้พร ขอคุณความดีเหล่านั้น จงเป็นปัจจัยอภิบาลรักษาให้ท่านอาจารย์กรุณา กุศลาลัย และท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ พร้อมทั้งครอบครัวญาติมิตร โยมสาธุชน สหธรรมิก ในที่ประชุมนี้ตลอดทั้งผู้ฟังทั่วไปและชาวพุทธ จนถึงทั่วโลกทั้งปวง เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย เจริญด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา ที่จะบำเพ็ญกิจกรณีย์ ให้บรรลุผลสำเร็จ เพื่อประโยชน์ยิ่งๆ ขึ้นไป แก่ชีวิตและสังคม

ขอทุกท่าน โดยเฉพาะพระสงฆ์ ซึ่งเป็นเจ้าของเรื่อง
ผู้ริเริ่มพิธีในวันนี้ และทางสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย ที่ร่วมด้วยทุกท่าน จงเจริญในพระธรรมคำสอน
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความร่มเย็นเป็นสุขในธรรม โดย
ทั่วกันทุกท่าน ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ.

ประวัติ
ของ
พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) นามเดิม ประยูรธน์ นามสกุล อารยางกูร เกิดเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๔๘๑ ที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี บรรพชาเมื่อ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๔ สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยค ได้ขณะยังเป็นสามเณร จึงได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อุปสมบทในฐานะนาคหลวง ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๔ สอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย เมื่อ ๒๕๐๕ และสอบได้วิชาชุดครู พ.ม. เมื่อ ๒๕๐๖

ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสถาบันการศึกษา ๑๐ สถาบัน รวม ๑๑ ปริญญา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

๑) พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕

๒) ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๙

๓) ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขานักลัสูตรและการสอน) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๙

๔) ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์(ศึกษาศาสตร์การสอน) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐

๕) อักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๑

๖) ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๒

๗) การศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญาการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๓๓

๘) ตรีปิฎกาจารย์กิตติมศักดิ์ จากนวนาลันทามหาวิหาร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๔

๙) ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๓๔

๑๐) ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๔

๑๑) อักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (จริยศาสตร์ศึกษา) จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๔

เคยดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๗

และเป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙

ปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ต.บางกระพิก อ.สามพราน จ.นครปฐม

ประกาศเกียรติคุณและรางวัล

- พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับการประกาศเกียรติคุณ ในฐานะผู้ทำ
คุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ในการ
ฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์
- พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับรางวัลวรรณกรรมชั้นที่ ๑ ประเภท
ร้อยแก้วสำหรับงานนิพนธ์พุทธธรรม จาก
มูลนิธิธรรมาคาร กรุงเทพฯ
- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับพระราชทานโล่รางวัล “มหิดลวราวุธธรรม”
- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับโล่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อการศึกษาใน
วาระครบรอบ ๒๐ ปี คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ ‘สังฆเงิน’ สาขา
เผยแผ่พระพุทธศาสนา
- พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจาก
องค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for
Peace Education - รางวัลนี้เป็นรางวัล
ระดับโลก ที่องค์การยูเนสโกคัดเลือกจากประเทศ
สมาชิกทั่วโลกจำนวน ๑๘๒ ประเทศ โดยมี
เพียงปีละรางวัลเดียว และปกติจะให้รางวัลนี้
เป็นคู่ คือบุคคล ๑ คน และสถาบัน ๑ แห่ง
นอกจากบุคคลที่เด่นจริง ๆ จึงจะได้รับเดียว
โดยไม่มีสถาบันคู่ พระธรรมปิฎกได้รับการ

ถวายรางวัลนี้เป็นรางวัลเดียวไม่มีสถาบันคู่
เป็นบุคคลที่ ๔ ของโลก ตั้งแต่มีการให้รางวัล
นี้มาในปี พ.ศ. ๒๕๒๔)

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม
จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชา
คณะชั้นสามัญ ที่พระศรีวิสุทธิโมลี

พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็น
พระราชาคณะชั้นราช ที่พระราชวรมนี

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็น
พระราชาคณะชั้นเทพ ที่พระเทพเวที

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็น
พระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมปิฎก
อดุลญาณนายก ปาพจนดิลกนิวิฐ ตรีปิฎก
บัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎกปรากฏใน
หลายลักษณะทั้งในด้านการสอน การบรรยาย การปาฐกถา การอภิปราย
แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแสดงพระธรรมเทศนา ท่านได้รับ
อาราธนาไปสอนวิชาการทางพระพุทธศาสนา ณ มหาวิทยาลัยชั้นนำ

ในต่างประเทศหลายครั้ง อาทิ University Museum, University of Pennsylvania ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ Swarthmore College, Pennsylvania ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ และ Harvard University ใน พ.ศ. ๒๕๒๔ และเป็นพระภิกษุไทยที่ได้รับการระบุดารานาแสดงปาฐกถาในที่ประชุมนานาชาติทั้งภายในประเทศและต่างประเทศหลายครั้ง เช่น ปาฐกถาในการประชุม The International Conference on Higher Education and the Promotion of Peace เรื่อง Buddhism and Peace ซึ่งจัดขึ้นที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๙ บรรยายในการประชุม Buddhistic Knowledge Exchange Programme in Honour of His Majesty the King of Thailand เรื่อง Identity of Buddhism ซึ่งจัดโดยองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) เมื่อ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๐ ปาฐกถาในการประชุม The Sixth Asian Workshop on Child and Adolescent Development เรื่อง Influence of Western & Asian Thought on Human Culture Development เมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๓๓ ได้รับนิมนต์ให้จัดทำสารบรรยายสำคัญ เรื่อง A Buddhist Solution for The Twenty-first Century ในการประชุมสภาศาสนาโลก (Parliament of the World's Religions) ณ นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา เมื่อ ๔ กันยายน ๒๕๓๖

งานนิพนธ์ของพระธรรมปิฎก ในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการ และหนังสืออธิบายธรรมต่างๆ ไป เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวง

วิชาการ มีจำนวนมากกว่า ๑๔๐ เรื่อง เช่น พุทธธรรม, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับ ประมวลธรรม, พจนานุกรมพุทธศาสน์ : ฉบับประมวลศัพท์, ธรรมานุชีวิตร, การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รอทางออก, การศึกษาที่สากฉบับฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, Thai Buddhism in the Buddhist World, ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย, Buddhist Economics, พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์, ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, คนไทย หลงทางหรือไร, สถานการณ์พุทธศาสนา พลิกหายหน้าเป็นพัฒนา, อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย, สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวฤทธิ์ปาฏิหาริย์, ทำอย่างไรจึงจะให้เชื่อเรื่องกรรม, ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง, ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ, พุทธวิธีแก้ปัญหา เพื่อศตวรรษที่ ๒๑, รักษาใจยามป่วยไข้, พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป, แสงเงินแสงทองของชีวิตที่งดงาม, งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข, ชีวิตที่สมบูรณ์, ความสุขที่สมบูรณ์, ยิ่งก้าวถึงสุข ยิ่งใกล้ถึงธรรม, เทคโนโลยีกับศาสนา ความรัก จากวาเลนไทน์สู่ความเป็นไทย, วัฒนธรรมไทย สู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้, วัฒนธรรมกับการพัฒนา, เมืองไทยจะวิกฤตถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต, เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิรักษ์ (รวมทั้งบทความพิเศษ และบทพิสูจน์), แรงจูงใจ ในการเขียนกรณีสันตติโคก, นิพพาน-อนัตตา, สถานการณ์พระพุทธศาสนา : กระแสไลยศาสตร์, ชาวพุทธกับชะตากรรมของสังคม, ชาวพุทธต้องเป็นผู้ตื่น, ภารกิจของชาวพุทธรุ่นใหม่ ในสถาน-

การณปัจจุบัน, พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย, พุทธธรรมกับชีวิตในสังคมเทคโนโลยี, พุทธศาสนากับสังคมไทย, จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?, ทางสายกลางของการศึกษาไทย, ธรรมกับการศึกษาของไทย, พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต, เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย, ความคิด : แหล่งสำคัญของการศึกษา, การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, การพัฒนาที่ยั่งยืน, พระธรรมทูตไทยเบิกทางสู่ อารยธรรมใหม่, พระกับป่า มีปัญหาอะไร, คนไทยกับป่า, มองให้ลึก นึกให้ไกล : ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕, การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย, เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, ศิลปศาสตร์แนวพุทธ, ภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลก, กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, กรรมกับโรคพันธุกรรม ในทัศนะพระพุทธศาสนา, ทำแท้ง : ตัดสินอย่างไร?, ทำอย่างไรจะหายโกรธและการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ, โภชนงค์ : พุทธวิธีเสริมสุขภาพ, A Constitution for Living (ฉบับภาษาอังกฤษของธรรมานุญชีวิต) เป็นต้น

นอกจากนั้นพระธรรมปิฎกได้รับนิมนต์เป็นที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการสร้างพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก ทำให้การศึกษาค้นคว้าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และถูกต้องแม่นยำ

ที่ปรึกษา

อธิบดีกรมวิชาการ (นางกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสมาน ขาติยานนท์)

รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสงบ ลักษณะ)

อำนวยการจัดทำ

นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา

ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนา
หนังสือ

นายวินัย รอดจ่าย

หัวหน้ากลุ่มพัฒนาสื่อการ
เรียนการสอนด้านสังคม
ศึกษา

ผู้จัดทำ

นางสาวกฤษณา บุญเรืองรอด

ดำเนินการจัดพิมพ์/พิสูจน์
อักษร

นางมาลีรัตน์ อุดลชีวะ

ประสานงานจัดพิมพ์

ภาพปก

นายเฉลิมชัย ไผ่พิตพิพัฒน์

ออกแบบปก

๑. นายณรงค์ แก้วสว่าง

๒. นางสาวพรรณมณี ชูเชาวน์

เมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า การนับถือไสยศาสตร์สิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์อำนาจดลบันดาลภายนอกนั้น ต่างจากการนับถือ
พระพุทธศาสนามาก การนับถืออำนาจเร้นลับดลบันดาล
แบบนั้น ทำให้คนหวังพึ่งสิ่งภายนอก ไม่เพียรพยายามทำ
การด้วยตัวเอง แม้แต่คิดอ่อนน้อมเอาอกเอาใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์
หรือรอคอยฤทธิ์เดชของคนอื่น ตัวเองไม่มีอะไรดีขึ้น ไม่ว่า
จะเป็นสติปัญญาหรือความสามารถ หรือคุณธรรมความดี
มีแต่จมลงถอยลง เลยไม่ได้ฝึกฝนพัฒนาตน อย่างดีก็ได้แค่
เข้าหลักที่ว่า ศาสนาช่วยเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเอาพอ
ปลอบใจอุ่นใจ